

MAYIS 2022
SAYI:41

diyanet
aile
dergisi

ENGELSİZ YAŞAM

12

HAYATA ENGEL YOK

24

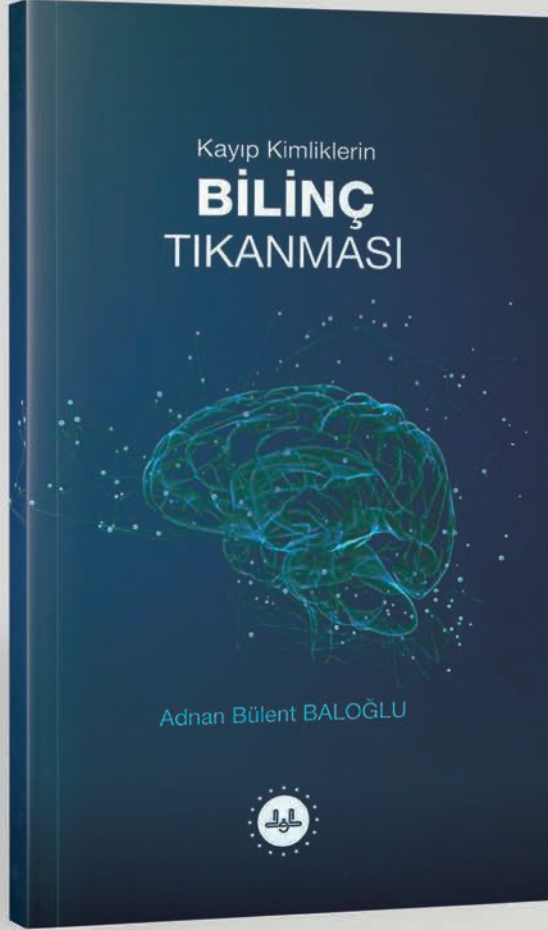
RUHSAL SAVUNMA
MEKANİZMALARI

58

BAYRAM GELENEKLERİ

66

MİLLÎ MÜCADELE'NİN
KADIN KAHRAMANLARI

Gençliğin kültürel aidiyet ve kimliği siyasi, ideolojik çatışmaların boğucu ortamında günbegün daha fazla aşınmaktadır. Bunun neticesinde gençlerin güven duygusu zayıflamakta, mahremiyet bilinci yok olmakta, ahlaki manevi ve milli bağları gevşemekte, helal-haram hassasiyeti örselenmekte, tüketim ve marka bağımlılığı artmakta, okuma alışkanlığı zayıflamaktadır. Tüm bunların kısacasında kıvranan bir gençlikten kendi kültür ve medeniyetinin gelecek tasavvurunu kurgulaması ve onu sahiplenmesi tabii olarak beklenememektedir.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

TAKDİM

ENGELLERİ AŞMAK

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yüce dinimiz İslam insana, insan olduğu için değer verir. Bu değer atfında makam, mevki, dil, renk gibi tarih boyunca insanları ayırtıran, sırf fiziksel özellikleri yüzünden birini diğerine üstün kılan ayrımlar yoktur. Üstünlüğün ancak takvada olduğu dile getirilir. Maalesef tarih boyunca insanlar kimi zaman fiziki özellikleri kimi zaman ten

renkleri kimi zaman ise bedensel engelleri sebebiyle toplum tarafından hoş görülmemiş, bilhassa akıl sağlığı yerinde olmayan bireyler yakın tarihe kadar çeşitli kovuşturmalara maruz kalmıştır. İslam dini ise asıl engelin bedende değil, hakikati görmeyen gözde, hakkı duymazlıktan gelen kulakta olduğunu vurgular (Bakara, 2/18). Asıl engel bizi bir şey yapmaya, doğruyu haykırmaya alıkoyan sebeplerdir. İnsana düşen ister bedenî, ister ruhi olsun hayat yolunda karşısına çıkan engelleri aşabilme cesareti göstermesidir.

Peygamber Efendimiz de engelli sahabilerin kendilerini toplumdan dışlanmış hissetmemeleri için onlara çeşitli görevler vermiş, cemaatle namaza sağlıkları el verdikçe katılmalarını istemiştir. Ehil oldukları alanlarda engellilerin sahip oldukları yetenekleri toplum yararına kullanmalarının önünü açmıştır. Zira engelli bireyler insanların kendilerini olduğu gibi kabul etmelerini, tüketen değil üreten insanlar olarak topluma katkı sağlamayı arzu ederler. Allah Resulü'nün gayesi de bu minvaldedir. Bizler için her yönüyle "üsva-i hasene" olan Hz. Muhammed'in (s.a.s.) engellilere yönelik öğretisi tüm çağlar için yol göstericidir.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay penceremizi engelliler haftası münasebetiyle "Engelsiz Yaşam" diyerek açtık. Hatice Ebrar Akbulut, asıl engelin irade zafiyetinde olduğunu dile getirdi: "İşe yarar bir şeyler yapmaya gücümüz yettiği hâlde o güçten ve edimden bizi alıkoyan her şey engelimizdir. Kendimizi gerçekleştirmek, hedeflerimize doğru yola koyulmak istediğimizde tıkanıp durduğumuz yerde yürümeyi bırakıyorsak burada esas engel irademizdedir." Aslıhan Turhan, dosyamız için "Hayata Engel Yok" yazısını kaleme aldı. Mustafa Mehmetoğlu, Feth suresi 17. ayet-i kerimenin ışığında İslam dininin engellilere bakış açısını ele aldı.

Hadislerle Aile köşemize Emine Erdoğan Marsak, "Anne Babanın Hayır Duası" yazısıyla katkı sundu. Ali Necip Erdoğan, Varlık Aynası'nda bu ay kalemini "Şükür" kavramına çevirdi. Mehmet Kahraman, Kültür Sanat köşesinde "Baş Ucu Kitapları"nı yazdı. Sandık İçinde eskimeyen zamanlardan seslenen Ayşe Ünüvar, "Bayram Gelenekleri"ni anlattı. Bu ay söyleşimizi Âmir Ateş'le musiki yolculuğu üzerine gerçekleştirdik.

Sizleri birbirinden kıymetli yazı ve yazarlarımızla baş başa bırakırken Ramazan Bayramınızı en içten dileklerimizle kutluyor. Savaşlar, zulümler altında yaşayan insanlık için daha müreffeh ve barış dolu günler diliyoruz.

İÇİNDEKİLER

İNİ SÖYLEŞİ Cemile KAYSERİ	10
ONLARA ZORLUK YOKTUR Mustafa MEHMETOĞLU	14
ANNE BABANIN HAYIR DUASI Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN MARSAK	16
KAHVE MOLASI Gülsüm KARAPINAR	18
ÂİLE DEĞERLERİ Dr. Bahattin AKBAŞ	20
ÖMRÜMÜZ ARİFE AKİBETİMİZ BAYRAM OLSUN Yunus Emre KIR	22
HANE-İ GAYBIN MECZUBU Hacer NOĞMAN	28
ÂLEM İÇRE ÂLEM Muhammed Kâmil YAYKAN	36
HAFİZ ÂMİR ATEŞ İLE MUSİKİ YOLCULUĞU ÜZERİNE... Mahir KILINÇ	38

4

ENGELSİZ YAŞAM
Hatice Ebrar AKBULUT

12

HAYATA ENGEL YOK
Aslıhan TURHAN

24

RUHSAL SAVUNMA
MEKANİZMALARI
Cihan ULUÇ

42

ŞÜKÜR
Ali Necip ERDOĞAN

MAYIS 2022

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esma TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Meryem DALĞIÇ

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
AREN Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

32

OTİZM

Emine ERGÜN

52

YEŞİL BURSA

Ahmet Mahmut ŞEN

60

BAŞ UCU KİTAPLARI

Mehmet KAHRAMAN

72

**EL-EMİN'İN ANNESİ
HZ. ÂMİNE**

Dr. Melek YILMAZ GÖMBEYAZ

46

HAYATIN ÇALAR SAATİ

SümeYra ÇELİK

48

**BİR NESLİN AÇABEYİ:
ERDEM BAYAZIT**

Sevde BAYAZIT KAÇAR

56

**EGEMENLİK ALAMETİ
OLARAK YÜZÜK**

Süreyya MERİÇ

58

BAYRAM GELENEKLERİ

Ayşe ÜNÜVAR

63

KOKU ASILDIR

Hüseyin AKIN

64

GURBET GELİNİ

Habibe GÜLDEŞ

66

**MİLLÎ MÜCADELE'NİN
KADIN KAHRAMANLARI**

Yusuf YILDIZ

70

YEŞİL ALAN

Yasemin HASMER

76

ÜLSER

Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

78

ÇENGEL BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80

KİTAPLIK

Zeynep ÇELİK

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97

Faks : 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 120.00 ₺

Yurt dışı yıllık: ABD: 72 ABD Doları

AB Ülkeleri: 47 Euro

Avustralya: 119 Avustralya Doları

İsviçre: 49 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğünün T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri

Müşavirlikleri, Din Hizmetleri

Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 18.04.2022

Baskı

Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıncı Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

ENGELSİZ YAŞAM

■ Hatice Ebrar AKBULUT

nsan, gayesiyle değerlidir. Bir gayeye yönelmedikçe insanın düşünmesi, taşınması, hissetmesi, duygulanması ve her şeyden ötesi harekete geçmesi mümkün olmaz.

Bedenin hareketi, yorulması ve dinlenmesiyle ruhun ihtiyaçları arasındaki bağ malumdur. Bedenin sıhhati, ruhun da sıhhatidir. Bununla birlikte ruhu hareket etmeyen beden dilediği kadar sağlıklı olsun, o bedeni taşıyan insanın hayatında belli

bir gayeden, yürüyüşten, bir varoluş mücadelesinden söz edemeyiz. “Ruhunuz yoksa atınız koşmaz.” der bir Moğol atasözü. Ruhunu harekete geçmeyen, ruhunu özgür bırakmayan kendi yürüyüşünün önüne set çeker. Kendi engelini kendi elleriyle var eder.

İşe yarar bir şeyler yapmaya gücümüz yettiği hâlde o güçten ve edimden bizi alıkoyan her şey engelimizdir. Kendimizi gerçekleştirmek, hedeflerimize doğru yola koyulmak istediğimizde tıkanıp durduğumuz yerde yürümeyi bırakıyorsak burada esas engel irademizdedir. İnsanın özgürlüğü, yolun her türlü engelden azade olmasında değil, yoldaki engelleri kendi istikametine, iyiliğine ve işine yarayacak şekilde aşabilme cesareti göstermesindedir. Bu dünyadan ızdırabı, hüznü, acıyı, kederi, olumsuz hâlleri ve kötü duyguları yok edemeyiz. Ancak aleyhimize olacak her zorluk ve engeli kendi lehimize çevirmek çoğu zaman bizim elimizdedir. Haricî nedenler bize engel teşkil edebilir ama onları engelimiz olmaktan çıkarabilir, kabiliyetimizin sınırlarını zorlayabiliriz.

Engel, somut olarak kendi bedenimizde yahut kendi dışımızda başka bir şeyde olabilir, farklı bir surette karşımıza çıkabilir. İnsanın en büyük engeli, zihin ve kalpte olanıdır. Fiziki engeller, insanı sınırlandırabilir, hareket alanını daraltabilir. Fakat insanın ufkunu sınırlayamaz, hayallerini gölgeleyemez, güzelliği çoğaltmasına mâni olamaz. Her nesnenin bir bitimi, her insanın bir hududu, kapasitesi vardır. Nehrin bentleri suyun taşkınlığını, akışını, seviyesini belirlediği gibi suya ani bir basınç ve direnç de verir. Nehir, kendini engelleyen setler sayesinde akacağı yönü bilir. Bunun gibi bazı engellerin olumlu yansımaları, katkıları da vardır. İnsanın bakış açısı ve içinde taşıdığı inanç, hayatındaki bütün engellerin boyutunu etkiler ve değiştirir. Bakış açısı ve inancının kuvvetine göre engel küçülür, zayıflar, kaynağı kurur ya da büyür, şiddetlenir ve geçit vermez hâle gelir. Beethoven, hayatının bir döneminden itibaren işitme duyusunu tamamen yitirir. Bestelemeye ve müziğini icra etmeye devam etmesiyle dünyanın en iyi işiten ve hisseden sanatçısı olur. Keza Cemil Meriç, görme yetisini tamamen yitirdiğinde de yazmaya devam eder. Düşünce dünyamızın fikir işçisi olarak tarihe geçer. Zamanla görme kaybı yaşayan, sonrasında da görme yetisini tamamen yitiren Luis Borges de hayata sıkıca tutunur ve başka bir hayatın var olduğuna inanarak güzel eylemden vazgeçmez.

» İşe yarar bir şeyler yapmaya gücümüz yettiği hâlde o güçten ve edimden bizi alıkoyan her şey engelimizdir. Kendimizi gerçekleştirmek, hedeflerimize doğru yola koyulmak istediğimizde tıkanıp yolda yürümeyi bırakıyorsak burada esas engel irademizdedir.

Bu hayat hikâyeleri, engelin akılda ve kalpte olmadığı, bakışı perdelemediği ve niyeti bozmadığı sürece insanın yazgısını, hayat mücadelesini eşsiz bir yere taşıyabileceğinin göstergesidir. Engel, insanın alametifarikası olabilir. Aynı engel, insanın başının belası, umutsuzluğu, karanlığı da olabilir.

Hız. Musa, meramını anlatmak ve konuşmasındaki güçlüğü kaldırmak için dilindeki ukde ve düğümün çözülmesini isteyerek engelin asli bir unsur olmadığını, arizi ve geçici olduğunu gösterir. Hız. Musa, bir â mânın, görme engeli olmayan birinden hakikati daha açık görebileceği gibi nutku tutulan, konuşmada sıkıntı çeken bir kimsenin de hakikati daha belîğ ve sarîh söyleyebileceğini kendi

şahsında anlatır. Liyakat, fiziken bütün nitelikleri taşımak değil, öz bilgisi bakımından o işe layık olmaktır.

İsmet Özel, insanın iki tür bilgiye, biçim ve öz bilgisine sahip olduğunu söyler. Biçim bilgimiz, sonradan edindiğimiz her şeydir. Diploma, dil öğrenmek, seyahat etmek, enstrüman çalabilmek gibi şeyler kendimize sonradan eklediğimiz şeylerdir. Dolayısıyla insan, biçim bilgisiyle kendisini tasarlayabilir. Sonuçta elde ettiği şey, kendilik bilgisidir. Öz bilgisi denilen şeyse insanın içinde taşıdığı anlam dünyasıdır. İnsan bu

dünyanın penceresinden hayatı tanır, bilir ve yaşar. Kendindeki cevheri keşfeden insanların öz bilgisi yani anlam dünyası vardır. Öz bilgisiyle insan, kendini inşa edebilir. Neticede elde ettiği şey de kendini bilmektir. Kendini bilen, başkalarına ihtiyaç duymayacak kadar sadeleşir, başkalarının onayından kurtulur. Kendindeki inanca yaslanarak en umutsuz anlarda bile umuda tutunur, bütün engellerin üstesinden gelir. Bazen gelemeyi de olur. İnsanı insan kılan, ruhunu ziyadeleştiren çabası ve gayretidir. Çabasına rağmen istediği, murat ettiği şey nasibi olmayabilir insanın ama kendisi için daha güzeli

yürüdüğü yola muhakkak gizlenmiştir. İnsan onu aramakla mesuldür. “Her arayan bulamaz lakin bulanlar arayanlardır.” sözünü en çok da böyle anlamalı. Engeline yenilmeyen ve engelini bir bahane olarak görmeyenin yürüyüşü ve arayışı akamete uğramaz.

Kur'an'ı Kerim'de engel bahsi çok ilginç bir şekilde insanın bedeniyle/fizyolojisiyle karşımıza çıkmaz. Mecazi anlamda kullanıldığı gibi maneviyat, ruh ve kalp sıhhatinin bozulması bağlamında engelliliğe işaret edilir. İnsanın kendinden uzaklaşması, safi hâlini kaybetmesi, safiyetinin

bozulması esas engel olarak imlenir. “Kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar, gözleri vardır ama onlarla göremezler, kulakları vardır ama onlarla işitemezler.” (A'râf, 7/179) denilmesi, bir insanın fizyolojik açıdan sağlıklı uzuvlara sahip olmasının bir manası olmadığını söylemektedir. Göz bakıp geçemez, kalp öylece kalamaz, kulak dikkat kesilmeden yapamaz. Bu nedenle insan sık sık akletmeye davet edilir. İnsanın fırsat ve imkânı varken bir şey yapmaması, düşünmesi gereken yerde düşünmemesi, atılacak adımları atmaması kendisine engel olarak yeter.

Bir insanın bedeni dolayısıyla engelli olması, onu birtakım dışlamalara, iğneleyici bakışlara ve hoş olmayan sözlere maruz bırakabilir.

İnsanın en büyük engeli, zihin ve kalpte olanıdır. Fiziki engeller, insanı sınırlandırabilir, hareket alanını daraltabilir. Fakat insanın ufkunu sınırlayamaz, hayallerini gölgeleyemez, güzelliği çoğaltmasına mâni olamaz.

Bedensel engeli olan kimse, kendisinin elinde olmayan bir durumdan ötürü öyleyken onu engelinden dolayı kınayan, dışlayan yahut küçümseyen kimse, elinde olduğu hâlde iyimser olabilecekken kötülüğü sebebiyle engelin bizatihi kendisi olur.

İşte bu durumda da engelin tanımı değişir. Şöyle ki bedensel engeli olan kimse, kendisinin elinde olmayan bir durumdan ötürü öyleyken onu engelinden dolayı kınayan, dışlayan yahut küçümseyen kimse, elinde olduğu hâlde iyimser olabilecekken kötülüğü sebebiyle engelin bizatihi kendisi olur. Belki de görünürdeki engeller, görünür olmayan, insanın derinliklerine kök salıp varoluşunun köklerine değin uzanan bu gizli engellerden daha tehlikelidir.

Bir çocuk yürümeye henüz başladığında sayısız kez düşer. Bu düşüşlerde o kadar az yürüme denemesinde başarılı olur ki bir yandan da onu yürümeye teşvik eden bu başarısızlıklardır. İnsanın yürüyüşünü sekteye uğratan, sindiren ve dolayısıyla

engelleyen hayatındaki düşüşleridir. Güzel şeyler her zaman olmaz, nadiren olur. İnsan az rastladığı güzellikler için çoğu kez başarısızlık engeliyle kaçınılmaz olarak karşılaşır. Güzelin hatırına düştüğü anlara değil de doğrulduğu, ahengi yakaladığı anlara odaklanırsa kendi önündeki engelleri de izale eder. Güzel şeylerin karşımıza apansız çıkacağını sanırız ama güzellikler bir anda olmaz. Olacağı ana kadar geri planda birtakım hadiseler gelişir. Niyet, istikamet ve tavrımıza göre hissemize bir güzellik düşer, bazen de umduğumuzdan daha güzeli, daha iyisi düşer. Engelinin kendisini durdurmasına izin vermeyip engeline rağmen kendisine bir rota çizebilen, güzele muhakkak rastlar. İnsan

bir kez rastlayınca, bir kez tadını alınca güzelsiz yapamaz. Güzel, eylemsiz olamaz.

Engel, insandaki maneviyatın derinliğiyle de ilgilidir. Maneviyatı güçlü olan kimse, hâli ve vakti de iyi olan kimsedir. Maneviyat, ruhun bütünlüğüdür; insanın kendini bilmesidir. Maneviyatı olan, anlama eyleminin derdini içtenlikle çekendir. Bir derdi ve sancısı olanın, sahiden ağlayabilenin engel diye bir şeyi yoktur. Olan bitende engel aramak yerine derdini güdecek kaygısı, tasası, elemi vardır. Bu duygular da onun şahsiyetini örmesini, kendini olgunlaştırmasını sağlar. Hayat, olumlu bir gidişat ile güzelleşiyorsa olumsuz bir seyirle de insan tecrübeler kazanır. Mihenk noktası, yıkıcı hadiseleri engelden

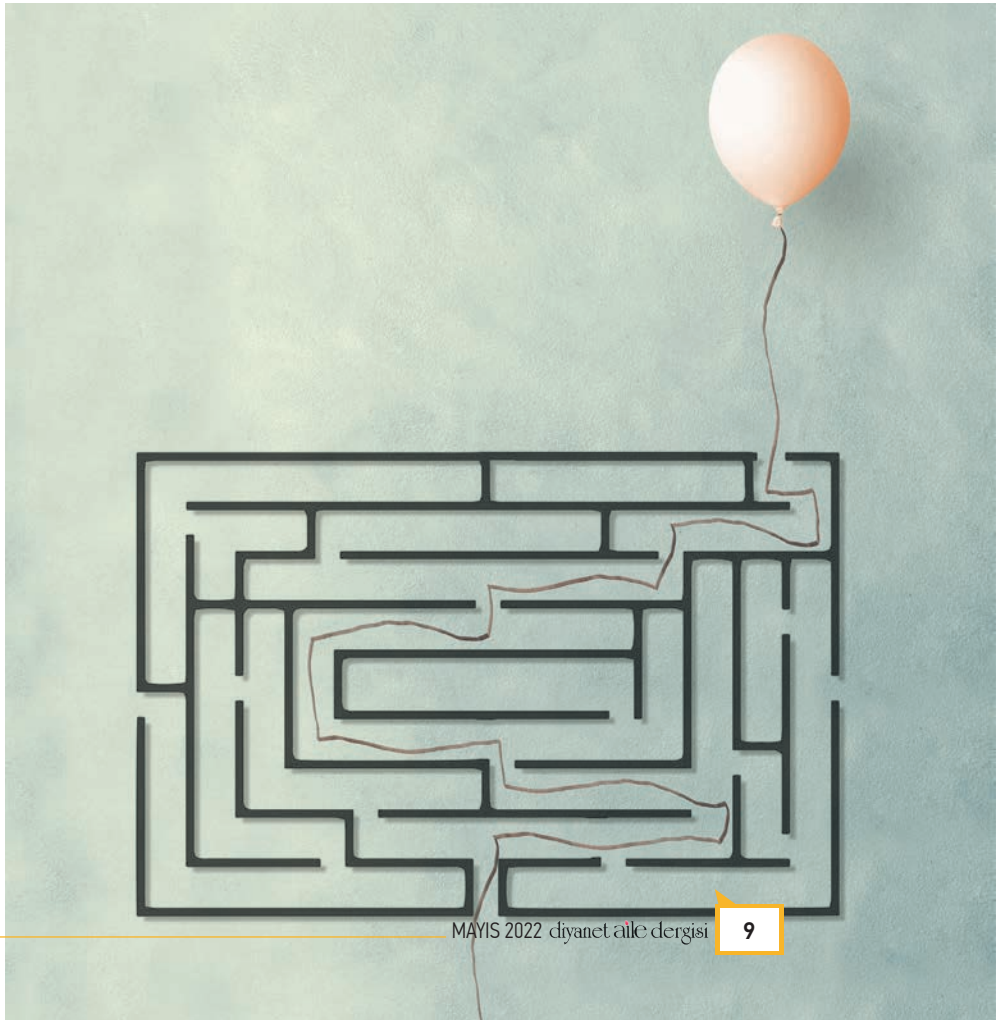

saymamak, umut verici durumların da rehavetine kapılmamaktır. Çünkü hakikat mefhumu ne tam şundadır ne de tam bunda, hayatın zıtlıkları içinde gizlidir. Ölüm nasıl ki hayatımızı yaşamamıza engel olmuyorsa hayat da ölümün varlığını ortadan kaldıramaz. Ne hayat ölüme barikat kurar ne de ölüm hayata set çeker. İnsan, cehaletinin yani engelinin kendisinden gitmesini istiyorsa kendini hakikatten uzaklaştıran şeyleri görmelidir. Cehalet kadar insanı engelleyen, körleştiren ve hissizleştiren bir durum yoktur. Cahilin maneviyatı olamaz. Cahil kimse, kendi engellerini görmekten yoksundur. Ayıp ve kusur ararcasına başkasının engeline odaklıdır. Onun hayatındaki neşeyi ve inancı

soldurmak, sakatlamak ister. Öyleyse engel, insanın bedenî kusurlarını aşan bir tanıma ve içeriğe sahiptir.

Ümmü Mektûm, engellilerle ilgili kararların alınması, engelli insanların topluma kazandırılması ve engellilerin varlığının/sesinin duyulması konusunda simge bir sahabidir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) müşriklerin önde gelenlerine İslam'ı anlattığı bir sırada yanına gelerek Peygamber'e (s.a.s.) soru yöneltir. Hz. Peygamber (s.a.s.), belki müşriklerin önde gelenlerinden biri Müslüman olursa diğerlerine de ulaşmak daha kolay olur umuduyla Ümmü Mektûm ile ilgilenmez, ona karşı yüzünü düşürür. Bu hadiseden sonra Ümmü Mektûm'u (r. anhâ)

ve dolayısıyla bütün engelli insanları koruyan, kuşatan ayetler gelir (Abese, 80/1-10). Ümmü Mektûm artık "Kendisinden dolayı Rabbimin beni azarladığı zat, merhaba." diye hürmet edilen biri olur. Kuşkusuz bu hürmet, bütün engelli insanların nezdinde, şahsında bir hürmettir. Mektûm, Peygamber'in vekili olmakla birlikte müezzin ve imamlık da yapar, savaşlara da katılır. Bir insan doğuştan veya herhangi bir olay sebebiyle engelli olabilir. Ne ki engelli olmak iradi, zihnî ve ruhsal bir durumdur. Engel, kendi içindeki ummandan bihaber olmaktır. Neye gücünün yetip yetmeyeceğini bilmemek, kendi sınırlarını zorlayamamaktır. Kendine reva görülene teslim olmak ya da hiçbir şey yapmamaktır.

MINİ SÖYLEŞİ

■ Cemile KAYSERİ
Görsel sanatlar Öğretmeni

Engelsiz yaşam merkezinde sanat çalışmalarını yürüttünüz. Bu çalışmaların neticesinde kazanımlarınız neler oldu? Başlarken ve biterken aynı kişi miydiniz?

Kesinlikle aynı kişi değildim. Yapı itibarıyla hassas ve bazen belki de aşırıya kaçan bir duyarlılığım olduğunu söyleyebilirim. Engelsiz yaşam merkezi bu açıdan ilk etapta gözümü korkutan, acaba yapabilir miyim, diye düşündüren bir kurum olmuştur. Fakat kurumdan içeri adım attığım andan itibaren içimde farklı bir merhamet hissi uyandı ve buradaki insanlara nasıl yardımcı olurum heyecanı ile işime dört elle sarıldım. Öyle ki onlarla beraber olmak, onlara dokunmak, hayat hikâyelerini dinlemek beni derinden etkiliyordu. Hayata karşı ne kadar toy olduğumu hissettiğim çok hikâyeler işittim. Aslında belki de kendimce yardımcı olma niyetiyle girdiğim bu iş, benim kalbimi güzelleştiriyor, bakış açımı olgunlaştırıyordu. En büyük kazanımım ise çıkarsız, masum sevgiyi tatmak olduğunu söylesem yerinde olur herhâlde. Bu sevgi yıllarca onları bana vazgeçilmez kıldı. Peyderpey ruhumu yumuşatıyor, dizginliyordu sanki. Engelsiz yaşam merkezindeki hayatlar mucizelerle dolu. Her bir hikâyeden payımıza birden fazla hisse düşüyor. Oradaki iş bittiğinde sabrı, şükür iliklerinde hissetmiş ve umudu yeniden yeşermiş bir Cemile vardı. Manevi katkıları oldukça fazla oldu ve önemli olan da buydu zaten. İyi ki diyeceğim bir tecrübe oldu benim için.

Sanatın iyileştirici gücünden bahsediyoruz hep. Öğrencileriniz açısından değerlendirdiğinizde sanatın insan ruhuna etkilerinden bahsedermisiniz?

Sanatın rehabilite özelliği vardır. Hangi dalı olursa olsun bu dinlendirici ve mutlu eden o deruni hissi yakalayabiliyorsunuz. Özellikle ebru sanatının bu açıdan apayrı bir yeri var. Biliyorsunuz ebru kabaca su üstüne yapılan resimlerdir. Bu sebeple suyun sakin, dinlendirici ve yapısı itibarıyla dinginlik verici olması, bu sanatın ahengine de yansıyor. Geçmişte de günümüzde de ruh ve sinir hastalıkları tedavisi gören hastalara özellikle ebru sanatı ile tedavi yöntemleri uygulanmıştır. Bugün sanatla uğraşmak bir kaçış yolu olarak da görülebiliyor. Modern hayatların zamana endeksli çalışma yöntemleri, insanı bir makine gibi gören, herkesleştiren sistemi, insan ruhuna dar gelerek onu bir kaçışa itiyor. Her insan biriciktir ve bu biricikliğin en güzel ifade edilebildiği alanlardan biri de kuşkusuz sanattır. İnsanlar, hayatın koşuşturmaca ve telaşından sıyrılarak yalnızca hayal ve ruh dünyalarıyla baş başa kalabilecekleri bu alanı, sanatta buluyor. Düşünsenize, kimsenin müdahale etmediği, eleştirmede ve kısıtlamadığı bir alanda sınırsız ve kuralsız bir şekilde, yalnızca üretiyor, böylece kendinizi keşfediyorsunuz. Öğrencilerimin ise kısıtlandığı tek yer bedenleriydi. Ruhlarının özgürlüğünü birlikte açığa çıkarmaya çalıştık. Yüzlerindeki o gülümseme ve mutluluk benim için sanat eseri niteliğindedir.

Çalıştığınız öğrenci grubunu göz önüne alarak sormak isteriz, sanata engel var mıdır?

Soruya soruyla karşılık vereyim o hâlde. Hayal gücüne veya rüyalara sınır ya da engel var mıdır? Sanat da tam olarak hayal gücünün ruha, ruhun da davranışa yansıdığı alandır. Duygu ve düşüncelerin dışı vurumudur. Oradaki öğrencilerimde de sabrın ve yeniden iyileşebilme umudunun bir nişanesi oldu dersler. En önemlisi kendilerini tüm doğallık ve içtenlikleriyle anlatabildikleri bir imkân sunuldu onlara. Kâğıtlar, boyalar, keçeler, duvar, tuval... Kendilerini ifade edebildikleri her zemin onların bir adım öteye geçme basamağı oldu. Asıl engel düşüncelerimizdir hiç kuşkusuz. Kendimizi sınırladığımız kalın duvarlarımızdır. Onların bedenlerindeki engel, kendilerine duvar örmedi, özgür fikirlerinin, hayal dünyalarının önüne geçemedi. Yaptıkları her çalışma, ürettikleri her fikir hayata dair umutlarını artırmalarına ve kendilerini bir birey olarak daha değerli hissetmelerine yardımcı oldu.

Meslek hayatım boyunca hiçbir engelin üretmeye, çabalamaya en önemlisi o durumda dahi sabredip şükretmeye engel olmadığına şahit oldum.

Size asıl engelin zihinlerde ya da bakış açılarında olduğunu düşündüren bir anınız oldu mu? Bizimle paylaşır mısınız?

Tabii, çok oldu aslında. Ama aklıma gelen bir taneyi hemen paylaşayım. Bir öğrencim vardı, kendisi gayet sağlıklı iken bir anda beyin kanaması geçiriyor ve vücuduna felç iniyor. Hareket eden uzuvları yalnızca kafası ve elleriydi. Çok şükreden hayat dolu biriydi. Onunla sohbet etmek, paylaşımda bulunmak hem beni hem onu çok mutlu ederdi. Yatağa bağımlı yaşadığı hâlde derslerle ilgili bir şeyler yapmaya çalışmak, üretmek kendisini çok iyi hissetmesine vesile oluyordu. Onu her ziyarete gittiğimde yeni işler verirdim yapması için. O da bu motivasyonla öyle sıkı çalışırdı ki. Bir sonraki gidişimi nasıl heyecanla beklediğini hatırlıyorum. Nakış işlemler, ahşap boyamalar, takı tasarımı elinden her iş gelirdi. Onun bu çabası, hayata karşı şükürle duruşu takdire şayandı. Bir çok kişinin günlük hayatta yapmaya üşendiği ya da yapmadığı bir çok iş onun için ütöpik görünmesine rağmen yapabileceğine inanan ve bunun için bağımlı olduğu yatağı engel olarak görmeyen biriydi. Kendini daima bir adım ileri taşıyacak her fırsatı olanca azmiyle değerlendirirdi. Ben, onunla birlikte engelin sadece düşüncelerimizde olduğunu gördüm.

HAYATA ENGEL YOK

■ Aslıhan TURHAN

Sıradan bir günde, işiniz için çıktığınız yolda ilerliyorsunuz. Yolunuzda giderken insanların size dikkatle baktığını görüyorsunuz. Hem de bir iki kişi değil. Çok daha fazlası. Kimi uzun uzun bakıp geçerken kimi “vah vah” gibi üzüntü bildiren cümleler kuruyor, yanınızdan geçip duymayacağınızı düşünerek. Bazısı ise gözleri dolarak bakıyor. Hatta bir yerde dursanız sizi dilenci sanıp para verenler bile çıkabiliyor. Biraz daha ilerleyelim ve bir mağazaya girdiğinizi düşünelim. Sizinle sanki duymayacakmışsınız gibi bağırarak konuşanlar mı dersiniz yoksa sizi tanımadan anlamayacağınızı düşünüp basit cümleler kurmaya

çalışanlar mı? Sıradan bir gününüzde sıradan bir işinizi yapmak için dışarıya çıktığınızda böyle bir durumla karşılaştığınızı bir düşünün. Tüm bunların yanında bir de önünüze, ilerlemenize imkân vermeyen fiziksel engeller koyulduğunu da ekleyelim. Kulağa nasıl geliyor? Eminim okurken bile pek de iyi hissettirmemiştir. Peki ya bize kötü hissettiren bu durumu sürekli yaşayan insanlar ne yapmalı?

Benim bir ablam var. Doğduğundan beri benim için aynı olan, normal olan, bir garipliği bulunmayan ama insanlar için farklı görünen bir ablam. Öyle ki insanların ona dikkatle bakmasını çok

tuhaf bulurdum küçükken. Çünkü ablamdı o benim. O hep öyleydi. Yürüyemezdi, sol kolunu kullanamazdı ama bu onun normaliydi. Birimizin boyunun kısa, birimizin uzun, birimizin gözünün mavi diğerinin kahverengi olması gibi bir durumdu benim için. Ama büyüdükçe insanların ablamı tuhaf karşılamalarını yadırgamaya ve bu durumdan rahatsız olmaya başladım. Ne var sanki yürüyemiyorsa? Uzun uzun bakıp ablamı rahatsız etmeye ne hakları vardı?

Ablam en büyüğümüzdü. Hiçbir oyunda, yürüyemiyor diye ona torpil yapmadık. Hunharca kapıştık her kardeş gibi. Bunda tuhaf olan ne vardı? Asıl onu oyuna katmamak tuhafılık olmaz mıydı? Ya da acıyıp bilerek yenilmek?

» Engelli bireylerin bizden istedikleri şey, onların işlerini yapmamız değil, yapabilecekleri şeyleri yapmaları konusunda onlara destek olmamız. Bir insanın kendi işini kendi yapması en büyük imkânlardan biri ve bunu onların elinden almak onlara haksızlık olacaktır.

Ablam, 38 yaşında, işletme ve halkla ilişkiler mezunu. Şu an sosyoloji okuyor. Aynı zamanda KPSS'ye hazırlanıyor. Boş zamanlarında kitap okumayı, kanaviçe, etamin işlemeyi çok sever. Ve bunu tam olarak kullanamadığı tek eliyle yapıyor. Tüm bunların yanında evden sorumlu bakan gibidir. Kim, nerede, ne yapıyor, o bilir. Bir şey mi alınacak, o ayarlar. Bir plan yapılacaksa planlar yine ondan sorulur. Kim neyi iyi yapar, kimden ne, nasıl istenir, hepsini bilir.

Herkesin derdiyle dertlenir. Bizim sorumluluğumuz olan şeyleri bile önemseyerek bize destek olur. Çok iyi bir gözlemcidir.

Tüm bunlarla birlikte geçenlerde ablamla konuşurken kendisinin engellilerle ilgili

gözlemlediği bir konudan bahsetmek istiyorum: "Bazı anne babalar çocukları engelli olduğu için aşırı hassas davranabiliyorlar. Onların güç yetireceği şeyleri bile kendileri yapıyorlar. Bu durumda o çocuk hiçbir şey yapmıyor, hiçbir şeyden de memnun olmuyor. zira başarma duygusunu tadamıyor. Tamamen aileye bağımlı yaşıyor. En ufak bir isteği gerçekleşmediğinde ise psikolojisi bozuluyor, mutsuz oluyor. Aslında normal çocuklar nasıl yetiştirilirse o şekilde olmalı. Ama engelli birey için olağan dışı davranılması çok doğru değil. Elbette ki ihtiyacı olduğu yerde yardım edilmeli, desteklenmeli, yönlendirilmeli. Ama kendi başına yapabileceği şeyleri başarmasına izin verilmeli."

Tam olarak kendisinin ifade ettiği gibi normal davranmak gerek. Sizin onlara gösterdiğiniz iyi niyetli "anormal" iyilikler belki de gerçekten iyilik olmayabilir. En yakından şahit olan biri olarak ve bizzat ablamın sözlerinden yola çıkarak söyleyebilirim ki onlar, her şeyi yardım alarak yapmayı sevmiyorlar. Bizden istedikleri şey, onların işlerini yapmamız değil, yapabilecekleri şeyleri yapmaları konusunda onlara destek olmamız. Bir insanın kendi işini kendi yapması en büyük imkânlardan biri ve bunu onların elinden almak onlara haksızlık olacaktır. Mesela elektrikli sandalye ile dışarı çıkan bir engelli için yapabileceğiniz en güzel şey, arabasını itmek değil, yolları açmak ve yolları yardım almadan gidebileceği şekilde düzenlemektir.

Kısacası onlara destek olmakla birlikte, engel olmamak gerek.

ONLARA ZORLUK YOKTUR

Mustafa MEHMETOĞLU
Diyk Uzman Yardımcısı

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ
وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا

“Gözü görmeyene zorlama yoktur, topala zorlama yoktur, hastaya zorlama yoktur. Kim Allah ve Resulünün sözlerini dinlerse onları, altından ırmaklar akan cennetlere sokar; kim de yüz çevirirse onu acı bir şekilde cezalandırır.”

(Feth, 48/17)

Kur'an-ı Kerim'de emredilen hususlardan biri, Allah yolunda cihat etmektir. Bireysel olarak cihattan mazeretsiz bir şekilde yüz çevirmek yadırganmıştır. Bununla birlikte insanoğlunun sahip olduğu birtakım engeller, cihat gibi önemli bir vazifeye katılmamak için meşru mazeretlerin başında kabul edilmiştir. Ayet-i kerimede görme ya da ortopedik engeli bulunan kimselerin yahut hasta olanların cihada katılmamasına verilen müsaade yer almaktadır.

“Harac” kelimesi Kur'an-ı Kerim'de “sıkıntı, zorluk,

zorlama, güçlük” anlamlarında kullanılmıştır. Bu kelimenin geçtiği yerlerde bir zorluğun ve sıkıntının olmadığı belirtilmektedir. Öncelikle şunu açıklamak gerekir ki Kur'an'da çeşitli vesilelerle zikredilen, görme engelliye, yürüme engelliye ve hastalara herhangi bir zorluğun olmaması, onların dünya hayatında hiçbir zorlukla karşılaşmadıkları ya da karşılaşmayacaklarını beyan etmek manasında değildir. Bu ifadeler, esasında hükümlerde gözetilmesi gereken bir prensip ve sosyal hayatta Müslümanların onlara karşı takınması gereken tavırlarda

bigâne kalamayacakları hususlar olarak karşılık bulmaktadır. Başka bir ifadeyle zımnen, “Engelli bireylere karşı her türlü kolaylığı sağlayın.” manası taşımaktadır.

İslam dininin, Müslümanlara sunduğu temel ilkelerden biri de kolaylık prensibidir. Dinimiz, kolaylığı ve kolaylaştırmayı emretmiş, insanların zorluk ve çaresizlik gibi durumlarla baş başa bırakılmasını tasvip etmemiştir. Dolayısıyla hem fert hem de toplum olarak engellilere karşı sorumluluk sahibi olduğumuzun farkına varmalıyız. Onlara zorluk çıkaran kişiler değil,

hayatlarına kolaylıklar sunan kimseler olmalıyız. Nitekim Allah Resulü (s.a.s.), “Âmâya rehberlik etmen, sağır ve dilsiz anlayacakları bir şekilde anlatman, ihtiyacı olanın hacetini tedarik etmesi için bildiğin yere delalet etmen, derman arayan dertliye yardım için koşuşturman, koluna girip güçsüze yardım etmen, konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade edivermen, bütün bunlar sadaka çeşitlerindendir.” (İbn Hanbel, Müsned, V, 154.) buyurmuştur. Yine Efendimiz (s.a.s.), herhangi bir engelliye yapılacak saygısızlığı, kötülüğü ve ona çıkarılacak zorluğu kınamış, âmânın yoluna engel olanları, onları yoldan saptıranları, kasten yanlış yola yönlendirenleri Allah'ın rahmetinden uzak kimseler içerisinde değerlendirmiştir (İbn Hanbel, Müsned, I, 217, 309, 317).

Bizim bunlara ilaveten engelli kardeşlerimize hangi suretle kolaylık sağlayabileceğimize gelinecek olursa bu minvalde şunlar söylenebilir:

- Engelli bireylere en önemli motivasyon, destek sağlayacak olan kaynak dindir. Dolayısıyla farklı engel gruplarına yönelik gerekli materyaller ve hizmet alanları oluşturularak engellilerin dinî bilgiye ulaşmaları noktasında onlara destek olmalıyız.
- Hayatın -olumlu yöndeki- her türlü imkânlarından

faydalanabilmeyi engellilere de tanımalı, hayatın güzelliklerinden istifade etmeleri noktasında onlara yardımcı olmalıyız.

- Gerektiği kadarıyla özel eğitim ve din eğitimi almalarının yolunu açmalıyız.
- Engellilerin varlığından hiç kimse rahatsızlık duymamalı, onlara karşı anlayış hiçbir zaman kaybolmamalıdır. Bunun için bizler de tüm gayretimizi sarf etmeliyiz.
- Engellilere gösterilen ilgi, alaka ve onlara yapılan iyilikler esnasında en çok dikkat edilmesi gereken şey; kaş yapayım derken göz çıkarmamak yani onların rencide olmalarına, kendilerini aciz ve eksik görmelerine sebep olacak şekilde hareket etmemektir. Bu konuda dikkatli olmak başlıca vazifelerimizdendir.
- En önemlisi Allah katında asıl engelliliğin, fiziki yönden eksikliklerin olmadığı

insanların manevi yetilerini yitirmesi olduğunun bilincinde olunmalıdır.

- Son olarak engellilere karşı hoşgörü, güler yüz, anlayış, şefkat ve merhametle iletişime geçilmelidir. Onları hor görmek, aşağılamak, dışlamak, küçümsemek, onlara karşı duyarsız kalmak gibi olumsuz tavırlar içerisinde olmanın insani ve ahlaki olmadığının farkına varılmalıdır.

Dinimiz, insanlar arasında dışa yansıyan hiçbir hususta ayırım yapmamıştır. Engelli olan kimse de imanı ve takvasıyla dışarıdan sağlam ve sıhhatli gözükene pek çok kimseden daha hayırlı kabul edilmiştir. Çünkü İslam'da esas olan iman, salih amel, ahlak ve takvadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) mesajlarında da bunu açıkça görmek mümkündür. O, “Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, lakin sizin kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 285, 539.) buyurarak asıl meselenin halis niyet ve salih amel olduğuna işaret etmiş, “Sizin en hayırlınız ahlakı en güzel olanınızdır.” (Buhari, Edeb, 38.) buyurarak da insanı insan yapan temel hususun güzel ahlak olacağına temas etmiştir. Allah'ın izniyle cennete ulaşmanın yahut cehennemden azat olmanın yolu da ele aldığımız ayetten de anlaşılacağı üzere bu esaslardan yani özetle iyilik ve takvadan geçmektedir.

İslam dini, toplumsal yapı içerisinde engellilere bazı görevler vererek iyileştirme amaçlarken diğer taraftan onlara yardım edilmesini, dertlerine ortak olunmasını, her türlü ekonomik ve sosyal desteğin sağlanmasını istemiştir.

ANNE BABANIN HAYIR DUASI

Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN MARSAK
Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ
وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ

Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyuruyor: “Üç duanın kabul edilmesinde şüphe yoktur: Mazlumun duası, yolcunun duası ve anne babanın çocuklarına duası.”

(Tirmizî, Birr ve Sıla, 7)

Dua, Allah'a yakarmak ve yönelmek, O'nu tazim etmek, yardımı yalnız O'ndan talep etmek anlamına gelmektedir (Zebîdî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, 38/46). Dua kelimesi ve müştakları, Allah'a niyaz anlamında Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette geçmektedir. Ayetlerde çoğunlukla dua, bilinen yaygın anlamıyla kullanılmaktadır. Ancak ibadet anlamı da bazı yerlerde konu edilmektedir (Furkân, 22/77). Dua denilirken ibadet ile irtibatı da göz

önünde bulundurulmalı ve Hz. Peygamber'in nasihatı hatırlanmalıdır. Resulullah'ın yanında çocukken on yıl kalma bahtıyarlığına eren Enes b. Malik, Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu aktarmaktadır: “Dua ibadetin özüdür.” (Tirmizi, Daavât, 1, H.N:3371) Dua, ibadetin özü olduğu gibi, özünde müstecab dua sahibi olanlar da bulunmaktadır. Nitekim hadislerde duası makbul kimseler hakkında bilgiler verilmektedir. Hz. Peygamber; mazlumun, yolcunun ve anne babanın

duasını müstecab dualar arasında zikretmektedir. Anne baba, bir yavrunun hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarını karşılar, ona hayır duaları ile destek olur, gönülden sohbetiyle rehber olur. Duasında çocuğunun dünya ve ahirette hayra erişmesi için sevgi ve merhametini dile getirir. Yavrusu için merhamet kanatlarını gererken şefkatli, hoşgörülü, samimi, saygılı, yüksek ahlaki değerlere sahip bir birey yetiştirmek için dua eder. Bu hayatta gayenin

Allah'a kulluk etme olduğu şuuruyla hareket ederek evladını yaşamın gayesi hâline getirmeden ona rikkati ile muamele eder. Ebeveyn çocuğuyla kurduğu irtibatla, onun Allah'ın ikramda bulunduğu en güzel dünya nimeti olduğuna dair şükürün edası ve kulluğun gereği olarak Allah'a hamd eder. Rikkat, bir yönüyle dua ile varlık sahasına taşar, verilen en tatlı nimet ile irtibatlı bir şekilde farklı bir boyut kazanır. Evlat, ebeveynin en hassas, en narin tarafı oluverir. Bu sebeple onların duasını alma konusunda ısrarcı olmak gerekir.

Beddua ve ah edişlerinin de etkili olduğu şuur ile onların gösterdiği şefkat ve merhamet ile onlara tatlı dil, güler yüzle muamele edilmeli ve kalpleri incitilmemelidir. Anne baba, evladından ümidini kestiği bir hâle gelmemelidir. Ebeveynin kıymeti her zaman bilinmelidir. Nitekim Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de mealen şöyle buyurmaktadır: "Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik. Annesi, güçten kuvvetten düşerek onu karnında taşımıştır; çocuğun sütten kesilmesi iki yıl içinde olur. Bunun için (ey insan), hem bana hem anne babana minnet duymalısın; sonunda dönüş yalnız banadır" (Lokmân, 31/14).

Ayet-i kerimede Arapça "ş-k-r" fiili kullanılmaktadır. Yani ayet-i kerimede önce kulun, kendisini yaratan Rabbine şükretmesi ve hemen ardından kendisine veli olan ebeveynine teşekkürü ihmal etmemesi öğütlenmektedir. Evlat, anne babaya teşekkürü sitemkâr sözlerden uzak tatlı dille eda edebileceği gibi yaşlılık sebebiyle güç yetiremediği işlerde onlara kolaylık sağlamak suretiyle de eda edebilir. Bu yaklaşımı ile evlat en kıymetlilerinin gönlünü kazanmakta ve ebeveynin gönlünde birçok duaya gark olmaktadır. Bu duaların, zulme maruz kalmış mazlumun ve yolcunun duası gibi müstecab (kabul edilen) dualar sınıfında yer aldığı bizzat hadis-i şerifte bildirilince onların kıymetini bilmek, hayır duasına mazhar olmak ve gönüllerini kazanmak ebeveyn vasfına sahip olmaları ve bu vasfa İslam'da biçilen değer sebebiyle daha anlamlı

Her anne baba
duasında çocuğunun dünya
ve ahirette hayra erişmesi için
sevgi ve merhametini dile
getirir. Yavrusu için merhamet
kanatlarını gererken şefkatli,
hoşgörülü, samimi, saygılı,
yüksek ahlaki değerlere
sahip bir birey yetiştirmek
için çabalar.

hâle gelmektedir. Hadis-i şerifte ebeveynin duasını almak, herhangi birinin duasını almaktan ayrı bir yere konulmakta ve birçok kimsenin duasına takdim edilmektedir.

Anne baba yaşlandığında onların zaruri ihtiyaçlarını gidermek, her zaman manen onlara destek olmak çok mühimdir. Ahabdan Ebu Hureyre, annesinin Müslüman olması için Hz. Peygamber'den dua istemiştir. Hz. Peygamber de bu talep karşısında "Ya Rabbi, Ebu Hüreyre'nin annesine hidayet eyle!" diye niyazda bulunmuştur (Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 158). Nihayetinde ise annesi Müslüman olmuştur. Ebu Hureyre'nin annesine gösterdiği ihtimam ve neticesi, bu ehemmiyeti özetlemektedir. Aynı ehemmiyet yine Ebu Hureyre'nin annesine yaşlılık çağında destek olması vesilesiyle de tezahür etmektedir. Annesi ona şöyle dua etmektedir: "Sen, yaşlı hâlimde bana nasıl iyilik ve ihsanda bulunduysan, Allah da sana öyle merhamet etsin" (Buhari, el-Edebu'l-Müfred, 18). Bir annenin evladına karşı en önemli vasfı müşfik olmasıdır. Bir evladın annenin şefkatine ve anne duasıyla Yaradan'ın merhametine nail olabilmesi ise büyük bir ihsan olarak görülmelidir.

? MERAK EDİYORUM

Okyanus ve Deniz Suları Neden Tuzludur?

Okyanusların ve deniz sularının tuzluluk oranı yaklaşık % 3,5'tir. Buna göre denizlerdeki tuz, Dünya'nın yüzeyini 150 m kalınlığında bir tabakayla kaplamaya yetecek miktardadır. Peki deniz sularını besleyen akarsular ve nehirlerin suları tatlıyken deniz suyu neden tuzludur?

Okyanus ve denizlerdeki tuzun kaynağı, yeryüzündeki kayalarlardır. Atmosferdeki karbondioksit suda çözündüğünde karbonik asit ortaya çıkar. Bu nedenle yağmur suyu, zayıfça asit özelliktedir. Bu özellikteki yağmur suyu kayalarla etkileştiğinde kayaları aşındırır ve sonuçta elektrik yüklü parçacıklar olan iyonlar oluşur. Akarsu ve nehirlerle taşınan iyonlar, denizlere ve okyanuslara ulaşır. İyonların büyük bir kısmı sudaki canlılar tarafından kullanılırken geri kalan kısmı suda çözünmüş hâlde kalır.

Su döngüsüyle Güneş'ten gelen enerji, deniz yüzeyindeki saf suyun buharlaşarak atmosfere karışmasına neden olurken çözünmüş iyonlar suda kalır. Bu nedenle zamanla deniz ve okyanus sularındaki tuz yoğunluğu artar.

TAKVİM YAPRAĞI

Selçuklu Devleti kuruldu.
(24 Mayıs 1040)

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetti.
(29 Mayıs 1453)

Fatih Sultan Mehmet vefat etti.
(3 Mayıs 1481)

Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadele'yi başlattı.
(19 Mayıs 1919)

Nene Hatun vefat etti.
(22 Mayıs 1955)

EĞRİSİ

Başı bozuk
Makina
Egzantrik
Eşgal
Mağma

DOĞRUSU

Başbozuk
Makine
Eksantrik
Eşkâl
Magma

NELER OLUYOR HAYATTA?

Bir Nobel Parodisi: Ig Nobel Ödülleri

Kuru spagetti neden ikiye bölünmez? Ağaçkakanlar neden baş ağrısı çekmez? Bir kedi hem katı hem de sıvı olabilir mi?

Tüm bu tuhaf sorulara cevap veren araştırmaların Nobel ödülü aldığını biliyor muydunuz? Yalnız arada bir fark var: Bu, Ig Nobel Ödülü. Bu ödül, Nobel Ödüllerinin parodisi olarak ortaya çıkmış. İsmi ise "bayağı" anlamına gelen "ignoble" kelimesi eklenerek oluşturulmuş.

1991 yılından beri aralıksız olarak devam eden törenler, bilimsel mizah dergisi *Annals of Improbable Research* organizatörlüğünde, Harvard Üniversitesinin desteğiyle gerçekleştiriliyor. Her yıl on farklı kategoride çeşitli bilim insanlarına ödül veriliyor. Bu ödüle layık olabilmek için ise tek bir kıstas var: İnsanları önce hiç tereddüt etmeden güldüren, sonra da uzun uzun düşündüren çalışmalar ortaya koymak.

BİR ACAYİP KELİME

Progeria

Hutchinson-Gilford progeria sendromu yani halk arasında bilinen hâliyle "erken yaşlanma hastalığı", nadir görülen genetik hastalıklardan biri. Dünya çapında yaklaşık 145 progeria hastası bulunuyor. Türkiye'de ise bu hastalığa sahip dört çocuk olduğu biliniyor.

Hastalığa "LMNA" adı verilen gendeki bir mutasyon sebep oluyor. Bu kişiler, normal bir bebek olarak doğuyorlar. İlk belirtiler, 5-5,5 aylıkken görülmeye başlıyor. Bireyler 10 yaşına geldiklerinde ise 50-55 yaş semptomları gösteriyorlar. Bu bireylerin bazı fizyolojik sıkıntıları oluyor. Örneğin hızlı yürüyemiyorlar, koşamıyorlar. Kasları ve özellikle yağ dokusu iyi gelişmediğinden erken yaşta damar sertliği, solunum yolu ve kardiyovasküler hastalıklar gibi pek çok rahatsızlıkları oluyor. Yaklaşık olarak

13 yaşına kadar yaşayabiliyorlar. Bu çocuklarda herhangi bir zekâ geriliği yok. Aksine ortalamanın üzerinde bir zihinsel performans gösterebiliyorlar. Algıları kuvvetli oluyor. Hastalığın tedavisiyle ilgili ciddi çalışmalar yürütülse de şu an için herhangi bir çözümü yok. Sadece enfarktüs veya kardiyovasküler problemleri engellemek veya kaslarda biriken toksik maddelerin daha hızlı atılımı için bazı semptom giderici tedaviler yapılıyor.

AİLE DEĞERLERİ

■ **Dr. Bahattin AKBAŞ**
*Din İşleri Yüksek Kurulu
Uzmanı*

Yüce Rabbimiz, bizlere aile olmayı emretmiştir. Aile, insanı yetiştirir, onu topluma kazandırır ve insanın mutluluğunu sağlar. Aile en sağlam kale, toplumun temeli, çekirdeği, hayati ve temel bir müessesesidir. Yüce Rabbimizin; “Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Rûm, 30/21) ayeti aile olmanın önemini vurgular. O esma-i hüsnasındaki “vedûd” ismi celilinden meveddet gibi halisane, karşılıksız bir sevgiyi, varlığının bir delili olarak aileye lütfetmiştir.

İslam, aile kurumunun huzur, sevgi ve rahmet anlayışı ve ruhu üzerine bina edilmesini ister. Müslüman ailesi;

bir huzur yuvası, bir sevgi ve rahmet pınarı olmak durumundadır. Ailede anne ile baba birbirleriyle huzura kavuşurlar; çocuklar bu huzurlu ortamda dünyayı tanır ve karşılıklı sevgi ve rahmet membaında kişilik kazanırlar. Ana ve baba baş tacıdır, meşru istekleri yerine getirilir, meşru emirlerine itaat edilir. Yüce Rabbimiz, tevhit hakikatinin hemen yanı başında kişinin anne babasına karşı taşıdığı sorumluluğa işaret eder (İsrâ, 17/23-24).

İslam’a göre ailede çocukların da özel bir yeri ve değeri vardır. Onlar, Allah’ın birer emanetidir ve değerlidir. Çocuğu erkek veya kız olarak veren Allah’tır. İlahi murat, ana babanın bu emanete sahip çıkmalarını ve onların iyi yetiştirilmesini ister. “Göklerin ve yerin mülkü (hükümrânlığı) Allah’ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek

çocukları verir. Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir, hakkıyla gücü yetendir.” (Şûrâ, 42/49-50)

Evlatlar dünya ağacının meyveleri, ailenin moral gücü, neşe ve hayat membaıdır. Esasen onlar, büyük dünya imtihanının birer parçaları mesabesindedir; “Mal ve çocuklarınızın sizin için birer imtihan olduğunu ve büyük mükâfatın Allah katında bulunduğunu bilin.” (Enfal, 8/28)

İnsan neslinin, evladın korunması dinin hedefleri

arasına giren bir değer olup, diğer yandan da Müslümanlar için bir imtihandır.

Müslümanların bu değerli varlıklarla ilgili sorumlulukları vardır. Müslümanlar mal ve evlatla sınanacaklardır. Bunlarla olan ilişkileri kulluklarına olumlu veya olumsuz etki edecektir. Ve nihayetinde bu nimetlerden hesaba çekileceklerdir. “Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; kalıcı olan iyi davranışlar ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı hem de ümit bağlamaya daha layıktır. (Kehf, 18/46) Müminlerden, mal ve çocuklarının Allah’ı anmaktan alıkoymaması istenmiştir (Münâfikûn, 63/9). Allah sevgisi ile servet ve evlat sevgisi arasında gerekli dengeyi kurmak, Müslüman’ın temel sorumluluklarındandır. Müminlerin, istek ve menfaatleri Allah’ın emirleri ile çatıştığında Rablerine itaat etme sorumlulukları vardır. İnsan servet ve evlada düşkündür. Bu durum zaman zaman ilahi emirlere uyma konusunda onu zor duruma düşürebilir. Bununla birlikte Allah’a itaatte devam ve sebat edenler imtihanı kazanırlar. Diğer taraftan evlada kazandırılacak güzel ahlak, iyi terbiye dünya ve ahirette en büyük kazanç olacaktır. Hz. Peygamber (s.a.s.); “Bir babanın çocuğuna bırakacağı en büyük miras, güzel bir terbiyedir.” (Tirmizi, Birr, 33) buyurmaktadır.

Aile içerisinde herkes üzerine düşen görevleri bir ibadet bilinci ile yerine getirir.

Aile fertlerinin görevleri ve sorumlulukları Hz. Peygamber’in sünnetinde ortaya konulmuştur. Hz. Peygamber’in “Hepiniz çobansınız. Sizden her biriniz birer çobansınız ve her biriniz götüğünüzden sorumlusunuz. Devlet yöneticisi bir çobandır ve yönettiği kişilerden sorumludur. Evin erkeği bir çobandır ve aile bireylerinden sorumludur. Evin hanımı, kocasının evi içinde bir çobandır ve götüğünden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malı üzerinde bir çobandır ve bunun yönetiminden sorumludur.” (Buhari, Cuma, 11; Müslim, İmara, 20) buyruğu bu noktada önem arz eder. Ailede eşler arasında zaman zaman baş gösterebilecek kırgınlıklar, hem bu görevlerin ihmaline hem de aile yuvasının dağılmasına bir mazeret olmaz; “Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.” (Nisâ, 4/19)

İnanç, ibadet ve ahlaki değerler başta olmak üzere günlük hayatın tüm alanlarında İslam’ı anlatarak, açıklayarak ve yaşayarak biz Müslümanlara örnek bir hayat sergileyen Allah’ın Resulü’nde (s.a.s.) Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır (Ahzab, 33/21). Sevgili Peygamberimiz, tüm aile fertlerine daima merhametle, adaletle, iyilikle, güzellikle davranmış bütün ilişkilerinde insan onuruna

saygıyı esas almıştır. “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınıyım.” (Tirmizi, Menakıb, 63) buyurmuştur. Aileyi korumanın ve güçlendirmenin, ailede huzuru yaşamanın yolu, Peygamberimiz’in (s.a.s.) sünnetinde gösterdiği değerleri ailede hâkim kılmaktır. İnsanın aileye duyduğu ihtiyaç ve ailede huzuru temin edecek değerler her daim hayati kıymet ve önemi haizdir. Müslüman aileler kendilerini gerekli donanımlarla mücehhez kılmak sorumluluğundadır. İlim, irfan, ihsan, salih ameller, insani değerler, dünya ve ahiretlerini imar edecek güzellikler ve ahlaki hamide, kemal vasıflar ile mücehhez olarak yararlı insanlar olmak bunlardan bazılarıdır. Bu nitelikler ile Resulullah’ın (s.a.s.) öngördüğü Müslüman aile modelini kurmak ve yaşatmak, en temel sorumluluklarımızdandır.

Müslüman ailesi; bir huzur yuvasıdır. Ailede anne ile baba birbirleriyle huzura kavuşurlar; çocuklar bu huzurlu ortamda dünyayı tanırlar.

ÖMRÜMÜZ ARİFE AKİBETİMİZ BAYRAM OLSUN

■ Yunus Emre KIR

Muradiye Müftülüğü Şube Müdürü

Allah mekânlar içinde müstesna mekânlar, zamanlar içinde de müstesna zamanlar var etmiştir. Zaman, hem Kur'an'da hem de hadislerde önemine işaret edilen konulardan biridir. Allah'ın kitabında hususen bir sureye (Asr suresi) isim olmuş, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hadislerinde ise değeri ancak kaybedildikten sonra bilinen iki şeyden biri olarak zikredilmiştir. (Buhârî, Rikâk, 1) Bu da bize göstermektedir ki zamanı iyi değerlendirmek, zamanın kıymetini bilmekle özellikle istisnai zaman dilimlerine önem vermekle olur. Bunlardan biri de arife günüdür.

Kurban Bayramı'ndan bir gün öncesine yani Zilhicce ayının 9. gününe mahsus olan "arife"

tabiri, Türkçede Ramazan Bayramı'ndan bir gün öncesi için de kullanılmaktadır. Bunun gibi, belli gün ve bayramlardan bir gün öncesine veya önemli bir olay ya da olayların cereyan ettiği bir dönemden önceki günlere de Türkçede "arife" denmektedir.

Hiz. Peygamber (s.a.s.), zilhicce ayının dokuzuncu günü ile ilgili olarak "Arife günü tutulan orucun geçmiş ve gelecek birer yıllık günahları bağışlayacağı Allah'tan umulur." (Müslim, Sıyâm, 196-197) buyurmuştur. Bu da âdeti arifesiyle birlikte oruç tutarak Ramazan Bayramı'nı karşılayan müminlerin bir başka bayramı olan Kurban Bayramı'nı da oruçla misafir etmesi gibidir. Maide suresinin 3. ayetinde geçen "... Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim,

size nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslamiyet'i beğendim..." ifadesinin de Veda Haccı sırasında yani zilhiccenin dokuzuncu günü olan arife günü vahyedildiğine dair rivayetler bulunmaktadır. Bu sebeple Allah'ın razı olduğu tek dinin tamamlanması insanlık için büyük bir hadisedir ve bu hadisenin devamının bayram olması da manidardır.

Teşrik tekbirlerinin arife günü başlaması da ayrı bir hikmeti ve inceliği barındırır içinde. Bayramlar neşenin, mutluluğun, müminlerin kendi aralarında hatta tüm mahlukatla kurdukları iletişimin müstesna günleridir. Allah'ın büyüklüğünü ikrar ile bayrama başlamak mümin bir kul için bayramla beraber ayrı bir sevinç kaynağı olacaktır. Bu hayır şelalesi akıp dururken

ondan istifade etmenin anahtarı, huzura durulduğu her vakitte “Allahu ekber” cümlesidir. Bu âdeti sadece beden değil, ruhların da bu mutluluğa ortak olması demektir.

Arife o kadar önemlidir ki bizim için, her önemli olayın öncesini “arife” diye isimlendirmişizdir. Bir Müslüman’ın misafiri karşılamaından daha çok misafiri nasıl karşıladığı önemlidir. Misafirin nasıl karşılanacağı da o gelmeden önce yapılan hazırlıklarla yakından ilgilidir. Bir işin öncesi o işe anlam katan en önemli unsurdur aslında. Mesela abdest namazın arifesidir. Abdestsiz kılınan namaz kabul olmaz. Ezan namaz için harekete geçmenin ve vaktin arifesidir. Sahur, orucun iftar da teravihin arifesidir.

Kulun Rabbine en yakın olduğu anda nasıl bir bilinç ve duygu içerisinde olacağını belirleyecek şeylerden biri de vücuduna alacağı gıdasıdır hiç şüphesiz. Recep ve şaban aylarını da üç ayların hitamı olan ramazanın arifesi sayabiliriz. Haccın arifesi ise vakfesidir. Vakfeyle haccı tamam olur müminin. Dünya da ahiretin arifesidir. Sonsuz hayatını dünya arifesiyle kazanır veya kaybedersin. Zekâtın arefesini ise mümin kulun sa’y-ü gayreti oluşturur. Böylelikle mümin, hayatının tümünde arifeyi yaşar. Onu tamam ederse de akıbeti bayram olur.

Arifesiyle tüm hazırlıklarını yapmış olan Müslüman’ın iki bayramı vardır. Ramazan ve Kurban Bayramı. Her iki bayram da hicretin 2. yılından itibaren kutlanmaya başlanmıştır. Arapçada -ve tabii ki eski Türkçede bayram, “iyd” kelimesiyle ifade edilir. Bu kelime köken olarak “lütuf, tekrar dönüş ve keder” anlamlarına gelir (*İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., “Bayram”, c.V, s.257). Bu, mümin tarafından ortaya konan emeğin ona daha büyük bir lütuf olarak geri dönmesi demektir. Evet, bayramlar hem bireysel hem de toplumsal olarak büyük bir neşe ve aynı zamanda ilham kaynağıdır. Sevinç ve mutluluk sebebidir çünkü kişi Yaradan tarafından ödüllendirilmiştir. İlham kaynağıdır çünkü bir insan için tartışmasız en yüce makam olan kulluğuna

motivasyon vesilesidir. İlhamını bayramdan alan Müslüman, yaptığı güzel ahlaki davranışların Allah tarafından ödüllendirileceğini bilerek ortaya koyduğu salih amellerle dünyasını bayrama çevirme gayretine girer. Ve bilir ki böyle davranmakla ahiretini bayram yapar. Aslında gerçek bayram ahiret bayramıdır. Bu dünyada ibadetlerin ve tüm güzel davranışlarının karşılığı olan cennetin insanın önüne konulduğu gün, bayramların en güzeldir şüphesiz.

Nicedir İslam ümmetinin, neşesine neşe katacak bayramlar idrak edemediği de bir gerçektir. İslam ülkelerinin birçoğunda devam edegelen savaşlar, akan kanlar, ağıt yakan analar, öksüz ve yetim kalan yavrularla sarsılan ruhumuz bayramları bayram gibi yaşamaya hasret kalmıştır. Yukarıda “iyd” kelimesinin anlamlarından birinin “keder” olduğunu söylemiştik. Bugün bayramdan bize kalan da keder olmuştur sanki. Bedenimizle var olduğumuz bayram günlerini ruhumuza da ortak etmek çağımız Müslüman’ı için en büyük hedeflerden birisidir. Bu hedefe ulaşabilmek de sanırım bayram günleri mümin kardeşinin sevincine ortak olunduğu gibi onun acısında da yanında olup, acısını paylaşmak ve derdine ortaklıkla mümkün olacaktır. Bu duygudaşlık, içinde yaşadığımız dünyada Müslümanların arifesidir. Sonrasını bayrama çevirmek buna bağlıdır.

RUHSAL SAVUNMA MEKANİZMALARI

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

Savunma, dış bir tehdide karşı geliştirilen korunma ve devamlılığı sağlama güdüsüdür. Devletler, şirketler, bedenimiz her biri devamlılığı ve hayatta kalmayı hedefler ve buna yönelik birtakım mekanizmalar geliştirir. Örneğin; devlet, dış tehdide karşı ordu mekanizmasını geliştirir. Şirket, gelir gider dengesini korumak ve krizlerden etkilenmemek adına sermayesini güçlendirir. Bedenimiz sayısız türde virüse karşı bağışıklık sistemini devrede tutar. Peki, hikâye, ruhsal dünyaya daha doğru bir tabirle insan psişesine (insan zihninin ve bilincinin tamamı) geldiğinde nasıl serencam eder?

Benliğimiz; bizim için katlanılması zor, utanç verici duygu ve durumlara karşı direnerek denge hâlini korumaya çalışır. Bunun için çeşitli mekanizmalar devreye sokar. Başta bu mekanizmalar ve üretilen enstrümanlar son derece işlevsel, koruyucu ve kişinin içsel dengesini korumaya yardımcıdır. Fakat bu mekanizmaların sık kullanımı, kişiyi dış gerçeklikten koparır, karşılaştığı durumları hakikatiyle kavramasına engel olur. Uzun vadede ise özellikle çocukluk çağı travmalarının iyileşmesindeki ket vurucu rolünde görüldüğü gibi, iyileşmenin önünde bir engel olarak kişinin benzer kısır döngüleri tekrar tekrar yaşamasına sebebiyet verir. Son tahlilde kişinin

yüzleşemediği bir şeyi değiştirmesi de mümkün görünmemektedir.

Şimdi günlük hayatta sıkça başvurduğumuz bazı savunma mekanizmalarını örnekleriyle beraber inceleyelim.

Yansıtma: Benliği zorlayan duygu, düşünce ve durumların uzaklaştırma gayesi ile kullanılır. Baş etmesi güç olan duygu ve düşünceler, dışarıdaki başka bir duruma havale edilir, yansıtılır. Böylece kişi, kendi eksikliğinden ya da sorumluluğundan kaynaklı ortaya çıkan bir sonucunu başka birine, kuruma ya da ötekine yükler. Yansıtmanın bu yönüne örnek olarak; sınavda başarısız olmuş öğrencinin hak ettiği puanı öğretmenin vermediğini söylemesi, bisikletinden düşen çocuğun bisikletini tekmelemesini verebiliriz.

Yansıtmanın ikinci kullanım şekli ise kendisinde var olan utanç verici dürtü, düşünce ve isteklerin geriliminden kurtulmak için bunlardan bir başkasını sorumlu tutmaktır. Örneğin; alaycı ve dedikodu yapan bir arkadaşınız var. Siz de onunla ne zaman buluşsanız, siz de kendinizi normalde hoşnut olmadığınız bu davranışları yaparken buluyorsunuz. Kendinize yakıştıramadığınız bu davranışın gerilimini, sorumluluğunu arkadaşınıza ve onun bu huylarına vererek azaltıyorsunuz. Burada yansıtmanın ikinci kullanım şeklini görebiliriz.

Pasif Saldırganlık: Bu savunmayı kişinin iç ve dış stres etkenleri ile baş ederken dışarı dönük saldırganlığını dolaylı ve kapalı yollarla dile getirmesi olarak tanımlayabiliriz. Dışarıdan bakıldığında her şeyi kabul eden ve boyun eğen görüntünün altında direnç, içerleme, düşmanlık ve nefret yatabilir. Örnek olarak, işyerinden bir çalışanın, işverenin maaş zammı talebini reddetmesi üzerine yaptığı işleri yavaşlatması ya da işvereni zor durumda bırakacak hatalar yapması ya da okulda öğretmenine kızan gencin okul çıkışı öğretmenin arabasını çizmesi verilebilir. Örneklerden görüldüğü üzere genelde saldırganlığın veya doğrudan duyguların ifadesi kendileri için tehdit oluşturabilecek kişiler (çocuklar, işçiler ya da güçsüzler) pasif saldırgan savunma mekanizmasını kullanır.

Dışa Vurma: Bu savunma mekanizmasında kişi, düşünmeden ve ortaya çıkabilecek sonuçları dikkate almadan harekete geçer ve ruhsal gerginliğini sözel olarak ifade etmek yerine eylemsel olarak ifade eder. Örnek olarak, eşine karşı yetersizlik duyguları tetiklenen birinin, bunları dile getirmek yerine fiziki şiddete başvurması verilebilir. Aslında burada tahliye edilmek istenen yetersizlik duygusudur ama bununla yüzleşmemek için kişi şiddete başvurabilir.

Rasyonalize Etme: Amaç, kaygının yükünü ve gücünü hafifletmektir. İki temel

ögesi vardır. İlk olarak, kişinin davranışlarının haklı olduğuna inanmasına yardımcı olur. İkincisi ise ulaşamayan amaçların yarattığı hayal kırıklığının etkisini azaltır. Rasyonalizasyon, geçmişte yaşadığımız, şu an yaşamakta olduğumuz ve gelecek için planladığımız davranışları mantıklı kılar ve daha da önemlisi toplumda onaylanacak şekilde açıklamalar getirir. Kişiye kendini haklı hissettirir. Başarısızlıklarına bahaneler bulmasına yardımcı olur. Örneğin, önemli bir sınavda midesi ağır ve sonrasında gelen kötü sonucu buna bağlar. Böylece kişi karşılaştığı durumla ilişkisini daha barışık bir seviyede yeniden düzenler.

İnkâr: Adından da anlaşılacağı üzere kişi, acı verici deneyimden kaçınmak ve denge hâlini devam ettirebilmek için karşılaşılan durumu inkâr eder ve yaşanmamış sayar. Örneğin; kişi bir yakınının vefatında ilk günler onun ölmediğini ve bir gün çıkıp geleceğini düşünür. Bu durum karşısında güçlendikçe gerçeklikle bağlantısı artar ve durumu kabullenme sürecine girer.

Yalıtım: Kişi, katlanmakta güçlük çektiği, acı veren ruhsal gerginlik ya da yaşantıları duygusundan ayırıştırarak tecrübe etmeye çalışır. Böylece hayal kırıklığı, acı çekme, üzüntüye katlanma gibi olumsuz yaşantılardan kaçınır. Bu mekanizmayı kullanan kişilerde yaşadığı

hayati tecrübeyi duygularından arınmış bir şekilde ifade ettiği gözlenir. Örnek olarak, ölüm tehlikesi atlatmış birinin bu olayı korku, heyecan, kaygı gibi duygulardan bağımsız sıradan bir yaşam olayı olarak anlatması verilebilir. Sanki olay bir başkasının başına gelmiştir ve o da bunu ikinci ağızdan anlatıyor gibidir.

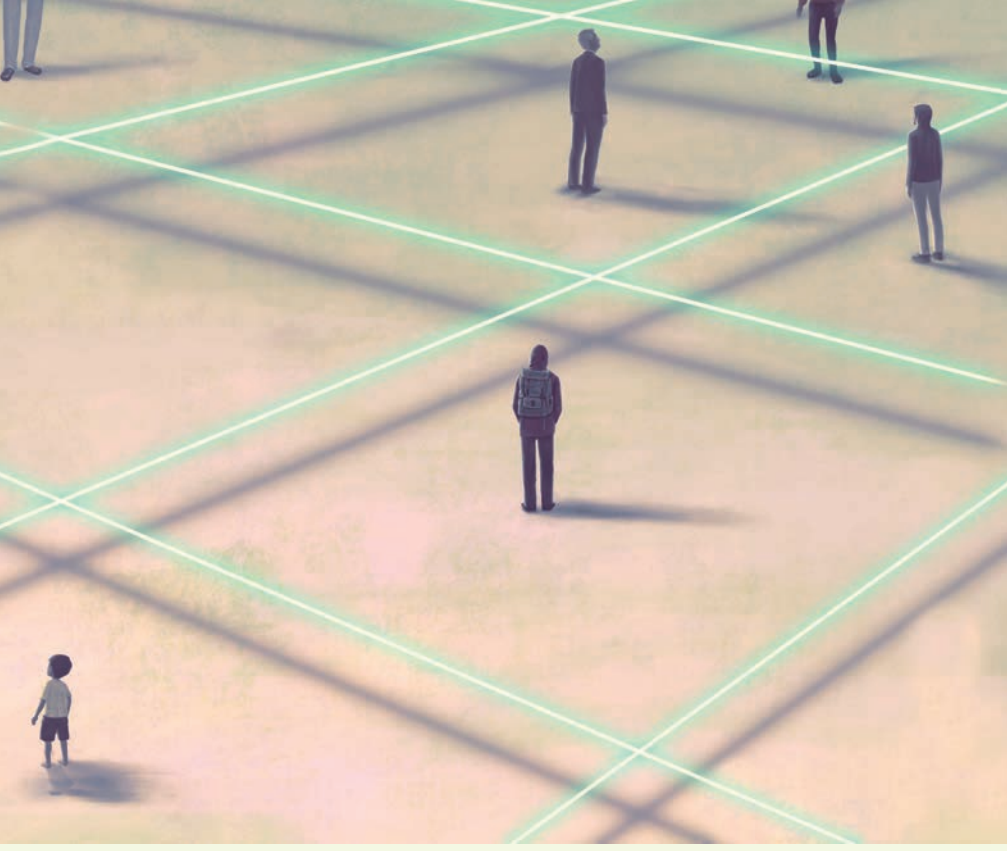
Yer Değiştirme: En sık kullanılan savunma mekanizmalarındandır. Verilecek tepki, asıl hedefine yöneltildiğinde kişi için tehlikeli olarsa nispeten daha tehlikesiz bir kişiye, nesneye ya da duruma yöneltmesidir. En tipik örneklerinden biri; çalıştığı işyerinde patronuna ya da idarecisine öfkelenen birinin, bu öfkesini eşinden ya da çocuklarından çıkarmasıdır.

Benliğimiz; bizim için katlanılması zor, utanç verici duygu ve durumlara karşı direnerek denge hâlini korumaya çalışır. Bunun için çeşitli mekanizmalar devreye sokar. Bu mekanizmalar ve üretilen enstrümanlar son derece işlevsel, koruyucu ve kişinin içsel dengesini korumaya yardımcıdır.

Bedenselleştirme:

Rasyonalizasyon, yer değiştirme ve yadsıma özelliklerini gösteren içsel çatışmaları fiziksel semptomlara daha ileri boyutta ise hastalığa dönüştürerek gerçek problemden uzaklaşmaya yarayan bir savunma mekanizmasıdır. Beden, yaşadığı gerilimi bir sırt ağrısı, mide kasılması gibi ağrı ile ortaya koyar, çözmeye çalışır.

İdealleştirme: İnsanın, hayatının geri kalan kısmını etkilemesi bakımından çocukluk çağı kritik öneme sahiptir. Özellikle bu dönemdeki ebeveynle kurulan bağ, kendimizle olan ilişkimizi de etkiler. Bir çocuk için ebeveyninin sevgisini elde etmek, onlar tarafından kabul görmek önemli olduğundan çocuklar, ebeveynlerinin istediği davranışları sergilemeye gayret ederler. Bu gayret, bir

süre sonra onları idealize etme ve yüceltmeye doğru evrilir. Çocuğun ebeveynlerinin her şeyin doğrusunu bildiklerini, yanılmayacaklarını ve kendisine karşı yanlış bir davranış içerisinde bulunmayacaklarına dair idealleştirmesi sonucunda hatasız bir anne baba imajı içselleştirilir. Örnek olarak; kişi, çocukluk döneminde ailesinden gördüğü fiziksel istismarı anlatırken “Ama ben de çok şımardım ve hak ettim.” demek suretiyle anne babasından haksızlık gördüğü gerçeğini kendinden uzaklaştırır.

Mizah: Kişinin olumsuz bir durumla karşılaştığında ruhsal gerilimi azaltmak amacıyla gerçeklikten kopmamak şartıyla şaka ve alay yoluna başvurusu da ruhsal savunma mekanizmalarından biridir. Daha çok sağlık göstergesi olarak da tanımlanır. Kişi, alaya alabildiği şeye karşı daha

güçlü ve aşılabılır hisseder, kaygı verici ciddiyet etkisini yitirir. Örnek olarak; son iki yıllık küresel salgın sürecinde sosyal medyada ya da insanlar arasında yapılan espriler verilebilir.

Bastırma: Yine en sık başvurulan savunma mekanizmalarından biri olan bastırmada, kişi yoğun kaygı uyandırabilecek duygu, durum ya da düşünceleri bilinçaltına iterek ortaya çıkacak gerilim ve stresi önlemiş olur. Ancak kişi tarafından bastırılan ve görmezden gelinmeye çalışılan duygu, düşünce ya da geçmiş yaşantılar kendilerini başka görünüş şekilleri olan rüyalar, dil sürçmeleri gibi durumlarla ifade ederler. Bastırma, kişiye kendisi için ya da toplum için tehlikeli olabilecek isteklerini denetim altında tutmada yardımcı olur. Sarsıcı olaylarda ise kişinin daha güçlü durmasına yardımcı olur. Fakat bu mekanizma

sık kullanıldığında, kişiyi hakikatlerle yüzleşmekten kaçınmasına ve sorunlarını gerçekçi yollardan halletmesine mâni olur. Sorunların, hasıraltına süpürülmesine ve birikerek daha büyük bir problem olarak karşısına gelmesine neden olur.

Mantığa Bürüme: Kişi, yapamadığı, başaramadığı ya da kendisine yakıştıramadığı şeyi çeşitli nedenler ve mazeretler bulmak suretiyle daha herkesçe kabul edilebilir hâle getirmeye çalışır. Örneğin; kırmızı ışıkta geçen bir şoförün, “Yol boştu.” ya da “Zaten herkes geçti.” şeklinde yaptığı hatalı davranışa karşı makul açıklamalar getirmesi örnek verilebilir.

Belli başlı savunma mekanizmalarını örneklerle beraber incelemeye gayret ettik. Son cümle olarak; savunma mekanizmalarını bir asprine benzetebiliriz. Ağrıya karşı geçici iyileşmeler ve rahatlamalar sağlayabilir. Fakat ağrının asıl nedenini ortadan kaldırmaz. Ayrıca ilacın, nasıl ki fazlası zehirse savunma mekanizmalarının da fazlası kişiyi gerçeklikle ve dış dünyayla uyumunu bozarak ruhsal bir zehirlenmeye doğru götürür. Bu yüzden neyi niçin yaptığımızı fark etmek, davranış, duygu ve düşüncelerimiz arasında neden sonuç bağlantıları kurabilme çabası daha iyi, daha uyumlu bir kişi olmanın ilk adımları olabilir.

HANE-İ GAYBIN MECZUBU

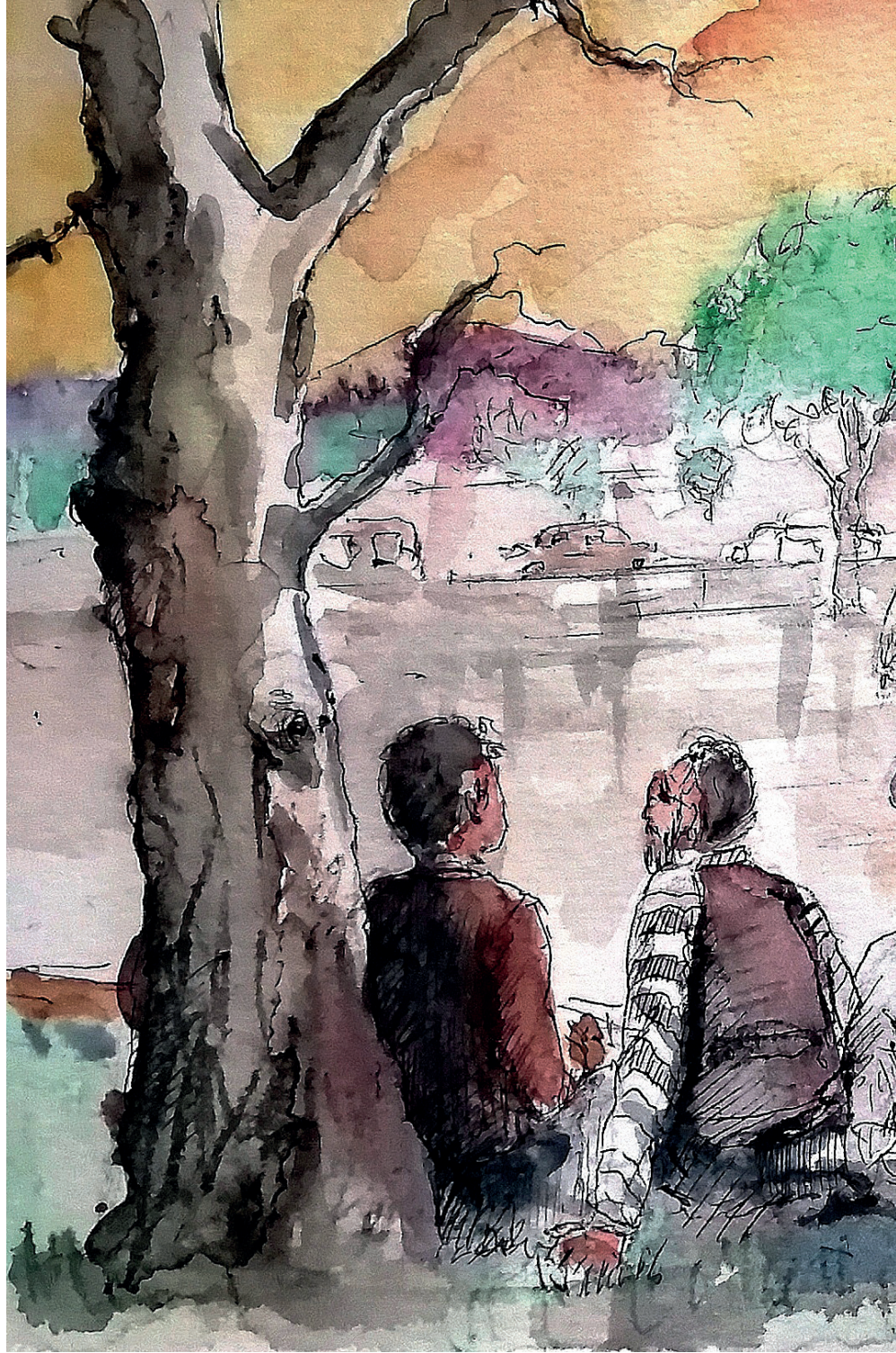
■ Hacer NOĞMAN

Hafız, “Hastanede doğmuşum.” dedi yoldan geçen onlarca insanı izlerken.

Hamdi, sağ dirseğini çimene yerleştirip çenesini avcunun içine oturttu. Uzandığı yere biraz daha yayıldı. Kalabalığın içinden Hamdi’ye bakanlar oldu. Bakışlarını Hamdi’de duraklatanlar oldu. Fakat bakmaktan öteye geçmedi hiçbiri.

Öğle vaktine yakın akasyanın yanında olurdu Hamdi. Elbet birileri gelir, düşüncesiyle gelirdi buraya. Zeval vaktini çok geçmeden görünürdü insanlar. Önce tek tük gelirlerdi. Çok geçmeden o tek tük insanların ardından kalabalık doldururdu çamların etrafını. Mırıltıların uğultulara karıştığı kalabalık ilerler ve gözden kaybolurdu. Tüm bunlar olurken Hamdi’nin yanına gelen biri olurdu. Birlikte kalabalığı izler, gidişe dair birkaç kelam ederlerdi. Kalabalığın uğultusu da iyice azalınca, o biri, Hamdi’nin yanından kalkar, uğultuyu takip eder ve varacağı yerde bulurdu kendini.

Hamdi, Hafız’ın devam etmesini bekledi. “Sadece

ben hastanede doğmuşum, ağabeylerim ise evde doğmuş. Üç odalıydı evimiz. Sürekli bir odada dururduk. Oranın adı içerisiydi. Soba oradaydı. Orada uyurduk, orada yerdik, orada içerdik, orada gülerdik... Ama orada sesli ağlamazdık. Ağlayamazdık. Bazı geceler iç çekişlerimiz ahşap duvarlara

sızardı. Sobadan gelen odun çatırtılarına karışırdı. Hepsi ahşaba gömülürdü. Duvara kadifeden bir örtü geriliydi. Kenarlarında püsküller. Bir geyik, boynuzlarının azametini bize gösterir gibiydi. Yavrusu hemen yanındaki su birikintisinden su içiyordu. Sessiz ağlamalarımızı

o geyiğin duyduğunu zannederdim. Yavrunun dahi bizi işittiğini düşünürdüm. Daha sessiz ağlardım bu yüzden. Muhayyilemde çocukluğuma dair en net tasvir buydu. Hafif kahverengi tonlarında ve kokusu ciğerleri yakmayan türden bir tasvir.” Hafız konuşurken bakışlarını

yoldan geçenlerden ayırmadı. Hamdi de geçen herkese göz ucuyla bakıyordu. Kafasını kaldırdı, parmak uçlarını, gölgelendikleri akasyanın çiçeklerinde gezdirdi. Narin bir şeye dokunduğunun farkında olarak yaptı bunu. Misk kokusunu içine çekti. Derin bir nefesin ardından “Zamanı

geldiğinde, kimi taşımak için dört köşeli kutu yapımında kullanılacak acaba bu akasya?” dedi. O da biliyordu akasyadan tabut yapılmayacağını.

Kalabalık, ağır aksak ilerliyordu. Yeni serildiği belli olan çakıllar ayaklar altında eziliyordu. Adımlar ilerledikçe çakıl gıcırtıları insanların

uğultularına karışıyordu. Hafız devam etti: “Annem çok narin bir hanımdı. İlmî meselelerde asla taviz vermezdi. Bazı ilmî mevzulardan ötürü azar işitmişliğim bile vardır. Yüzündeki çizgileri anımsıyorum. Bize hiç belli etmediği onca şeyi yüzündeki çizgilerde görürdüm. Oradan bilirdim içinde neler sakladığını. Babam... Babam hatırımda belirlediği her vakit, o vakitlere özgü bir koku hissedirim. Sakalı, çehresindeki o mütebessim ifadesi, sarıği, babamdan önce gelen esansının kokusu... Senelerin izlerini bağrında taşıyan fersude ciltleriyle sıra sıra kitapları. Baş ucundaki Kur'an-ı Kerim'i. Kütüphanesi. Kitap kapaklarının içlerine çarpık Latin harflerle yazdığı doğum tarihlerimiz... Benimkini İhyâ'u Ūlûmî'd-dîn eserinin birinci cildine yazmış: Recep 10, 1442. Muhammed, misafirhane-i dünyaya nücûm etti. Elhamdülillah. Üzerinden çokça zaman geçmesine rağmen babamın kokusunu hep duyumsadım odasında. Kitaplarını her elime alışımında o kokuyu işitiyordum; ellerim babamın avucuna yerleşiyordu sanki. Sahifelerin aralarına ilıştırılmış notlar bu anların canlanmasına yardımcı oluyordu. Şimdi elimde hiçbir şey olmasa dahi o kokuyu duyumsuyorum. Ah canım babam...” Hamdi, bakışlarını Hafız'a çevirmişti. Hafız hâlen yoldan geçenleri izliyordu.

Bu kez Hamdi konuştu: “Şu insanlara bir bak; omuzladıkları dört köşeli

kutunun hafifliği yüzlerinden okunuyor. Sanıyorlar ki yük, paylaştırıldığı için böyle hafif.” Hamdi parmaklarını çiçeklerden uzaklaştırdı, bakışlarını mevzubahis kişilere çevirdi. Hafız devam etti: “Ömür, bir kitabın sayfalarını baştan sona çevirmek kadar kısa. Kısayı uzun yapanlar yok mu, var elbet. Hâlimiz onlardan ola... Ömür, zaman zaman da beyhude geçen anlar silsilesi. Ne acıdır öyle oluşu. Hakk vermeye.” Hamdi'nin bakışları sözlerin sahibinde durdu. Dirseğini çimenden kaldırıp dikeldi. Bağdaş kurarken ellerini iki yanına koyup gücünü ellerine verdi, Hafız'a bakmayı sürdürdü. Hafız'ın cümlelerinin ardı geldi: “Mevzubahis kitabı da onunla götürüyorlar. Kaç yıllık bir kitaptır dersin? Elli, altmış, yetmiş? Görüyor musun

o kitabı? O kitaptakilerin bir ayna gibi karşısına dikileceğini biliyor musun? Onu kendi eliyle yazdığından haberin var mı? Kalem ondaydı, kâğıt ondaydı. Hiç kimseye tek laf edebilir mi, şunu şunu ben yazmadım diye? Edemez, edemez.” Hamdi ağır ağır, bir tempoda başını aşağı yukarı sallıyordu. “Elbet her sahife gün yüzüne çıkacak o aynada. Dünyevi tüm lafızlar o anları anlatmakta eksik kalır.” Hafız duraksadı; hâlen yoldan geçen insanları izliyordu. Kelimeleri burada tükendi. An, tüm harfleri içine çekti. Hamdi kafasını sallamayı bıraktı fakat bakışları hâlâ ondaydı. Hafız ayağa kalktı, yavaşça uzaklaştı Hamdi'den. Çakıl yolda ilerleyen kalabalığın uğultusu epey ilerlemişti. İşitilmesi güç olan uğultuyu takip etti. Hamdi oturduğu yerden onu izledi. O yürüdükçe

ardında harfler bıraktı. Bir adım attı, ardından harfler süzüldü. Birkaç harf. Yürüdü ve çam ağaçlarının içinde gözden kayboldu. Yel, akasyadan aldığı kokuyu harflerin etrafına doladı. Keskin çam kokusuna ilıstırdı. Tümü seyrek ağaçların arasında yavaşça süzüldü.

Hamdi ayaklandı. Akasyanın mis kokusunu içine çekip harfleri takip etti. Gördüğü her harfi aldı, pörsümüştü pantolonun delik cebine koydu. Havada asılı duran harfler delik cepte tek tek yer buldu. Hamdi uzaktaki uğultuyu işitebiliyordu. Çamların arasında ilerlerken birkaç ağaç gövdesinin ardında kalan karaltıya ilıstı gözü. Adımları, harflerle birlikte kalabalığa ulaştırdı onu. Son harfi de alıp cebine koyduğunda kalabalığın ortasında buldu kendini. İnsanların az ırağına gidip onları izlemeye koyuldu. Hafız'ı gördü. Hafız'ın bakışları son kez etrafta gezindi. Bir şeyi arıyormuş gibi ama daha çok, bir şeyi son defa arıyormuş gibi geziniyordu bakışları. Gözleri Hamdi'yi bulduğunda birkaç saniye birbirlerine baktılar. Hamdi, seyrek ağaçların etrafına dolan ayet-i kerimelerin arasında konuştu: "Aynada pirüpak göre..." Etraftaki birkaç anlamsız bakış Hamdi'ye ilıstı. Bilindik umursamazlıkla aynı yerini buldu sonra o bakışlar. Bilmiyorlar mıydı yüce kelimelerin bölünmemesi gerektiğini? Biliyorlardı elbet.

Hamdi kazma-kürekleri, toprağı ve uğultuyu ardında bırakıp yavaşça uzaklaştı

oradan. Çamların arasında yürürken bir bey gelip elini Hamdi'nin omzuna koydu. "Hamdi, ne haber?" Hamdi'den ne haberler beklediğinin pek umurunda olmadığı ses tonuyla konuşmuştu. Hamdi ses çıkarmadı. Bey de irdelemedi zaten. Yürüyüp yoluna gitti.

Hamdi, akasyanın yanına vardığında o misk kokusunu ilk kez duyumsuyormuş gibi içine çekti. Uzandı akasyanın altına. İkindinin habercisi olan ılık güneş çiçeklerin arasından onu bulurken o, kalabalığı oluşturanların kısım kısım gelişlerini seyreliyordu. Kimi Hamdi'ye laf atıyor kimi ise işmar ediyordu. Hamdi'nin tebessümü vardı, herkese yetiyordu.

Sol dirseğıyle yerden destek alırken sağ cebindeki harfleri çıkarmaya başladı. Mahallenin imamı oradan geçerken Hamdi'yi gördü. Acaba ne yapıyor, diye adımlarını yavaşlattı. Yaptığına anlam veremedi, merakı ağır basınca Hamdi'ye biraz daha yaklaştı. Hamdi elini cebine atıp duruyor, boş cebinden boşluk çıkarıyordu. İmam, istediği yahut görmeyi arzuladığı her ne ise o şeyi göremedi. Hamdi, imamı fark etmesine rağmen istifini bozmadı. Boş cebinden boşluk çıkardı. İmam merakının altını dolduracak bir şey bulamayınca oradan uzaklaştı. Hamdi harfleri çıkarmaya devam etti. Gelen geçenin bakışları onun cihetine çevrildi. Dudakları kımıldarken cebindekileri çıkarmaya devam etti. "Ne yapıyorsun?"

sorularına tebessümle karşılık verirken cebindekileri çıkarmaya devam etti. Kimse Hamdi'nin ne yaptığına anlam veremedi. O ise devam etti.

Gök, kızıl eteğini toplarken laciverde bürünüyordu. Lacivert örtü çamların üzerine seriliyordu usulca. Dün olduğu gibi, yarın olacağı gibi, bugün de sona eriyordu. Hamdi ne kadar gün geçirdiyse elbet ardı geldi. Bir günün ardının gelmeyeceğini biliyordu. Tıpkı yarın yine buradan onlarca adımın geçeceğini bildiği gibi. Dün de böyle olmuştu, bugün olduğu gibi. Biliyordu, yarın da payına toplayacak çok şey düşecekti. Burada insanın payına toplayacak çok şey düşerdi, biliyordu. Gelecekler ve bu akasyanın altında ona çok şeyler anlatacaklardı; dinlenecek çok şey olduğunu da biliyordu. Gelen geçenin müstehzi nazarıyla karşılaşacaktı. Bunlara karşı daima güleceğini de biliyordu. Gülmekten başkasını bilmiyordu çünkü. Yarın bir gün birileri geldiğinde Hamdi'yi bulamadıklarında akasyayı bulacaklardı. Anlatacaklarını Hamdi olmasa bile o akasyaya anlatacaklardı. Anlatılanları dinleyecek biri mutlaka vardı, biliyordu. Kaç zaman geçerse geçsin, bu akasya burada olsun ya da olmasın, onun kokusunu işitecek birileri mutlaka olacaktı. Harfler çamların arasında süzülürken onları toplayacak Hamdi olmasa dahi, elbet misk kokusunda toplanacaklardı. Hamdi bunların hepsini biliyordu.

OTİZM

■ **Emine ERGÜN**
Çocuk Gelişimi Uzmanı

Otizm Nedir?

Otizm, birçok belirtinin bir arada gözleendiği, gelişimin farklı seyrettiği, erken dönemde müdahale edilmediğinde ilerleme gösteren, temelde sosyal gelişim ve dil gelişimi açısından zayıflıklar içeren bir durum gibi görünse de, tüm gelişim alanlarında etkili olan karmaşık bir nöro-gelişimsel farklılıktır.

Otizmi tanımlamanın en kolay yolu, otizme ait belirtileri doğru şekilde sıralamaktır. Ancak otizm belirtilerinden bahsedilirken dikkat edilmesi ve vurgulanması gereken çok önemli bir nokta vardır. Bahsi geçen belirtilerden sadece bir tanesinin çocukta görülüyor olması, o çocuğa otizm tanısı konulması için yeterli değildir. Belirtilerden en az altı tanesinin varlığı ve bir süredir gözleniyor olması gerekmektedir.

Örneğin, ismi ile seslenildiğinde tepki vermeyen bir çocuğa sadece bu sebepten dolayı otizm tanısı koymak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ancak ismi ile seslenildiğinde dönüp bakmamanın yanı sıra otizme ait diğer belirtilerden 5-6 tanesinin daha bulunuyor olması o çocuğun, otizm açısından risk altında olduğu anlamına gelebilir.

Otizmin Nedenleri Nelerdir?

Çocuk gelişimine ait pek çok durumun nedenleri biliniyor olmasına rağmen otizmin nedenleri ile ilgili net bulgular henüz bulunamamıştır.

Örneğin; down sendromunun kromozomlarla ilgili; zihinsel yetersizliğin doğum öncesi, doğum sonrası ya da doğum sonrasına bağlı nedenlere ait bir durum olduğunu biliyoruz. Ancak otizm için tek bir neden söyleyebilmek henüz mümkün değildir. Sadece kalıtsal bir durum olduğunu, görülme sıklığının her geçen yıl daha çok arttığını, erkek çocuklarda kız çocuklara oranla dört kat daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Otizm Tanısı Nasıl Konur?

Otizm tanısı, çocuk psikiyatristleri tarafından konulmaktadır. Tanının konulabilmesi için çocukla detaylı bir gelişimsel değerlendirme yapılması, aileden çocuğun öyküsünün alınması gerekmektedir.

Otizm söz konusu olduğunda çocuk gelişimi uzmanları da gelişimsel tanı yapabilirler. Gelişimsel tanılama yapılırken aileden

çocuğun detaylı öyküsü alınır, çocukla birebir değerlendirme yapılır. Çocukla yapılan değerlendirmede, bazı standart testler kullanılacağı gibi çocukla birebir vakit geçirme, oyun oynama ya da anne babanın çocukla oyun oynamasını gözlemleme de değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

Çocuk gelişim uzmanları tarafından yapılan gelişimsel tanılamada, çocuğun takvim yaşıyla gelişim yaşının ne kadar uyumlu olduğuna bakılır.

Gelişimsel tanılama sonrasında değerlendirdiği çocuğun otizm açısından risk altında olduğunu düşünen çocuk gelişim uzmanı, aileye süreçle ilgili detaylı bilgi vermelidir. Bu bilgilendirmenin ilk basamağı, aileyi çocuk psikiyatristine yönlendirmek ve tanılama sürecinin tamamlanmasını sağlamaktır. Ardından özel eğitim sürecinin başlatılması gerekir. Özel eğitim süreci ile ilgili aileye verilmesi gereken temel bilgi; ülkemizde özel eğitim hizmetlerinin devlet desteği ile ücretsiz veriliyor olması ve bundan yararlanabilmeleri için özel eğitim raporu almaları gerektiridir. Eğer aile özel eğitim raporu almayı tercih ederse bu raporu nereden ve nasıl alacakları konusunda da çocuk gelişimi uzmanı aileyi bilgilendirmelidir.

Bazı aileler, çocuklarına özel eğitim raporu almayı tercih etmeyebilirler. Böyle durumlarda, özel eğitim desteğini kendileri karşılayacaklardır.

Çocuk gelişim uzmanı tarafından, çocuğun gelişimsel tanılması yapıp aileye eğitim süreci ile ilgili bilgiler verildikten sonra önemli aşamalardan bir tanesi de gelişim takibidir. İlk zamanlar gelişim takibinin, ayda bir yapılması daha sonrasında çocuğun performansına bağlı olarak gelişim takibi sürecinin, iki-üç ayda bir çıkarılması gerekmektedir. Otizmli çocuğun gelişim takibini yapan çocuk gelişimi uzmanı, her değerlendirme seansında bir önceki notlarına göz atmalı, çocuğun kazanmış olduğu gelişimsel becerilerin neler olduğunu not etmeli, almış olduğu özel eğitim sürecini aile ile birlikte değerlendirmelidir.

Eğer çocuk, eğitim süreci boyunca kendisinden beklenen düzeyde bir ilerleme elde etmediyse bunun sebepleri üzerine düşünülmelidir.

Çocuğa ait sebepler, aileye ait sebepler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine ait sebepler tek tek gözden geçirilmelidir.

Otizimli çocukların gelişim takibinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan bir tanesi, bu sürecin ailenin istekleri doğrultusunda değil çocuğun gelişimsel durumunun doğrultusunda planlanmasıdır. Örneğin çocuğunun bir an önce konuşmasını isteyen aile, öncelikle konuşma terapisine başlamasını uygun görürken eğer çocuğun sosyal gelişimi, dikkat düzeyi, komut alma becerileri konuşma terapisi için yeterli değilse çocuk gelişimi uzmanı bu konuda aileyi doğru yönlendirip öncelikle zayıf olan bu becerilerin güçlendirilmesi, ardından konuşma terapisi sürecine başlanması konusunda aileye rehberlik etmelidir.

Çocuğunuzun Otizimli Olduğundan Şüpheleniyorsanız Ne Yapmalısınız?

Anne babalar özellikle bir yaşından sonra, çocuklarının gelişiminde birtakım farklılıkları olduğunu fark etmeye başlarlar. Özellikle çocukları kendi yaş grubundaki başka çocuklarla bir araya geldiğinde bu farklılıklar daha çok gözlemlenir.

Anne-babaların dikkatli olması gereken bazı gelişimsel dönemler vardır. Örneğin, çocuğunuz;

- 6 ayını geçmiş olmasına rağmen ismi ile seslendiğinizde dönüp bakmıyorsa,
- 9 ayını geçmiş olmasına rağmen herhangi bir nesne ya da oyuncakla ilgilendiğinizde size yaklaşmıyor, bunu elinizden almak istemiyorsa,
- Sizinle göz kontağı kurmuyorsa,
- Onu güldürmeye çalıştığınızda gülümseten hareketleri tekrarlamaz için el-kol hareketleri yapıp çırpınmıyorsa,
- 12 ayı geçmiş olmasına rağmen basit komutları yerine getirmiyorsa,
- 18 ayı geçmiş olmasına rağmen hiç kelimesi yoksa,

otizm şüphesi açısından değerlendirilmesinde fayda olabilir.

Bu dönemler bizim için kritik dönemlerdir. Bu dönemlerde, anne-baba olarak şüphelendiğiniz herhangi bir durum varsa bunu daha fazla ertelemek doğru olmaz. "Biraz daha bekleyelim, 4 yaşına gelsin bakalım, o zaman ne olacak?" gibi ertelemeler sonucunda çocuğa yapılacak erken müdahale şansını kaybetmiş olabiliriz.

Eğer çocuğunuzun gelişiminde yaşıtlarına göre farklılık gözlemliyorsanız, yapmamız gereken ilk şey; gelişimsel değerlendirme yaptırmaktır. Değerlendirme sonucunda uzman çocuk gelişimci, anne-babalara erken müdahale programı kapsamında birtakım önerilerde bulunur.

Çocuğun gelişim düzeyine bağlı olarak bu öneriler farklılık gösterebilir. Örneğin, bazı çocuklarda sadece ev ortamını düzenlemek yeterli olabileceği gibi, bazı çocukların acil bir şekilde özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanması gerekmektedir. Çocuğun gelişimsel durumuna göre haftalık alacağı ders sayısı da belirlenerek erken müdahale programı kapsamında özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanı sıra, ek birtakım eğitimler, terapiler de kullanılabilir. Çocuğun hazır bulunuşluğuna bağlı olarak konuşma terapisi, duyu bütünleme terapisi gibi terapiler de erken müdahale programına eklenir.

Otizm ile İlgili Doğru Bildiğimiz Yanlışlar Nelerdir?

• Otizme Aşılabilir Sebep Olur

Aşılabilir otizm neden olmadığı, yapılan araştırmalar ile kanıtlanmış durumdadır. Danimarka'da yapılan bir araştırmaya göre, 1999-2010 yılları arasında Danimarka'da doğmuş 657.461 çocuğun 2013 yılının ağustos ayına kadar sürdürülen gelişimsel taraması ve gelişim takibiyle KKK aşısının otizm riskini artırmadığını gösteren kanıtlar elde edilmiştir.

• Otizm Tanısı 3 Yaşından Sonra Konabilir

Otizm tanısı sanıldığı gibi 3 yaşından sonra değil, 3 yaşından önce de konabilir. Özellikle çocukların 6, 9, 12 aylıkken sahip oldukları gelişimsel özellikler doğru şekilde değerlendirilse otizm tanısı erken dönemde de konabilir.

• Tüm Otizmliler Çocuklar Üstün Zekâlıdır

Tüm otizmliler çocuklar üstün zekâlı değildir. Tam aksine otizmliler çocukların bir kısmında zihinsel yetersizlik de görülmektedir.

• Otizmliler Çocukların Fiziksel Görünüşleri Aynıdır

Otizmliler çocukların fiziksel görünüşleri aynı değildir. Çocukların fiziksel görünüşlerinin aynı olduğu bazı gelişimsel durumlar vardır. Down sendromu bunlardan biridir. Down sendromlu çocukların hepsinin burnu basık, gözlerinin arası açık, dilleri büyüktür. Ancak otizmliler çocuklarda böyle belirleyici fiziksel özellikler söz konusu değildir.

• Otizmliler Çocuklar Konuşamazlar

Otizmliler çocukların bir kısmında var olan tabloya gecikmiş konuşma da eşlik edebilir. Bu durumda çocuklar, takvim yaşlarına uygun gelişimsel dönemlerde dil ve konuşma becerisi kazanamayabilirler. Ancak özel eğitim ve konuşma terapisi ile dil ve konuşma gelişiminde ilerleme sağlanan çok fazla otizmliler çocuk vardır. Burada önemli olan, erken tanı ve erken müdahaledir.

Dil ve konuşma gelişimi takvim yaşına göre oldukça zayıf kalan, sadece kelimeleri kullanarak konuşan, cümle kuramayan, iletişimi başlatamayan, başlatılan iletişimi devam ettiremeyen otizmliler çocuklar da vardır. Bu çocuklarda otizm eşlik eden zihinsel yetersizlik bulunma olasılığı yüksektir.

• Bakıcı ile Büyüyen Çocuklar Otizmliler Olur

Bakıcı ile büyüyen, televizyon, tablet ve telefon ile olması gerekenden daha çok zaman geçiren çocukların gelişimsel değerlendirmesi yapıldığında bu çocuklardan bazılarının otizmle ilgili belirtilerden bir kısmına sahip oldukları gözlemlenmektedir.

Bu çocukların da kendi kendilerine kalmayı tercih ettiği, göz kontağı kurma ve ismine tepki verme konusunda tercihler davrandıkları gözlemlense de bakıcı ile büyüyen çocuklar ve televizyon, tablet, telefona olması gerektiğinden daha fazla maruz kalan çocuklar otizmliler olur diye bir bulgu yoktur.

Ancak çocukların izole yaşam sürdürmelerinin gelişimsel gecikmelere yol açtığı bilinmektedir.

ÂLEM İÇRE ÂLEM

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Güneş sistemini hepimiz biliriz. Merkezde Güneş'in olduğu etrafında pervaneler misali gezegenlerin döndüğü, Dünya, Jüpiter, Mars, daha önce bu köşede ağırladığımız Kuiper Kuşağı ve dahi nice gök cisminin mürekkep uzay adacığı. Maket canlandı değil mi zihninizde? Yörünge olarak adlandırdığımız hayalî çember içinde çember, âlem içinde âlem. Haydi biraz kafa karıştıralım. Bu çemberlerin biri olan Dünyamızı ele alalım. Dünya'nın içinde ama Dünya büyüklüğünden çok daha büyük, var olan ama baytlar dışında herhangi bir somut

karşılığı olmayan, hem herkesin yaşayabileceği hem de içinde yaşayanların aslında orada gerçekten olamayacağı bir yer düşünelim. Evet evet, sanal âlemlerden ya da güncel adıyla metaverse denilen şeyden bahsediyorum. Hazırsanız başlıyoruz?

Temelden ele alalım. Nedir şu metaverse? Metafizik sözcüğünden tanıdığımız ve öte anlamına gelen İngilizce meta sözcüğü ile evren anlamına gelen universe kelimelerinin birleşiminden meydana gelen bir terkip metaverse. "Öte evren" tanımlamasıyla Türkçeleştirebileceğimiz dijital, sanal, üç boyutlu ve aynı anda

pek çok duyuya hitap eden bir teknoloji mahsulü.

İnternet teknolojilerinin geldiği nokta, bugün karşımıza bambaşka kapıları açıyor. Bu açılan kapıda doğrudan kullanıcı deneyimine dönük tecrübeler bizi bekliyor. Şöyle ki, market raflarından sepete koyduğumuz makarna paketini şimdilerde çeşitli uygulamalar marifetiyle dokunmatik ekranlarımızdaki seçimlerle sepete ekliyoruz. Metaverse âleminde ise yine markete gidiyoruz. Bu market tabii ki dijital. Bu seferki mekân az önce bahsettiğimiz ekranın iki boyutlu yapısından çok farklı, üç boyutlu. Gittiğimiz bu markette yine raflar arasında geziniyor ve aynı makarna paketini sepete kendi ellerimizle yerleştiriyoruz. Ya da iş arkadaşlarımızla önemli bir toplantı gerçekleştiriyoruz. Bu sefer dijital bir ofisteki sanal bir masa etrafında yerlerini alıyor avatar dediğimiz sanal kopyalarımız. Veya en yakın ana karadan binlerce kilometre uzaktaki Paskalya Adası'nı geziyoruz, oradaymışçasına Moai heykellerini görebiliyoruz.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Metaverse pek çok sanal evrenin aynı anda var olabildiği bir evreni tanımlıyor aslında. Kabul, biraz karışık oldu bu cümle. Şöyle açmaya çalışalım; metaverse içinde pek çok farklı evren iç içe. *Yüzüklerin Efendisi* serisindeki meşhur Hobbit kasabası olan Shire'da *Star Wars* filmlerinden hatırladığımız uzay araçlarıyla gezinti yapmayı mümkün kılıyor bu iç içelik. Birbirinden farklı iki fantastik evreni bir araya getiren bu devasa yapı içinde bugüne kadar insanoğlunun ürettiği her neviden bilgi ve eser mevcut olacak gibi görünüyor.
- Metaverse için tabii ki olmazsa olmazımız internet. İnternet ile metaverse ilişkisi çamaşır makinesi ile elektrik ilişkisine benziyor. Yani çalışması için başlıca faktör. Burada hız dediğimiz bağlantı ve aktarım kalitesi de devreye giriyor. Kullanıcıların neredeyse aynı anda aynı bilgilere ulaşabileceği kadar büyük bir hız. Son zamanlarda adını sıklıkla duyduğumuz 5G'nin bile metaverse için yetersiz olacağı, 6G teknolojisinin bu hızı yakalayabileceği tartışmaları çoktan yapılmaya başlandı bile.

PEKİ NASIL?

- Metaverse için şu anki bilinen görüntüleme aygıtlarından farklı monitörleri kullanmak gerekecek gibi görünüyor. Artırılmış gerçeklik gözlükleri ile bu ihtiyaç karşılanmaya başladı. Çevremizde görmeye başladık bile bu gözlükleri hatta kullananın bile vardır belki de. Gelişen teknoloji bu gözlükleri çeşitlendirip daha kompakt hâle getiriyor. Kim bilir bugünün gözlüklerinin yerini yakın bir gelecekte dijital lensler alabilir.
- Gözlüklerden konu açılmışken giyilebilir teknolojiden de bahsedelim. Hızla gelişen bu teknolojik ürünler de metaverse evrenine geçiş için kullanacağımız araçların arasında yerini alacak. Elle kontrolü mümkün kılacak joysticklerden tutun işitme duyumuzu harekete geçirecek ses sistemleri gibi çeşitli alanlarda her gün yepyeni bir ürün karşımıza çıkıyor. Ayakkabılar, pantolonlar, tişörtler, şapkalar... Yelpazeyi genişletmek mümkün.

DAHA FAZLASINI MERAK EDENLERE ÖNERİLER

- Dijitalleşmeye daha derin bir bakışla hazırlanan, Başkanlığımızın son zamanlarda yayımladığı dikkat çekici eserlerden biri olan, dijital gelişmelerin günlük rutinlerimize yansımaları irdeleyen *Yapay Zekâ, Transhümanizm ve Din*
- Prof. Dr. İsmail Hakkı Aydın'ın okurlar tarafından çok rağbet gören *Beyin Sızsiniz* serisinin son kitabı *Beyin Sızsiniz 5.0 - Metaverse: Holistik Çağ*
- Bu evrenin nasıl işlediğini oldukça net bir anlatımla karşımıza çıkaran Steven Spielberg imzalı, 2018 yapımı bilim kurgu filmi *Başlat: Ready Player One*

HAFIZ ÂMİR ATEŞ İLE MUSİKİ YOLCULUĞU ÜZERİNE...

■ Mahir KILINÇ

Hafız Âmir Ateş, 1942 yılında İzmit'in Kandıra ilçesinde doğdu. Hafız olan babasının etkisinde kalarak hafız oldu. 1956 yılında İstanbul'a giderek Hacı Hafız Akkuş Efendi'den talim, tecvit ve tashih-i huruf dersleri almaya başladı. Eğitimini dinî yönde geliştiren bestekâr; Kemal Batanay, Sabahattin Volkan, Saadettin Kaynak gibi büyüklerin öğrencisi oldu. 1959 yılında Belediye Mezarlıklar Müdürlüğüne memur olarak başladı. Aynı yılda Üsküdar Musiki Cemiyetinin çalışmalarına katıldı. Burada Emin Oğan'nın öğrencisi oldu iyi dostluklar yaşadı.

Manevi babası olarak tanımladığı ve vefatına dek Üsküdar Musiki Cemiyeti başkanlığını sürdüren Emin Oğan hocanın da desteğiyle başladığı müzik çalışmalarına şu an 1000'i aşmış sayıdaki Türk sanat müziği ve Türk tasavvuf müziği alanındaki eserleriyle devam etmektedir.

Üsküdar Musiki Cemiyetindeki hocalığının yanı sıra; "Anadolu Yakası Telefon Baş Müdürlüğü", "Türkiye Denizcilik İşletmeleri", "İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlidhanlar Derneği" tasavvuf koroları gibi pek çok toplulukta hocalık yaptı. Bunun yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığının Haseki Eğitim Merkezinde ve Başkanlığın düzenlemiş olduğu çeşitli seminer ve kurslarda hocalık yaptı. Üsküdar Musiki Cemiyetinde hâlen dersler veren ve bestekârlığa devam eden sanatçı, evli ve iki çocuk sahibidir.

Hafız Âmir Ateş denilince musikiye adanmış bir ömür aklımıza geliyor. Musiki ile yollarınızın buluşmasından ve bestekârlığa başlama hikâyenizden kısaca bahsedebilir misiniz?

Ben Kocaeli'nin Kandıra ilçesinin Esentepe köyünde dünyaya geldim. O zamanlar köyümüzde okul yoktu. İlçelerde ya da nahiyelerde okul bulunurdu. Ben de Kur'an-ı Kerim'i ezberlemekle öğrenim hayatıma başladım. Kur'an-ı Kerim'in tecvide dayalı okunuşunda bir ahenk ve musiki vardır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'i tecvit ve kaidelerine uygun bir şekilde okuyan insan, aslında musikiyle de iştigal ediyor demektir. Biz de hiç farkında olmadan aslında musikinin içerisine girmişiz.

Babam, hafız olması hasebiyle köylere mevlit okumaya giderdi ve beni de yanında götürürdü. Bu meclislerde güzel seslerle okunan Kur'an-ı Kerimler, mevlitler, ezanlar musikiyle ilk ve en önemli karşılaşmalarımdan biriydi. O zamanlar radyodan cuma sabahları Kur'an-ı Kerim, kandil geceleri de mevlitler okunurdu. Biz daha çocukluk yıllarımızda o programları dinlerdik. O zamanlar ben de radyoda Kur'an-ı Kerim, mevlit okuyacağım, derdim ve onların okuyuşlarını taklit ederdim. Kur'an kursundayken sesimin güzelliğini fark etmiştim. Bu da beni bir arayışa sürüklemişti. O arayış hâlindeyken Nuruosmaniye Kur'an Kursuna gidip

Şiir ile ses arasında hiç kopmaz bir bağ vardır. Şiir; ölçü, kafiye, redif, asonans, aliterasyon gibi unsurlarla bir ritim bir ahenk üzere kuruludur. Şiirdeki bu ritim de musikideki notadır. Şiirde kelimelerle oluşturulan müzikalite musikide notalara dönüşür.

Türkiye'nin en büyük hafız hocalarından Hafız Hasan Akkuş'a talebe olmak arzusuyla yanıp tutuşurken Kandıralı sahaf Raif Yelkenci, Kur'an okuyuşumu dinledi ve İstanbul'a gelmemi isteyerek Hasan Akkuş Hoca'ya talebe olmamı sağlayacağını söyledi. Hasan Akkuş'a bir mektup yazdı ve o mektupla hocam beni kabul etti. Talim, tecvit ve tashih-i huruf okurken Çarşıkapı'da bir musiki derneğinin olduğunu duydum. Kemal Gürses Hoca'nın musiki dersi verdiği musiki derneğine arkadaşlarımızla haftada iki defa gitmeye başladık. Burası da bana musikin kapılarını iyice araladı. Sonrasında Kadıköy'de bir Kur'an kursunda hocalık yapmaya başladım ve zaman içerisinde o zamanın üstatlarından Hafız Bestekâr

Kemal Batanay, Sadettin Kaynak, Emin Ongan gibi büyük isimlerle tanıştım. Kemal Batanay Hoca'dan nota öğrendim. Üsküdar Musiki Cemiyetine başlamadan evvel ben Hacı Bayram-ı Veli'ye ait bir ilahiyi makamını ve usulünü bilmeden besteledim. Üsküdar Musiki Cemiyetine başlayınca da musiki ve bestekârlığın tam merkezinde buldum kendimi.

Hafız, mevlithan ve bestekâr olarak tanınıyorsunuz. Âdetâ birbirinin mütemmimi olan bu vasıfların birbirlerine olan katkılarını anlatır mısınız?

Hafızlık, mevlithanlık ve bestekârlığın buluştuğu ortak nokta musikidir zaten. Bunlar da birbirini besleyen unsurlardır. Hafız olan kimse, Kur'an-ı Kerim'i tecvit ve tadil-i erkâna göre okuyandır ki bunu icra ederken dahi kendiliğinden bir ses ahenginin içerisinde bulur kendini. Efendimizin "Seslerinle ziynetlendirin." sözü buna eklenince de musiki ile o güzel sesi süsleme yoluna gider. Aslına bakılırsa bir hafızın musiki ile tanışması bu şekilde başlar. Hafızlık ve mevlithanlık kişiye makam yolunu açar. Hafız ve mevlithanlar, güzel seslerini en iyi şekilde kullanabilme kabiliyetleriyle çıktıkları bu yolda önce makamlarla karşılaşır. Seslerini nerede ne zaman hangi makamlara uygun olduğunu öğrenirler. İlahi ahengi güzel ses ve makamla birleştirdikten sonra da okudukları Kur'an-ı Kerim ve mevlitlerde okuyuş

anında beste yaptıklarını fark ederler. Dolayısıyla bir hafızın ya da mevlithanın gerek musikişinaslık gerek bestekârlıkla karşılaşması kaçınılmaz olur. Çünkü sesini ehlileştirirken makamların o güzel dünyasında buluverir, mevlitlerde okuduğu ilahilerin derinliğine iner ve okuduğu bir eseri meydana getirmeye çalışır. Sonrasında da bencileyin kendisini bestekârlığın içerisinde buluveriyor.

Türkiye'nin en önemli mevlithanlarından biri ve pek çok meşhur mevlithanın hocası olarak kültürümüzde önemli bir yere sahip "mevlit geleneği"nden söz edebilir misiniz?

Süleyman Çelebi çok büyük bir şairdir. Mehmet Akif'e Süleyman Çelebi sorulduğunda "Süleyman dedenin şanına, şerefine erişilir mi hiç?" der. Ziya Paşa da Süleyman Çelebi'den "Birçok şair ve edibe 'Dedi gördün ol habibin hanesi/ Bir acep nur ki güneş pervanesi' dizeleriyle icaz karşısında kalemelerini kırdırtan Süleyman Çelebi." diye bahseder. Mevlit de böylesi pek çok övgüye mazhar olmuş bir şairin, Allah aşkı ve Peygamber sevgisiyle tutuşan gönlünden dökülenlerdir.

Süleyman Çelebi, pek çok ayet-i kerimenin mealini öyle etkileyici bir şekilde şiire dönüştürmüştür ki mesela Bakara suresindeki "Bir işe hükmetti mi ona sadece 'ol' der, o da hemen olur." der, o da hemen olur.

Hafızlık, mevlithanlık ve bestekârlığın buluştukları ortak nokta musikidir zaten. Bunlar da birbirini besleyen unsurlardır. Hafız olan kimse, Kur'an-ı Kerim'i tecvit ve tadil-i erkâna göre okuyandır ki bunu icra ederken dahi kendiliğinden bir ses ahenginin içerisinde bulur kendini.

ayetini "Ol! dedi bir kere var oldu cihan/ Olma! derse, mahv olur ol dem hemân" diye nazmetmiştir. Bu ayeti şiir olarak değil de vaaz olarak anlatmaya kalksanız insanlara bu kadar tesir edemezsiniz. Bu manada mevlit büyük bir şaheserdir.

Türk-İslam coğrafyasında büyük bir aşkla ezberlenen ve okunan bu eser, Balkanlar ve Kafkasya'daki bölgelerde Müslüman halkların arasında âdeta çimento vazifesi görmüştür. Türkiye'den resmî temaslar için Türkiye cumhuriyetlerine giden bir heyete oradaki insanlar "Yaşadığımız o zor zamanlarda camilerimizi yıktılar, Kur'an-ı Kerimlerimizi yaktılar ancak mevlit bizim töremizdir dedik de öylelikle mevlide dokunmadılar. Bizler de bu

sayede dinimizden, Allah ve Peygamber sevgisinden uzak kalmadık." diyerek mevlidin önemini anlatır.

Mevlidi alelade bir şiir gibi görüp küçümseyen ve hatta aşağılayan söylemler kalbimde büyük bir yaradır. Gençlik zamanlarımızda büyük camilerde okunduğu, dönemin en meşhur hafızlarının katıldığı ve halkın müthiş bir teveccühünü kazandığı mevlitler vesilesiyle namaza başlayan, dinî hassasiyeti artan ve hatta Müslüman olan pek çok kimse tanıdım. Dolayısıyla mevlit, bizim geleneğimizde güçlü bir damardır ve buna sahip çıkmamız gerekmektedir.

İslam'ın estetik anlayışının bir tezahürü olarak ortaya çıkan musikinin insan hayatında gerek ruhi gerek zihnî anlamda ne gibi tesiri olur? Musiki, insanların ruhi ve zihnî gelişimine ne gibi katkılar sunar?

"Mûsiki denilen nutk-ı ilâhî/ engin bir denizdir nâmütenâhî."

Musiki, ilahi bir nutuktur. İnsanların elest meclisinde duydukları ilk sestir. İnsanlar hep o sesi arar dururlar. Şairler kelimeleriyle o sesi yakalamaya çalışırlar, musikişinaslar sazlarda ya da bestelerde hep o sesi arar dururlar. O ilahi nutka yaklaştıkça gönüller huzur ve sekinet bulur. İşte o ilahi nutuk, ruhun gıdası olur. O ilahi nutukla ruhlar arınır, gönüller yıkanır. İnsanların musikinin nağmelerinden etkilenmeleri de bu yüzdendir. Musikiyle insan, ruh sağlığına kavuşur. Bu

durum, ruhi anlamda sağlıklı olan kimsenin dikkat, hafıza, zekâ ve idrakine de yansır. O kişinin beyninde, algılama, duygu, öğrenme, öğretme ve hafıza gibi tüm zihinsel fonksiyonlarını da geliştirir. Kişiyi duygular, düşünceler arasında dolaştırır ve yepyeni düşüncelere sevk eder.

Sizin şiir ile musiki arasında köklü bir bağ olduğu söyleminiz Ahmet Haşim'in "Şairin lisânı 'nesir' gibi anlaşılacak için değil fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, mûsikî ile söz arasında, sözden ziyade mûsikîye yakın mutavassıt bir lisandır." sözünü hatırlatıyor bize. Şiirin musiki ile olan bu köklü bağından kısaca söz edebilir misiniz?

Şiir ile ses arasında hiç kopmaz bir bağ vardır. Şiir; ölçü, kafiye, redif, asonans, aliterasyon gibi

unsurlarla bir ritim bir ahenk üzere kuruludur. Şiirdeki bu ritim de musikideki notadır. Şiirde kelimelerle oluşturulan müzikalite musikide notalara dönüşür. Nihat Sami Banarlı da bu ilişkiyi "Dillerin bir ses güzelliği kazanmasında, sazlardan yükselen seslerin büyük tesiri vardır. Bu sesler zamanla hem kelimeleri hem de kelimelerle söylenen mısraları musikileştirmiştir." diye ifade etmiştir. Şiir ile musiki arasındaki ilişki sadece seslerin müzikalitesi değil, aynı zamanda duygu yoğunluğu ve bütünlüğü oluşturması açısından da önemi haizdir. Kısaca şiir ve musiki, hem duyuş hem hissediş açısından birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan iki unsurdur.

İnsanların gönüllerinde derin izler ve tesirler bırakan bestelerinizin arasında sizin

için özel bir yeri ve hikâyesi olan eseriniz var mı? Bunu ve hikâyesini okuyucularımızla paylaşabilir misiniz?

Benim ilk eşim, ikinci çocuğumuzu dünyaya getirirken vefat etmişti. Can dostum, ağabeyim Bekir Sıtkı Erdoğan hanımıyla benim evime taziye geldiler. Biraz oturup sohbet ettikten sonra müsaade istediler ve gittiler. Onlar evden gittikten sonra sehpanın üzerinde "Boş Kafes" başlıklı bir şiirin yazılı olduğu bir kâğıdı buldum. O kâğıdı bana verememişlerdi. O şiiri hâlâ unutamam. Şiir şöyleydi:

BOŞ KAFES

*Diyemem derdimi bir başkasına
Duysa efkârımı susmaz dağlar
Bürünür kalbimin engin yasına
Geceler hâlîme sessiz ağılar
Tüter oldu dumanım arşa değer
Dilerim yakmasın âhım feleği
Şu çapulhânede çok gördü meğer
Bana birkaç tüyü birkaç teleği
Neş'eler çoktan esir oldu gama
Gelmiyor can kuşumun tatlı sesi
Rûhumun rûhu uçup gitmiş ama
Çırpınır sînede hâlâ kafesi*

Şiiri gözyaşları içerisinde okudum, hemen udumu elime aldım, besteledim. Besteledikten sonra Bekir Sıtkı Erdoğan'ın evini aradım birkaç kez ama telefona cevap veren olmadı. Anladım ki evlerine henüz varmamışlar. Nihayet telefonda bir cevap alınca o besteyi telefonda okudum. Suadiye'den kalktılar tekrar evime geldiler. Kapıyı açar açmaz hepimiz gözyaşlarına boğulmuştuk. O geceyi ve o besteyi unutamam.

ŞÜKÜR

■ Ali Necip ERDOĞAN

Yeryüzündeki herkes ve her şey şükrü ima eder. Çünkü sebep-sonuç zinciri içinde her sonuç sebebine bağlıdır ve sonuç ortaya çıktığı anda sebebine yönelik olarak bir çıktı daha oluşur. Bu, şükürdür. Her sonuç şükrü zorunlu olarak ortaya çıkarır ancak şükür ya görülür ya da görülmez. Görülmesi, iyi sonuç elde eden birinin bu sonucu elde ederken kendisine yardımcı olanlara teşekkür etmesidir. Bu görme, iyi sonucun itibarını artırarak katlanılan külfeti en aza indirir hatta bazen görünmez kılar. Böylelikle şükür, varlığı kendi akışında tutarken elde edilen iyi sonuca herkesi de dâhil ederek birlikte gelişmeye katkı sağlar.

Görülmemesi ise elde edilen iyi ve güzel sonucu kişinin kendinden bilme eğilimidir. Bu görmeme, elde edilen iyi sonucun itibarını düşürerek kıymetsizleştirir. Kişinin kendisi için çok kıymetli olan sonuç, bir değer olarak paylaşılmadığı için kişiyi o sonuca hapsederek kısırlaştırır ve yalnızlaştırır.

Nedensellik bağının en önemli çıktılarından biri olan şükür, hiçbir şey ima etmez ve her aşamada ima edilir. Çünkü her sonuç kısa süre içinde sebebe dönüşecek ve yeni sonuçlar doğuracaktır. Ramazan davulcusunun sahura uyandırması gibi şükür de bir durumdan bir başka duruma uyandırır kişiyi. Kişi, elde ettiklerinin hakkını vermiş, açılıp genişlemiş ve sonraki durum için hazır hâle gelmiştir. Artık şükreden olarak bilinç kazanmıştır. Bu hâl, şükredilenin ilgisini cezbeder ve ona onun istediğini verir. Ebeveynlerin çocuklarının gelişimini takip etmesi ve gelişimine göre ona istediklerini vermesi gibidir bu. Çocuğun anne baba karşısındaki konumu, kulun Allah karşısındaki konumu gibidir. Çocuk, anne babasının kendisinden istediklerini hakkıyla yerine getirdiğinde, anne baba çocuğu ödüllendirir ve ona (kendisine uygun olarak) istediği şeyleri verir. Böylelikle çocuk kendi gelişimini sağlarken hayata da hazır hâle gelir. Çocuk, kendisinden istenilenleri yerine getirmekle varlık nedeni olan ebeveynlerine teşekkür etmiştir. Çünkü onların denetiminde, korumasında, hazırlamasında, sevgi ve şefkatinde yaşamaktadır. Bunların karşılığı olarak kendisinden istenilenleri yerine getirmesi çocuğun şükrüdür. Bunun karşılığında çocuğun istediklerini anne babanın çocuğa vermesi de anne babanın teşekkürüdür.

Çocuk gelişerek ilerlerken anne baba da çocuğu teşvik eder ve çocuğu yeni hâle hazırlar.

Şükür, hiçbir yoruma ve izaha ihtiyaç duymayacak kadar kendisidir ve sebep sonuç zincirinde ortaya çıktığı andan itibaren kaynağından uzaklaşır. Suyun kaynağından çıkarak akmaya başlaması gibi. Akış, suyu kaynağından uzaklaştırır çünkü su, eğimi takip ederek denize ulaşmak ister. Üstelik su, kaynağından çıktığında olgunlaşmıştır yani tertemizdir, içilmeye hazırdır. Şükür de böyledir. Nedensellik zincirinde ortaya çıktığı anda olgundur, onu görüp hakkını verene doğru yönelir, teşekkür edeni sahiplenir, onu anında yüceltir. Şükredilene, verdiklerinin karşılığı olarak büyüklüğünü teslim eder. Bu

Şükreden ile şükredilen arasındaki ilişki daima çift yönlü bir ilişkidir. Şükreden şükrünü artırdıkça şükredilen verdiklerini artırır. Şükredilen de şükredenin şükretme biçimini şekillendirmesi/ çeşitlendirmesi için ilham ve imkân yaratır.

yüzden şükreden ile şükredilen arasındaki ilişki daima çift yönlü bir ilişkidir ve her zaman şükreden lehine işler; şükreden şükrünü artırdıkça şükredilen verdiklerini artırır. Şükredilen de şükredenin şükretme biçimini şekillendirmesi/ çeşitlendirmesi için ilham ve imkân yaratır.

Şükrün ne olduğu şükreden kim olduğuyla doğrudan alakalıdır çünkü şükür, biçimsel olarak varlık kazanır. Herkesin teşekkür etme şekli farklı olabilir. Lafzen teşekkür edilebileceği gibi fiilen de teşekkür edilebilir. Mesela siz sıkıntınızı gideren birine, onun sıkıntısını gidererek cevap verebilirsiniz. Şu hâlde sıkıntının büyüklüğü teşekkürün şeklini de etkiler. Şükür, ima edilen olduğu için her halükârda “verilen karşılık” olarak varlık bulur. Şükrün “varlığı” şükredene eklenerek onu geliştirir ve genişletir. Aşağıda olanın (ihtiyaç sahibi, yardıma ihtiyacı olan), yukarıda olana (ihtiyacı giderecek olan) yönelmesi, yukarıda olanın da bu yönelmeye “karşılık” olarak ona dönmesidir. Böylelikle şükür, bir hat üzerinde gidip gelen aracıya dönüşür. Çünkü kul, istemekle muhtaç olduğunu, Allah (c.c.) da vermekle şanınin yüceliğini gösterir. Hakikat ehline göre şükür, nimeti verene teslim olmak ve ona ait olan nimeti itiraf etmektir. Bu anlamda Allah Teâlâ’ya “şekûr” denilir, yani şükreden kuluna karşılığını veren demektir.

Hakikat ehli olanlar Allah Teâlâ'nın da şükrü olduğunu, az ameli olan kuluna çok sevap vermesinin bu minvalde değerlendirileceğini söylemişler, şükrün hakikatinin iyilik sahibini iyiliği ile övmek olduğunu dile getirmişlerdir.

Şükür, kişiye “kendilik” bilinci verdiği gibi teşekkür edilene de “kendilik” bilinci verir. Nimeti vereni bilmek nimete aracılık edeni bilmekle olur. Bir işveren, mutemedine “Bu ay işçilere çift maaş öde.” derse çift maaş alan işçiler bunu mutemetten değil işverenden geldiğini bilirler ve kendilerine ödeme yapan mutemede teşekkür ederler. Hiçbiri şöyle söylemez: Ey mutemet sen de kim oluyorsun, bu ödemeyi yapan işverendir biz sana değil ona teşekkür ediyoruz. İşverene teşekkür etmenin yolu mutemede teşekkür etmektir. Çünkü mutemet bu teşekkürü işverene iletecek olandır. İşveren de durup dururken çift maaş vermez. Muhtemelen işçilerin yoğun çalışmaları karşılığında böyle bir karar vermiştir. Yani her iki taraf da (ve mutemet de) sürecin (yoğun çalışma) doğurduğu beklentiyi bilmektedir. İşçiler de işveren de kendilerinden bekleneni yapmış olmakla işin sonucu olan şükrü eda etmiş olurlar. Dolayısıyla şükür onlara kendi olma bilincini vermiştir.

Nedensellik zincirini hem var eden hem de algılayan olarak duyular, şükrü kesintisiz biçimde açığa çıkarırlar. Fakat duyuların sağlıklı işleyişi,

kişinin açığa çıkan şükrü fark etmesini, görmesini engeller. Duyulardan birinin geçici olarak işlevini yerine getirememesi, onun kıymetini anlamak için yeterlidir. Göz, görme işlevini bir an kaybetse kişi hapsediği karanlığın içinde görme nimetinin kıymetini anlar. İyileşir iyileşmez gözüne daha iyi muamele eder ve onu korur fakat gözün şükrünü nasıl eda edecektir? Mutasavvıflar duyuların şükrü için şöyle söylemişlerdir: Gözlerin şükrü, arkadaşında gördüğün kusuru örtmen, kulakların şükrü ise işittiğin kusuru gizlemendir. Bu etkileyici ve yönlendirici bir şükür yorumudur. Çünkü gözü ahlak üzere tutmakla

Kendi yatağını
var eden bir nehir
gibidir şükür,
yatağının dışına
taşmaz fakat
bahçesini sulamak
isteyenler ondan
bir kanal açarak
istifade edebilirler.
Hatta çevredekiler
kirlerini, paslarını
ona dökerler de o
akmakla kirleri,
pasları arındırır.

onu korumak hedeflenmiştir. Bu ilkeye riayet eden için birden fazla etki meydana gelir. “Görülmeyen kusur” arkadaşın şükrünü celbedici bir etkiye sebep olur. Kişi o kusuru görmemekle kendine yönelik ahlaki bir tutumu icra etmiştir ama arkadaşının şükrünü de kendine çekmiştir.

Şükür, nedenselliğin (sebeup-sonuç zinciri) anlaşılmasını sağlayarak kişiyi nesneleşmekten korur, rüzgârın önündeki yaprak gibi savrulmasına müsaade etmez. Kendi yatağını var eden bir nehir gibidir şükür, yatağının dışına taşmaz fakat bahçesini sulamak isteyenler ondan bir kanal açarak istifade edebilirler. Hatta çevredekiler kirlerini, paslarını ona dökerler de o akmakla

kirleri, pasları arındırır. Nehir, yatağı nedeniyle nehirdir aksi takdirde saçılır, dağılır ve bütünlüğünü yitirir. Gücü, bir bütün olarak kendi yatağında akmasıdır ve hedefi denize ulaşmaktır. Deniz, nehrin nedenselliği aşması anlamına gelir. Şükür de kişinin kendi yatağında akmasına, yolunu kaybetmemesine ve nihai olarak nedenselliği aşmasına vesiledir. Deniz, nehrin metafiziğidir. Nehrin hakikati, hafızasındaki o uçsuz bucaksız büyüklüktür. Şükür de kişiyi nedensellik zincirinden kurtararak görünenlerin arkasındaki görünmeyene ulaştırır.

Şükredenle şükredilen arasındaki ilişkinin belki de en etkileyici biçimi, dünya oyununun barış

içinde oynanmasına imkân vermesidir. Şükredilenin, şükredeni selamet içinde tutacağını, şükreden de şükredilene şükrünü eksik etmeyeceği gibi diğerlerine de selamını eksik etmeyeceğini beyan etmesiyle kurulan oyundur bu. Selam üzere olmak kendi akışına rıza göstermeyi, rıza sebebiyle de ortaya çıkan tüm imkânları hakkıyla kullanmayı ihsas eder. Bu da diğerlerinin ondan emin olması demektir. Şükreden emin olunandır ve şükredilen de emin olanı kollar, önünü açar, akışını kesintiye uğratmaz. Oyun, toplum içinde zevkle oynanan ve barışı sürekli kılan olarak yeniden ve yeniden şükre vesile olur. Tıpkı kendini sürekli tekrar eden fraktal bir şekil gibi hem kendini çoğaltır hem de toplumu.

HAYATIN ÇALAR SAATİ

■ Sümeyra ÇELİK

Her şey şehre bir yabancıнын gelmesiyle başlamadı. Ya da sözü yükseltmenin ses kısıklığıyla alakası yoktu. Böyle cümleler, çoğu anlaşılmayan ve birileri tarafından mühim ilan edilen yazarların kitaplarında olur. Ancak dünya bütünü başka bir şeydir. Bu da bizim iddiamız olarak kayıtlara geçsin. Bu minvalde sokaklarda akan hayatla satırlarda süren yaşam arasında yaya olarak katedilemeyecek mesafeler vardır. Öyleyse herkesin dünyası kimsenin hayatına benzemez güzellemesini rahatlıkla yapabiliriz. Zaten ünsüz bir düşünürümüz bu konuya yeterince temas etmiştir. Gelelim asıl meseleye...

Dünya dediğimiz gezegende canlılar yaşar. Yaşamsal fonksiyonları nefes alıp vermelerinden anlaşılabilir. Ancak yaşamak, hayatta olduğu anlamına gelmez. Yaşayan az sayıda canlı dünya hayatının içindedir. Sosyal, siyasal, kültürel veya dinî yönden devam eden

bir dünyanın içinde herkes bulunduğu alanın normuyla şekillenir. Yaşadığı muhit, siyasi görüşü, kültürel yapısı ve dinî kimliği kişiyi oluşturur. Seçme ve sessiz kalma hakkı olmadan bir şekilde dünyası kurulmuştur. Esasında bu durumun parmak hesabına konu olacak kadar yararı yoktur. Zaten kendisi de bundan habersizdir. Aynı hayatı yaşayarak aynı kişileri çoğaltarak devam eder. Korkuları, kaygıları hep kendi alanında sevinç ve coşkuları yine kendi yönünde cereyan eder. Yankı odalarında süren

bir ömürdür bahse konu olan. Bu durumda yakından görülemeyecek kadar çok tehlikeleri vardır. Uzaktan bakınca da işin içinden çıkılmaz. Hiç bakmamak en iyisi değildir elbet.

Kişiyi yaşadığı dünyanın dışında bir hayatın varlığına ikna etmek hazır atom da parçalanmışken daha kolay olmalı diye düşündük ve kaleme kâğıda sarıldık. Birtakım soruları hatırlatmak istedik. Yaşamak denilen şey nedir? İnsan yaşayabilir mi bir hayatı olmadan? Yaşam topluca mı devam eder? Kısacası bütün suçu yaşamın toplumsal öğrenme tarafına yıkıp sıyrılabilir miyiz? Bizimkisinin hayatı değil de yaşamı seçmesinde hiç mi kabahati yoktu? Bu sorulara verebilecek bir cevabımız yok ama kabul ediyoruz sorular gayet güzel.

Peki, dünya hayatı nedir? İşte buna bir cevap bulabiliriz. Hayat; var olan, canlı, diri ve yeşeren bir zeminin kelimesidir. Temas etmeyi, dokunmayı ve hissetmeyi içerir. Tecrübe ve yaşanmışlık, seçip ayırma ve tercih etme kulvarlarının yolcusudur.

»
Dünya hayatının
öznesi insandır.
Yaşamın merkezinde
ise insanı çepeçevre
kuşatan olaylar silsilesi
vardır. Hayat keyifli
anları kovalamakla
meşgulken yaşam
çözümlemesi
gereken sorunlarla
ilgilenir.
«

Dünya hayatı denilince tüm bu manaları özne olarak yaşayan insan kastedilir. İnsan dünyasının öznesi ise hayatta demektir. Dolayısıyla hayatın tam merkezini insan oluşturur. Yaşamın merkezinde ise insandan başka her şeydir. Eser miktarda dahi insan içermez diyerek azıcık abartabiliriz. Hayatta olan insan canlı, düşünen, hisseden, üzülen seçen ve tercih eden bir öznedir. Yaşamını sürdüren ise onaylanan, kabul gören, sevilen, takdir toplayan, yerilen bir kişidir. Hayat, insanı şahsiyet sahibi yaparken yaşam kişiyi uygun hâle getirir. Artık tüm değerler farklılaşmıştır. Yaşamdaki kişi uyumlu statülerin çocuğu, kazanan ve vergisini ödeyen gayet nizami bir canlı iken hayattaki insan dünyaya sataşmakla meşguldür. Hangisi daha sempatik geliyorsa onu olayım seçeneğinin sunulmadığı gezegenimizde hayatta ya da yaşamda olmayı tercih etmek tamamen dünyalıya ait bir konudur. Dahası bu tercih dünya sonrası hayatı da belirler.

Hayattaki insanın özgün kederleri, cevap aradığı soruları, içinden çıkamadığı duygu ve düşünceleri varken yaşamını sürdüren kişi faturaları falan ödemek için hesaplar yapar, çocuğunu kolejlerde okutur, pazara akşam vakti gidip en taze zerzevatı alır. İnsan hayattayken ağaçları, çiçekleri

vs. görebilir ama yaşayan kişinin bunları fark etmesi için en iyi ihtimalle bir teleskopa ihtiyacı olacaktır. Hayat, insanı sürükleyip bir yerlere götürür, yaşam ise kişiyi tek bir duvara çiviler. Hareket kabiliyeti son derece kısıtlı olan yaşama nazaran hayattaki insan için her daim devinim vardır. Hayat insanı güldürür, ağlatır, şenlendirir, keder verirken yaşam hedefler ve amaçlar bulvarına sokar. Hayatın hatıralar ile sıkı fıkı ilişkisine rağmen yaşam menfaat ve çıkar üzerinden yol alır. Hayatta kusur, kabahat ve hatalara uygun bir yer ayrılmışken yaşamda bunlar sümen altı edilir. Hayat keyifli anları kovalamakla meşgulken yaşamın hep bir geçim sıkıntısı vardır. Telaşlar ve etiketler arasında mekik dokuyan bir yaşama karşın hayatın çalar saati yoktur. Yaşam zamanın ritmine ayak uydurmakla uğraşırken, hayat kıymetli vakitleri kollar. Hayat demonte insanı kurar ve herkes gibi olup kimseye benzemez hâllere sokar bu sırada yaşam sıradanlığın sarmalında debeleniyordur. Hayat dünyaya sataşır, ilkelerini seçer, yeni yollara sefere çıkar, sağa sola hatıra yerleştirir, iz bırakır, tecrübenin rüzgârına güvenir ve eskimez bir ömrü inşa eder ancak yaşam buna hiç yanaşmaz ve sürekli tükenen bir sonu seçer. Hayat vardır ancak yaşam var edilmiştir. Hayat, sessiz, sakın ve dingindir ancak yaşam son derece geveze ve gürültülü. Hayat güzel yaşam zordur.

BİR NESLİN AĞABEYİ: ERDEM BAYAZIT

*Kültür, sanat, edebiyat dünyamızın mümtaz isimlerinden
Erdem Bayazıt'ı, kızı Sevde Bayazıt Kaçar'a sorduk.*

Bir neslin ağabeyi olarak da tanımlanan ülkemizin önemli yazarlarından biri babanız Erdem Bayazıt'ın sizin hayatınızdaki yeri nedir?

Babam; çok çalışan, sürekli daktilo başında olan, etrafı daima kalabalık bir insandı. Küçük bir çocukken onunla hayvanat bahçesine gitmek çok zevkliydi, onunla oyun oynamayı severdik. Ancak bunun için çok uzun zamanlarımız olmazdı.

İlerleyen yıllarda onun fikir dünyasına, sanatına aşına olduk. Onun bir dava için mücadele verdiğini, kelimeleri kullanarak Müslüman yürekleri fethettiğini gördük, anladık.

Erdem Bayazıt'ın evladı olmak, Rasim Özdenören'in, Nuri Pakdil'in, Cahit Zarifoğlu'nun yeğenleri olmak büyük bir onur. Onların sofralarında büyümek bir şans. Mevlam bizleri layık etsin, utandırmasın.

Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Alaaddin Özdenören'in de içlerinde bulunduğu "Yeni İslamcı Akım" olarak nitelendirilen şiir hareketinin içinde yer alan Erdem Bayazıt, daha çok dinî ve metafizik içerikli şiirleriyle ön plana çıktı. Buradan yola çıkarak onun şiirleri hakkında neler söylemek istersiniz?

Sanırım bu yeni İslamcı akım tanımlamayı edebiyat tarihçisi büyüğümüz Ahmet Kabaklı yapıyor. Namık Kemal, Mehmet Akif ile başlattığı; yakın dönemdeki en önemli

Babam, Afganistan seyahati ile ilgili yazılarını önce Maver'a ve Yeni Devir'de yayımladı daha sonra da İpek Yolu'ndan Afganistan'a ismiyle kitaplaştırdı. Bu eseri ile 1983 yılında, Türkiye Yazarlar Birliği Basın Ödülü'nü kazandı.

temsilcileri olarak Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'u gösterdiği bir hareket... Pek tabii Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'tan en çok etkilenen, onlarla temas hâlinde olan Cahit Zarifoğlu, Akif İnan ve babam Erdem Bayazıt da bu hareketin temsilcisi olarak sayılıyor.

Erdem Bayazıt'ın şiirini ve davasını en iyi anlatanlardan biri hiç kuşkusuz Hüseyin Yorulmaz'dır. Hüseyin Yorulmaz, onun şiirini şöyle anlatır: "Erdem Bayazıt şiire mesaj yükler. Şiirini bazen kurşun gibi kullanır. Bu yüzden İslam dünyasının sorunlarına şiirlerinde el atar ve Müslümanların acılarını gündeme getirir. Bu yönüyle

arkadaşlarının hep önünde yer alır. Mesela Cahit Zarifoğlu'nun şiirleri gibi kapalı değildir onun şiiri. Mesajını açık ve net bir şekilde verir. O, 'Dünyanın kalbini dinle geliyor adım adım/Dallar meyveya dursun toprak tohuma dursun/ İnsan barışa dursun selama dursun zaman/Sabır savaş zafer! Adım:MÜSLÜMAN!' diyen bir şairdir. 'Şimdi siz taşıyorsunuz müjdenin kurşun yükünü/ Çatlayacak yalanın çelik kabuğu/ Sizin bahçenizde büyüyecek imanın güneş yüzü çocuğu' diyerek yıllar öncesinden müjdeyi vermiş bir şair. 'Beton duvarlar arasında bir çiçek açtı/ Siz kahramanısınız çelik dişliler arasında/Direnen insanlığın' diyen de odur."

Hüseyin Yorulmaz hocamıza da buradan selam olsun. Emeklerine sağlık...

Erdem Bayazıt'ın kurucusu, genel yayın yönetmeni ve işçisi olduğu Maver'a dergisi, yaklaşık 14 yıl edebiyat, kültür ve sanat dünyamıza hizmet verdi. Sizin çocukluk çağınıza denk gelen o yıllarda Maver'a'nın Yüksel Caddesi'ndeki yerine çok uğradığınızı biliyoruz. Bize biraz Maver'a dergisinden ve tanıklık ettiğiniz anılarınızdan bahsedermisiniz?

Maver'a dergisinin yakınlarında olan Ergenekon ilkokuluna gittim. O yıllarda Dikmen'de Hürriyet Caddesi'nde Cahit Amcalar ile aynı apartmanda oturuyorduk. Dik bir yamacın eteklerinde yedi katlı bir

apartmandı. Bizimkiler, iyi bir eğitim alabilmem için beni Kızılay'daki "Ergenekon İlkokuluna yazdırdılar.

Her sabah babam ile yola çıkar okula giderdik; okul sonrası ise yıllar içinde bir başka eğitim yuvası olduğunu öğrendiğim daha doğrusu anladığım *Mavera*'ya babamın yanına dönerdim.

Mavera her zaman kalabalık, her zaman hareketliydi.

İki oda hatırlıyorum. Biri daha küçük olan, muhasebe işlerinin yapıldığı oda... Orada çoğunlukla Cahit Amca otururdu. Diğeri salondur.

Şimdi baba dostu kimle karşılaşısam benim küçücük bir kız çocuğu olduğum o yıllar ile ilgili anılar paylaşıyorlar. Onlarca anı dinliyorum. Yaramazlıklarım, sevimliliklerim... Onlarca güzel anıdan oluşan bir nevi anı koleksiyonum var.

Erdem Bayazıt'ın, kendi sanatına olan belirleyici rolünü hiçbir zaman inkâr etmediği Sezai Karakoç, şiirine en çok fikir yönünden tesir ettiğini söylediği Necip Fazıl gibi fikir dünyasında etkili olan kıymetli yol arkadaşları vardı. Babanızın yol arkadaşlarından ve onlarla olan ilişkilerinden bahseder misiniz?

Çok güçlü, kan bağıının ötesine geçen bir kardeşlikleri vardı. Özellikle en canlı anılarımız, -Cahit Amca erken göçtü.- Rasim amca ile olanlar sanırım...

Cahit Zarifoğlu'nun yol arkadaşları ile çok güçlü, kan bağıının ötesine geçen bir kardeşlikleri vardı. Çocukluklarında başlayan yol arkadaşlıkları son nefeslerine kadar sürdü.

Hemen hemen her gece Rasim Amcaların hâlen oturdukları Dedeeferdi'deki evlerinde olurduk. Eşler, çocuklar... Kadınlar daha çok mutfakta veya oturma odasında, biz çocuklar ise her yerde... Babamlar derin mevzuları tartışırken dahi bizlerden hiç de rahatsız olmazlardı. Özellikle Cahit Amca sık sık dikkatini bize verir, âdeta soluk almak için bizlerle oynardı. At olur, bizleri tek tek sırtına alır, dolaştırırdı.

Cahit Amca'nın, Alaaddin Amca'nın hastalıkları sırasında babamın çektiği acı öylesine ayan beyan ortadaydı ki. Farklı şehirlerde yaşadığımız hâlde her fırsatta yanlarına koşardı.

Hastalandığında son zamanlarını geçirdiği hastane de en çok andığı isim de Rasim Amca oldu. Her sabah,

Rasim mi geldi, diye uyandı. Sabaha karşı 03.00'te 04.00'te Rasim amca'yı aradığımızı, dakikalarca telefonla konuştuklarını hatırlarım.

Çocukluklarında başlayan yol arkadaşlıkları son nefeslerine kadar sürdü. Rabbim hayatta kalan son çınarımız Rasim Özdenören'e hayırlı ömür versin. Onu başımızdan eksik etmesin.

Yaklaşık on yıl süren Afganistan-Sovyetler Birliği savaşı başladığında savaşı yerinde görmek ve bunu dünyaya anlatmak için aralarında Bayazıt'ın da bulunduğu iki araba yola çıkıp Afganistan'a gitti. Bize Afganistan yolculuğunu ve Afganistanla ilgili yazdığı kitabını anlatır mısınız?

Projenin mimarı, bildiğim kadarı ile Cahit Amca... Bu seyahat ve çekimler için gerekli paraları yoktu. Afganistan yolculuğunda reklam karşılığı kullanmak üzere bir otomobil firmasından iki adet otomobil araba aldı. Ancak ne yazık ki son anda hastalandığı için bu seyahate katılamadı.

Seyahate Ahmet Bayazıt, Yücel Çakmaklı, Şenol Demiröz, Necdet Taşçıoğlu ve kameraman Çetin Tunca katıldı. Asıl amaçlarının, sesleri tamamen kısılan, kendilerini dünyaya anlatma fırsatı bulamayan mücahitlerin sesini duyurmak olduğunu biliyorum.

Babam, seyahat ile ilgili yazılarını önce *Mavera ve Yeni*

Devir'de yayımladı daha sonra da *İpek Yolu'ndan Afganistan'a* ismiyle kitaplaştırdı. Bu eseri ile 1983 yılında, Türkiye Yazarlar Birliği Basın Ödülü'nü kazandı.

O, sermayesi olan şiir ve yazılarıyla içinde yaşadığı toplumun sorunlarıyla dertlenip onlara bir şeyler vermeye ömrü boyunca gayret etmiştir. Buradan yola çıkarak

Erdem Bayazıt'ı gençler nasıl okumalı?

Babam sanırım en çok özgürlüğüne düşkündü, bizleri de hep özgür yetiştirmiştir. Eve giriş çıkış saatlerimiz, okuduklarımız, giyimimiz, arkadaşlarımız konusunda herhangi bir kısıtlama asla yapmadı.

Ama iki önemli nasihati vardı: Birincisi, ne olursa olsun

namazınızı terk etmeyin, derdi. Âdeta takip eder, vakit gidecek gibi olursa çeşitli bahanelerle direkt olmasa da hatırlatırdı.

İkincisi, kendisine bir konuda ne yapmamız gerektiğini sorsak bildiği, uyguladığı hâlde, hadi gelin, der ilmi hale bakıp cevap verirdi. Sanırım bizim bu alışkanlığı edinmemizi istiyordu.

Erdem Bayazıt Kimdir?

18 Aralık 1939'da Maraş'ta doğdu. Asıl adı Adil Erdem'dir. Maliyede memur olan babası Ökkeş Tahsin Bey'in aile kökleri, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi dönüşünde Doğubayazıt'tan getirerek Maraş'ta iskân ettiği Bayazıtlılara dayanmaktadır. Annesi Şerife Hanım Ârifoğullarıdır. İlk ve orta öğrenimini babasının memuriyeti dolayısıyla bazı kesintiler dışında Maraş'ta tamamladı (1959). Önce İstanbul ve ardından Ankara Hukuk fakültelerine devam ettiyse de (1959-1963) fakülteyi bitirmeden askere gitti. Askerlik dönüşü Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydoldu (1964). Buradaki öğrenciliği sırasında Millî Kütüphanede süreli yayınlar şube müdür yardımcılığı ve Millî Eğitim Bakanlığı basın büro memurluğu gibi görevlerde bulundu. Mezuniyetinden sonra Maraş Lisesine edebiyat öğretmeni tayin edildi (1971). İstanbul Türk Müsiki Devlet Konservatuvarında genel sekreterlik (1974), Kahramanmaraş İl Halk Kütüphanesinde müdürlük (1975), Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İnsan Gücü Eğitim Dairesi başkan yardımcılığı görevlerinin ardından memuriyetten ayrıldı. Devlet Planlama Teşkilatında sözleşmeli personel olarak çalıştı. 1987-1991 yılları arasında milletvekilliği yaptı. 5 Temmuz 2008'de İstanbul'da vefat etti.

YEŞİL BURSA

■ Ahmet Mahmut ŞEN

Uludağ'ın eteklerinde bulunan Bursa, yeşille müsemma bir şehir. Osmanlı'nın ilk başkenti olan şehir, birçok tarihî esere de ev sahipliği yapıyor. Hem doğasıyla hem de tarihiyle ön plana çıkıyor. Marmara bölgesinde coğrafi açıdan merkezî bir konumda bulunan Bursa, Türkiye'nin en

kalabalık dördüncü şehridir. Osmanlı bakiyesi camileri, türbeleri, hanları, müzeleri, parkları ve çarşılarıyla görülesi bir kent. Gerek şehir merkezinde gerekse civarda birçok turistik noktaya sahip.

Bizler, Bursa gezimize Ulu Cami ile başlıyoruz. Bursa'nın sembollerinden olan cami,

erken dönem Osmanlı mimarisi örneklerinden ve şehri ziyaret eden herkesin gezmesi gereken görkemli bir yapı. 1399 yılında I. Bayezid tarafından yaptırılan cami, farklı hattatlar tarafından yazılmış yaklaşık 200 hat levhası ve duvar yazısıyla âdeta "hat sanatları müzesi" gibidir. Yavuz Sultan Selim

Osmanlı'nın ilk başkenti olan Bursa, birçok tarihî esere de ev sahipliği yapıyor. Uludağ'ın eteklerine kurulan şehir hem doğasıyla hem de tarihiyle ön plana çıkıyor.

tarafından hediye edilen 500 yıllık Kâbe kapı örtüsü de cami içerisinde görülebilmektedir. 20 kubbesi ve iç alanı genişliği açısından Türkiye'nin en büyük camileri arasındadır. Mermer havuzlu iç şadırvanı ile görenleri büyülemektedir. Çivi kullanılmadan kündekâri tekniği ile ceviz ağacından imal edilen minber, eşi benzeri olmayan bir sanat eseridir. Minberin iki yan yüzeyinde

kabartmalı bir şekilde güneş sistemindeki gezegenlerin tasvir edildiği rahatlıkla görülmektedir.

Cami etrafındaki bölgeye "hanlar bölgesi" denilir. Burada Koza Hanı, Fidan Hanı, Geyve Hanı, Pirinç Hanı, Eski İpek Hanı ve Kapalı Çarşı bulunur. Kapalı Çarşı'da biraz turlayıp alışveriş yapabilirsiniz. Bu arada Bursa, ipek üretiminde hatırı sayılır bir üne sahip, çarşıdan ipek ürünler satın alabilirsiniz.

Ulu Cami'den çıktuktan sonra Koza Hanı'na geçiyoruz. Hanın iç avlusunda tarihî çınar ağaçları altında oturup bir şeyler içerken derin huzuru yaşayabilirsiniz. Biraz dinlendikten sonra kaldığımız yerden devam edebiliriz.

Caminin üst caddesinden Tophane tepesine doğru yürüyüşümüze devam ediyoruz. Yokuşun hemen başlarında sağ tarafta Balibey Han, farklı mimarisiyle dikkatimizi çekiyor. Hızlıca girip bu hana da göz gezdiriyoruz. Handan çıktuktan sonra az ileride solda Bursa Kalesi'nin ana giriş kapılarından olan Saltanat Kapısı'nı görüyoruz. Bu kapıdan surlara giriş yapıyoruz. Kale duvarlarının ve kapılarının ardında, Anadolu'nun kimliğini yansıtan Bursa evlerinin en güzel örneklerinin olduğu rengârenk sokaklarda dolaşıyoruz. Yine aynı kapıdan caddeye çıkarak Tophane tepesine doğru yürümeye devam ediyoruz.

Kısa bir yürüyüşten sonra Osmanlı'nın kurucusu Osman Gazi ve oğlu ikinci padişah Orhan Gazi türbeleri karşılıyor bizi. Koca bir imparatorluğun kurucusunun türbesinin bulunduğu yer, elbette ki en önemli tarihî noktalardan biri. Türbenin bahçesinden geçtikten sonra Tophane Parkı ve Tophane Saat Kulesi'ne varıyoruz. Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılan Tophane Saat Kulesi, 6 katlı olup tepesinde her yöne bakan dört adet saat mevcut. Bursa'nın etkileyici manzarasının ayaklar altına serildiği kent merkezini temaşa edebileceğiniz yerlerden biridir Tophane Parkı. Etrafta bulunan kafelerde bir şeyler içerken manzaranın tadını çıkarabilirsiniz.

Tophane meydanını gezdikten sonra tekrar Ulu Cami'ye doğru iniyoruz. Caminin hemen üstünde kalan caddeden Koza Hanı istikametinde yürüyüşümüze devam ediyoruz. Cadde üzerinde Bursa'nın meşhur İskender kebabını yapan işletmeler oldukça fazla. Biz yüz yılı aşkın zamandır bu işi yapan lokantayı tercih ediyoruz. Sanırım biraz daha gezmek için enerji depoladık. Gezimize kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Kısa bir yürüyüş ile 1442 yılında inşa edilen Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde bahsettiği İrgandı Köprüsü'ne geliyoruz. Ülkemizde Bursa kadar mimari açıdan çeşitliliğe sahip çok az şehir bulunuyor. Kentin bu özelliğini simgeleyen en

önemli kanıtlardan bir tanesi de Gökdere üzerine kurulu Irgandı Köprüsü. Köprü, üzerinde karşılıklı konumlanan dükkânları ile görünüm ve işlev açısından Venedik'teki Rialto, Floransa'daki Ponte Vecchio, Bulgaristan'ın Lofça kentindeki Osmâ Köprüsü benzer özellikler taşıyor.

Buradan beş altı dakika yürüyüş ile Türk ve İslam Eserleri Müzesine geçiyoruz. Müzede Selçuklu, Beylik ve Osmanlı dönemlerine ait çini ve seramik eserler, ahşap, oyma ve kakma eserler ile Selçuklu ve Osmanlı sikkeleri, geleneksel Türk giysileri teşhir ediliyor. Müze bahçesinde İslami dönem mezar taşları, kitabeler sergileniyor. Müzenin hemen yanından şehrin her yerinden görülebilen ve motifleriyle göz kamaştıran Bursa'nın simgelerinden olan Yeşil Türbe bulunuyor.

Son durağımız Emir Sultan Camii ve Külliyesi oluyor. Ülkemizde Eyüp Sultan Türbesi'nin ardından çokça ziyaret edilen dinî yapılardan biri de Emir Sultan Türbesi. XV. yüzyılda Yıldırım Bayezid'in kızı Fatma Hatun tarafından eşi adına inşa ettirilmişti.

Yürüyerek bir günde uygulanabilecek bir gezi planını gerçekleştirmiş olduk. Ulaşım ve vakit sıkıntısı olmayanlar için mutlaka görülmesi gereken diğer yerler hakkında da bilgi verelim.

Cumalıkızık

UNESCO dünya mirası listesinde yer alan, Uludağ'ın eteklerinde bulunan 700 yıllık Osmanlı köyü Cumalıkızık, günümüzde Bursa'da gezilmesi gereken yerler listesinin ilk sırasındadır. Şehir merkezine yakınlığı ile ulaşımı oldukça kolaydır. Ahşap, kerpiç ve taş

mimari özellikleriyle öne çıkan evler, rengârenk duvarlarıyla yılın her dönemi birçok kişi tarafından ziyaret ediliyor. Cumalıkızık, aynı zamanda "Cin Aralığı Sokağı" olarak bilinen aynı anda iki kişinin yan yana yürüyemediği genişliği yaklaşık 80 santimetre olan "dünyanın en dar sokağı"na ev sahipliği yapmasıdır.

Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi

2019 yılında açılan müze, dünyanın en büyük tam panoramik müzesidir. Devasa müze kubbesinin altında Osmanlı'nın küçük bir

Gölyazı

Cumalıkızık

İnkaya Çınarı

Bursa Hayvanat Bahçesi

beylikten üç kıtaya hükmeden cihan devletine uzanan yolculuğunun resmedildiği üç boyutlu görseller vardır. 42 metre çapındaki kubbeyi ayakta tutan 6 sütun, Bursa'da metfun 6 Osmanlı padişahını temsil eder.

Hünkâr Köşkü Müzesi

Köşk, 1844 yılında Padişah Abdülmecid Han'ın Bursa gezisi nedeniyle av köşkü olarak yaptırılır. Abdülmecid Han'dan sonra Osmanlı sultanlarından Abdülaziz Han, V. Mehmet Reşat ve Atatürk ile birlikte Kurtuluş Savaşı komutanları da köşkte konuk olurlar. Köşk, 178 yıllık geçmişiyle tarihimize tanıklık eder. Tavan yüzeylerini kaplayan kalem işi süslemeleri insanı âdeta büyüleyen sanatsal inceliktedir. Müze bahçesinde bulunan Bursa manzarasına nazır sosyal tesiste güzel vakit geçirebilirsiniz.

Bursa Hayvanat Bahçesi ve Botanik Bahçe

Hayvanat bahçesi, balıklar, sürüngenler, kuşlar ve yırtıcı hayvanlardan oluşan 55 türden 500 hayvanı bünyesinde barındırıyor. Hemen yanında bulunan ve Avrupa'nın sayılı parklarından biri olan Botanik Bahçe ise kentin doğa ile iç içe geçtiği oksijen deposu. Japon Bahçesi, Fransız Bahçesi, İngiliz Bahçesi ve Gül Bahçesi gibi bölümleri var. İçerisinde koşu, yürüyüş, spor alanları ve bisiklet parkurları gibi vakit geçirebileceğiniz alanlar mevcut.

İnkaya Çınarı

Uludağ yolu üzerinde yer alan çınar, 600 yıllık ömrüyle Osmanlı'nın hemen hemen her dönemine şahitlik etmiş. Ülkemizin en yaşlı ağaçlarından olan devasa çınar ağacı, dünya çapında bir üne de sahip. Şehrin gürültüsünden ve yoğunluğundan uzaklaşmak isteyenlere manzaranın tadını çıkarma imkânı sunuyor.

Tirilye

Bursa'nın Marmara denizine açılan, küçük ama tarihî dokusuyla göz kamaştıran bir sahil kasabası. Deniz kenarında kahvaltı yapmak, deniz ürünleri yemek ya da çay içip hoş vakit geçirmek için muhteşem bir yer. Kemerli kilise, tarihî Tirilye evleri, yat limanı ve kiliseden çevrilme Fatih Camii görülmesi gereken yerler arasında.

Gölyazı

Ulubat Gölü'nün kıyısında küçük bir yarımada olan Gölyazı, Bursa kent merkezine 40 kilometre mesafede rengârenk balıkçı tekneleri ile diğer bir gezilecek yer. Tarihi, Roma'ya kadar uzanan 800 yıllık bir yerleşim yeri. Yerleşim

günümüzde de tarihî surlar içerisinde devam ediyor. 750 yaşındaki "Ağlayan Çınar" ağacını da görmeyi tavsiye ederim.

Ulubat Kuş Gözetleme Kulesi

Yine Ulubat Gölü kenarında bulunan Ulubat Kuş Gözetleme Kulesi, kuş varlığı gözlemi açısından önemli bir konum. Bu noktayı ilginç kılan bir hikâye var. On bir yıl önce göle açılan Âdem Amca'nın teknesine konan leyleğe balık tutup vermesiyle başlayan dostlukları hâlâ devam ediyor. Yaren ismi verilen leylek, on bir yıldan beri her sene geliyor. "Âdem Amca ve Yaren Leylek" isimli belgeseli yapılan bu dostluk, uluslararası film festivallerinde ödül bile almış. Göç döneminde giderseniz belki siz de Yaren leyleği görebilirsiniz.

EGEMENLİK ALAMETİ OLARAK YÜZÜK

■ Süreyya MERİÇ

Geçmişte devletlerin yönetim anlayışlarında yüzük, devlet başkanının egemenlik sembollerinden biriydi. O, sultanın/kralın mührü, onun iradesinin remziydi. Yüzüğün bu minvalde kullanımı antik dönemlere kadar uzanır. Bu sebeple yüzük ve mühür kavramları iç içe geçmiş, yüzükler bir akdin, anlaşmanın nişanesi olarak evlilikten resmî belgelere kadar toplumsal alanda kendine yer açmıştır. Eski Ahit'te geçen ifadelerle göre Firavun, egemenlik alameti olarak Hz. Yusuf'a (a.s.) mühür yüzüğü takdim etmiştir. Yüzük, bir tür yetki ve sorumluluğu da beraberinde getirir. Yine Antik Çağ tarihçisi Herodot, Babil'de insanların üzerlerinde mühür yüzükleri taşıdıklarını belirtir. Firdevsî, Şeyhname'sinde taht ve

taç ile birlikte yüzüğün de hükümdarlık alametlerinden sayıldığını yazar. Sasanilerden günümüze mühür olarak kullanılan yüzük taşları kalmış, Anadolu'da Roma Dönemi'ne ait buluntularda mühür yüzükler gün yüzüne çıkarılmıştır.

Görülüyor ki doğudan batıya nice devlet geleneğinde yüzük, egemenlik nişanesi olarak hep kullanılagelmiştir. İslam devlet geleneğinde de resmî evrakların tescili görevini üstlenen yüzükler büyük önem taşır. "Hâtem" adı verilen yüzükler Asr-ı Saadet'ten itibaren varlık kazanmıştır. Enes bin Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) İslam'ın ilk yıllarında çevre hükümdarlara İslamiyet'e davet mektupları gönderdiği sırada kendisine, bunlar yabancısıdır, mührsüz mektup kabul etmezler, denildiğinde özel bir mühür yüzüğü yaptırmıştır (Buhari, Libas, 52). Hz. Muhammed'den (s.a.s.) sonra da bu gelenek devam etmiş, devlet eliyle yürütülen işlerde halifelerden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman mühür yüzüğü kullanmışlardır.

Yüzük üzerine nakşedilen desen ve ibareler mührün ayırt

edici özelliği olmuştur. Hz. Peygamber'in yüzüğü üzerinde her biri birer satırda yazılı "Muhammed'ün Resulüllah" ifadesi yazılıdır. Hz. Ebubekir, mührüne "ni'mel kadirillah" (Yüce Allah (c.c.) en yüce kudret sahibidir.), Hz. Ömer ise "kefa bi'l-mevti vaizen ya Ömer" (Ey Ömer insana nasihat olarak ölüm yeter.) ifadesini naksettirmiştir. En çok kullanılan ifade ise "el-mülk'ü lillah" (Mülk Allah'ındır.) yazısıdır.

Türk İslam devlet geleneğinde sultanın yüzüğü mutlak egemenliğin remzidir. Meşruiyet sembolü olması ve resmî evrakın tescilinde kullanılması hasebiyle sultanın yüzüğü yahut bu yüzüğü vekâleten elinde bulunduran kişi, doğrudan sultanın iradesinin temsilcisidir. Sultan adına iş görür, onun adına yetkisini kullanır ve sorumluluk alır. Yüzük, diplomatik alanda bir işlerlik kazanmış, herhangi bir aksaklık olmaksızın işlerin yürütülmesini sağlamıştır. Vezirlere ve taşrada görevli olan valilere takdim edilen yüzükler devlet işlerinin sultanın rızasına uygun olarak kolaylıkla halledilmesine olanak sağlamıştır. Tabii bu yüzüklerin bir benzerlerinin

yapılmaması ve kendine has birtakım özellikler taşıyarak başka yüzüklerden ayırt edilebilmesi yüzük mühürler için özel bir zanaat dalının tesisini de zorunlu kılmıştır. Öncelikle devlet erkânı için üretilen mühür yüzüklerde başka birinin kolaylıkla erişemeyeceği değerli taşlar kullanılıyor, nakkaşlar bu yüzüklere taklidi kabil olmayan ibareler işleyerek kendi sanatlarını konuşturuyorlardı. Resmî işlerde kullanılan bu yüzükler biricik ve özgün olmalıydı. İbni Haldun, mühür yüzüklerin yapımına gösterilen hasssiyeti şu şekilde ifade etmiştir: “Mağrip’teki hanedanlıklarda parmaktaki yüzük, hükümdar alametlerinden ve nişanlarından sayılır oldu. Onun için bu çeşit hatemi, tam ayar altından döker, yakut, firuze ve zümrüt gibi mücevherattan yaptıkları taşlarla yüzüğü tezyin ederlerdi, (murassa yüzük)” (İbni Haldun, Mukaddime, I, s. 520)

Günümüzde ise yüzük, eski zamanlarda sahip olduğu egemenlik gücünden yoksun kalsa da sosyal hayatta kendine daha fazla yer açmış, insanoğlu için hem gündelik yaşamda hem özel merasimlerde kıyafetin tamamlayıcısı olan bir aksesuara dönüşmüştür. Zarafet kadar zenginliğin, mevki ve statü kadar yüksek sanat zevkinin de birer yansıması olan yüzükler, bilhassa kadınlar için vazgeçilmez bir enstrüman olmuştur.

Kimi topluluklarda yüzüğün koruyucu bir gücü olduğuna inanılıyordu. Dede Korkut hikâyelerinde Oğuz’un sürülerine dadanan Tepegöz, annesinin öğüdüyle taktığı yüzük sayesinde kılıç işlemez, ok vurmaz birine dönüşmüştü. Yüzük üzerinden üretilen mitler Avrupa’dan uzak doğuya nice milletlerde makes buldu.

Günümüzde olduğu gibi geçmiş dönemlerde de yüzük, evlilik akdinin bir nişanesiydi. Evlenecek çiftler, toplumun gelenek ve göreneklerine göre, evlilik akdinin hemen ardından yahut nişan merasiminde yüzük takarak evlendiklerini veya evlilik yolunda bir adım attıklarını çevrelerine ilan etmiş oluyorlardı.

Orta Çağ savaşlarında önemli fonksiyon üstlenen okçular da zihgir adı verilen bir yüzük takarlardı. Okçunun sağ el başparmağının sakatlanmaması için kullanılan yüzükler günümüze kadar ulaşmıştır. Hatta Fatih Sultan Mehmet’in portresinde sağ el baş parmağında zihgir taktığı görülür.

BAYRAM GELENEKLERİ

■ Ayşe ÜNÜVAR

**Bayramlar bayram olsun
Evlerimiz neşe dolsun**

Eskidendi, eskimeyen zamanlardan, dağların dağlara kavuştuğu, insanın insanı anladığı, yürekçe konuşulduğu zamanlardan...

Dağlara, ovalara, bayram gelir, insan mutlanır, kuşlar, taşlar, ağaçların bile gelen bayramdan haberi olur. Eğer bayram ise küsler barışır, ayrılar kavuşur. Şenlikler kurulur, gönüller durulur... Bayramlar yurdumun üstünde manevi bir gölgedir: insanları toplar, bir kılar, yaralar sarar... Falanca ile falanca küs ise bayram sabahı namaz çıkışında barıştırılır. Ülkemizde Ramazan ve Kurban Bayramı dinî bayram olarak kutlanır. Ayrıca millî bayramlarımız da vardır.

Dinî bayramlarımız, bayram sabahı bayram namazı ile

başlar. Baba oğul, dede torun neşeyle camiye gidilir. Dedeler, bayram sabahı torunlarına ve çocuklarına el öptürür harçlık verir. Ah bayram harçlıkları çocukluğun en güzel anıları olarak kalır hayat boyu. Namaz çıkışı cemaat sıraya dizilir ve büyükten başlayarak el öpülüp bayramlar mübarek edilir. İşte küsler tam da burada barışırlar. Küçük büyüğün eline gelmiş, bayramlamışsa el vermemek olmaz. Camide biten bayramlaşma evlerde, mahallede, kahvede devam eder. Kapı çalınır, gelen buyur edilir. Misafire “Hoş geldiniz, bayramınız mübarek olsun.” denilir. Küçükler el öper, büyükler el öptürür. Yaşlılar kucaklaşır ve kolonya, şeker, çikolata, lokum tutulur. Bayram baklavası, bayram böreği tepsi tepsi bir köşede bekliyordur. Her gidilen evde yenir baklava börek. Doyulur belki ama ikram geri çevrilmez, bayrama hürmet niyetiyle kabul edilir. “Baklava el açması mı?”, “Su böreği peynirli mi, kıymalı mı?” soruları kadınların birbiriyle bayramlık konuşmasıdır. Elde açtık der kimi evlerin kadınları, “Çarşaf çarşaf bayram bereketi yağdı üzerine, bir açıldı pir açıldı yufkalar, bastık nişastayı sini sini eyledik. Bir sini geline,

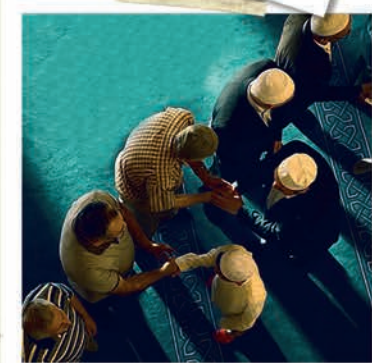
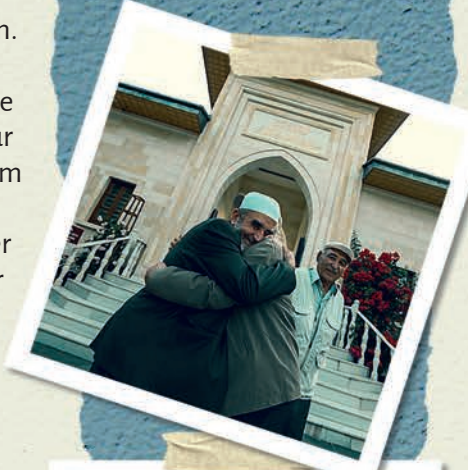
bir sini oğlana, bir sini kayınpederle kayıinvalideye.”, “Ellerine sağlık komşum pek güzel olmuş cevizi de kıvamı da yerinde maşallah.” Tabaklar baklava, börek, sarma, dolma vb. dolar taşarken erkekler namaz saatinden, falanca ile falancayı barıştırdıklarından, önceki bayramlardan konuşurlar. Onlar konuşurken durmadan kapı çalar, durmadan misafir gelir. Evler çoluk çocuk, gen, yaşlı bayram neşesiyle ısıllı ısıllıdır. Bundan sebeptir bayramlar en çok da çocukların aklında kalır ve böylece “Ah ah, çocukluktaki bayramlar yok! Nerede eski bayramlar? Biz çocukken bayramlarda aşık oynardık, bilye oynardık, hani şimdi o bayramlar, hani nerede çocukluk?” Hayıflanmaları uzun uzun yer tutar belleklerde. Her büyüğün bir bayram anısı mutlaka vardır, sevinçle ve merakla onu dinler küçükler. Sonra sokak sokak, mahalle mahalle anlatılır bu, çocuklar arasında. Hem büyükler hem de küçükler neşelidir. Neşe, mutluluk sokaklara taşar. Bayramın gülen yüzü insanlarla beraber her şeye yansır. Ağaçlar süslenir, perdeler bezenir. Bayramdan bir hafta önce kadınlar temizliğe girişir, dip köşe bayram temizliği yapılırlar. Pencerelemler envaiçeşit çiçek saksılarıyla donatılır, bayram günleri için her şeyin en güzeli, en özeli seçilir. Herkes bütçesine göre ocağını donatır ama bayramdır herkese gelir.

“Kimse gelmese bile bayramın kendisi gelir, kapıyı açık

tutun.” derdi rahmetli dedem. Gerçekten de bayram, bereketiyle, hürmetiyle, şefkatiyle gelip herkesi bir şekilde bulur ve kucaklar. Keşke hep bayram olsa, der çocuklar. Bayram çocuğu olmak vardı şimdi der büyükler. Arife gününden bir gün önce çoluk çocuğa bayramlık alınır. Ortalığa çarşı pazar kurulur. Arife pazarı denilen bu yerlerden tutun da manifatura, tuhafiye, mağaza kimin neye gücü yeterse çocuğuna, torununa bayramlık alma telaşına düşer. En çok da yetimler, öksüzler unutulmaz bayramlarda. Kılık kıyafet, ayakkabı, şeker, çikolata alınır ev ev... Hatta mezarlık kapılarına çoluk çocuk alsın diye şeker bırakanlar olur. Kimi yörelerde bayram namazı çıkışı bayramlaşmadan sonra mezarlar ziyaret edilir. Kimi yörelerde ise arife günü...

Bayram deyince insanın içine bilmediği bir mutluluk düşer ve sadece bayram geliyor diye güzel şeyler yapmak ister. Bunlardan biridir, konu komşu, akraba hısım hakkıdır diyerek bayram öncesi de sonrası da ihtiyaçların sorulup gönüllerin alınması: “Bak önümüz bayram, eksik gedik ne varsa deyiver çekinme.”, “Çoluk çocuğa bayramlık alabildiniz mi?”, “Falancanın baklava böreğini beraberce eyleyelim, hastaları varmış.”

Büyükler ev bekler, küçükler kapı kapı el öper. Önce ailenin en yakın büyüklerinin sonra da hısım akraba, konu komşu büyüklerin

eli öpülür. Büyük sıralamasında sıra atlanmaz. “Bayramlaşmaya geldik evde yoktunuz.”u kapıya, pencereye koydukları herhangi bir eşya ile belirtir gelen. Bu bir süpürge, ayakkabı ya da taş olabilir. Sonra ilk karşılaşılan yerde “Geldik yoktunuz, kapıya süpürgeyi biz koyduk.” denilir. Çocuklar kapı kapı dolaşıp şeker toplarlar. Büyükler çocukların kapı çalacağını bildiklerinden şeker, çikolata, lokum yanında, bozuk para, mendil, balon, oyuncak bebek, kalem, defter vb. şeyler de hazırlayıp yavaşça ellerini uzatırlar kapıdan. El öpen çocuk hediyesini de alıp neşeyle uzaklaşır.

Bayram, yüzümüzü en çok güldüren geleneklerimizden biridir ve manen ruhumuzu besler. İşte böyle güzel bir bayramda bir büyük kapısını çaldı yüreğimiz; maaile bayram yemeğinde kavuştuk. Âdettir bayramlarda akrabalar yemekte buluşur. Bu bayram sofrasında neler vardı neler: dedeler, babaanneler, büyükbaba, büyükanneler, gelinler, kızlar, torunlar, çocuklar...

Su böreği, baklava, çörek, kavurma... Büyükler küçükleri, küçükler büyükleri özlemiş. Börekler yenildi, çaylar içildi. Bayramlık eller öpüldü. Sarılmalar, kucaklaşmalar... Mendiller, çoraplar, bozuk paralar, balonlar dağıtıldı çocuklara. Bahtıma al işlemeli bir mendil düştü ve bir ömür saklamak adına veren eli öpüp koydum mendili bayramlık çantama...

BAŞ UCU KİTAPLARI

■ Mehmet KAHRAMAN

Okumayı sevenler bilirler, bazı kitaplar vardır bir kez okumanız yeterlidir; bazı kitaplar da vardır elinizden bırakamaz, defalarca okursunuz. Kitapların dili, dünyası sizi sarar aralıklarla onlara dönmek istersiniz. Baş ucu kitaplarıdır onlar, bir dostu ziyaret etmek gibidir.

Her hâliyle tanıyıp bilerseniz bile onu görmek, ona dokunmak, onun dünyasına girmek, onunla sohbet etmek size iyi gelir. Sadece bilgi bakımından kaynak kitaplar da değildir bunlar, elinizin altında olsun da hemen bakayım diyebileceğiniz. Kaynak kitaplara bir müşkülünüz olduğunda gidersiniz,

ihtiyacınızı karşıladığınızda bir daha bakmanıza gerek yoktur. Ta ki tekrar ihtiyaç duyana kadar. Burada bir karşılıklık, bir çıkar ilişkisi vardır. Oysa baş ucu kitaplarınızda çıkar ilişkisi yoktur, açık davet vardır orada. Dünya telaşından biraz olsun uzaklaşmak, keyif almak, arkadaş nefesiyle neşelenmek kadar doğaldır

Kurmaca eserler, okurda en çok iz bırakan kitaplardır. Onu elinize aldığınızda bir süreliğine dünyadan uzaklaşır, yalnızlığın ve sessizliğin kollarında hoşça vakit geçirirsiniz. Kimse sizi zorlamaz, size bir şeyi dikte etmez, sadece anlatır.

onunla temasınız. Her okuyuşunuzda daha önce farkına varmadığınız anlamları fısıldarlar size, başka dünyaların kapıları açar. O buluşmadan yenilenmiş, canlanmış olarak geri dönersiniz.

Her okur için farklı olabilir baş ucu kitapları. Kimi, kurmaca eserleri daha çok severken kimi de düşünce türünü sevebilir. Önemli olan bize liman olacak, ufuk verecek, rehberlik yapacak kitaplara ulaşmaktır. Yönelimimiz her ne olursa olsun ilkin kendi inanç ve kültür dünyamızın eserlerini

okumamız gerekir. Geleneğin aktarımı, birikimin yansıması, bizi biz yapan değerleri taşıyabilmek adına bu eserler bizim için olmazsa olmazdır. Mevlana'nın Mesnevi'si, Yunus Emre'nin şiirleri, Ferudiddün Attar'ın *Mantıkut-Tayr*'ı, Şeyh Galip'in *Hüsnü Aşk*'ı, Fuzulî'nin *Leyla ile Mecnun*'u, *Dede Korkut Hikâyeleri* ilk elde okunması gereken kitaplardır. Bu kitaplar toplumun çimentosu niteliğindedir. Mayası çok önce atılmış bir milletin değerlerinin taşıyıcısı konumundadır. Bunları bilmeden, okumadan, anlamadan yeni şeyler inşa etmek imkânsızdır. Toplumumuzun kültürel kodlarının saklı olduğu bu kitaplar, her okuyuşta bize kimliğimizi, benliğimizi, yönelişimizi hatırlatarak dilimizi, dinimizi, kimliğimizi kaybetmememiz için pusula görevi görürler.

Okuma yelpazesinin geniş olması, kişiye dünyayı tanımda büyük bir olanak sunar. Lakin sürekli tek kaynaktan beslenmek zararlı olduğu gibi sürekli yabancı eserlerle de beslenmek tehlikelidir. Biz, kelimelerle düşünür, meramımızı yine kelimelerle anlatırız. Kitaplar dil ile kelimelerimize nüfuz ederek hem düşüncelerimizi hem de söylemlerimizi belirlerler. Dilini kaybeden bir milletin kimliğini muhafaza etmesi mümkün değildir. O nedenle öncelikle kendi iklimimizin havasını solumalı, kendi kültürümüzü tanımalıyız. Yahya Kemal'den Namık Kemal'e, Necip Fazıl'dan Nurettin Topçu'ya, Cemil Meriç'ten Nuri

Pakdil'e kültür iklimimizin köşe taşlarını baş ucumuza getirmeliyiz. Materyalist-pozitivist aklın karşısına ahlaki ve moral değerleri koyan Nurettin Topçu'nun *İsyan Ahlakı* ve "Kitap limandı benim için." diyen ülkemizin önemli münevverlerinden olan Cemil Meriç'in *Bu Ülke'sini* baş ucundan eksik etmememiz gerekir. İki kitap da bize kendi kültürümüzün penceresinden seslenerek var olmanın yollarını gösterir.

Okumak farklı düşüncelere, kültürlere, iklimlere yelken açmak demektir. Elimize aldığımız kitaplar bizi tanıdığımız topraklara da götürebilir yabancıları olduğumuz yerlere de. Daha önce tattığımız benzer tatları da verebilir egzotik tatları da. Önceliğimiz bize hitap edeni ve iyi olanı seçebilmektir. Bu açıdan benim baş ucu kitaplarım genelde kurmaca eserlerdir.

Kurmaca eserler, okurda en çok iz bırakan kitaplardır. Onu elinize aldığınızda bir süreliğine dünyadan uzaklaşır, yalnızlığın ve sessizliğin kollarında hoşça vakit geçirirsiniz. Kimse sizi zorlamaz, size bir şeyi dikte etmez, sadece anlatır. O anlattığı hayat diliyle, konusuyla, kurgusuyla öylesine güzeldir ki âdeta metnin içine çekilirsiniz. Estetik tecrübe sizi yakalar, başka bir âleme götürür. Bir dostla sohbet gibidir onların kapağını açmak. Her okuyuşta farklı anlam dünyalarına dalarsınız onunla.

Kurmaca eserlerde baş ucu olabilecek çok kitap var,

saymakla bitmez. Ancak burada yine herkesin hemfikir olacağı, kendinden bir şey bulacağı kitapları ele almak istiyorum. İlk kitabım *Âmâk-ı Hayal*. Şüphe ejderhasının kendini yiyip bitirdiği huzursuz bir ruh olan Raci'nin huzuru bulma yolculuğunun anlatıldığı bu roman, dili, konusu ve kurgusuyla keyifli bir okuma sunar. Raci'nin Aynalı Baba ile karşılaşması ile roman bizi hayalin derinliklerine götürerek zihnimizde benzersiz bir tat bırakır. Diğer kitabım *Mai ve Siyah*. Ahmet Cemil'in hayal kırıklıklarının anlatıldığı kitap, bireyin iç sıkıntılarını ve var olma çabasını gösteren harikulade bir eserdir. Yakup Kadri'nin *Kıralık Konak* romanının da bende ayrı bir yeri vardır. Osmanlının son dönemlerinde bir ailenin geçirdiği değişim ve dönüşümü başarılı bir şekilde anlatmıştır. Edebiyat üzerinden dönem okuması yapmak için de iyi bir kitaptır *Kıralık Konak*. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* de baş ucu kitaplarımdan biridir. Mizah ve ironinin kıvamında harmanlandığı roman, değişimi farklı bir taraftan yakalamıştır. Tanpınar bozulmanın, yozlaşmanın toplumda oluşturduğu bunalımı çok iyi görmüş ve romanında ustalıkla işlemiştir. Millî kimlik oluşumu açısından bakıldığında Ömer Seyfettin'in öykülerini okumadan geçmek olmaz. Osmanlının son dönemindeki karışıklığı da göz önüne alırsak Ömer Seyfettin'in öyküleri, birlik ve beraberlik ekseninde okunması gereken eserler arasında yer almalı bence.

Sabahattin Ali'nin öykülerini de listeye ekleyelim. Özellikle zor hayat koşullarında yaşayan insanların mücadelelerinin anlatıldığı öyküleri toplumu tanımak açısından önemli yer tutmaktadır. Öykücülüğümüzün bir diğer önemli ismi Sait Faik ise bize şehirli insanın yalnızlığını, açgözlülüğünü, zalimliğini, sevgisini, umutlarını; kısacası küçük insanın insanlık hâllerini anlatır.

Beni asıl çarpan roman, liseden mezun olduktan hemen sonra okuduğum *Suç ve Ceza*'dır. Dostoyevski'nin kaleminden çıkan bu roman Raskolnikov karakterinin psikolojik gelgitlerinin bende yansımaları çok başka olmuştur. Karakterle aynı yaşlarda olmamız, işsizlik ve parasızlık gibi nedenlerle kendimi yakın bulduğum bir kahramandır Raskolnikov. Normalde zaten kitap okumayı seviyordum ama *Suç ve Ceza* benim için kırılma noktası oldu. İnsanın iyi ile kötü arasında gidip gelmesi, kişilerin saflıkları Rus edebiyatına karşı ilgimi arttırdı. Daha çok nitelikli kitaplar okumaya başladım. Bu okumalar benim yazma sürecimde de etkili oldular. Rehber niteliğinde kitaplardı. Ardından Tolstoy'u tanıdım. *Savaş ve Barış*, *Anna*

Karenina romanları bir tarafa ben *İvan İlyiç'in Ölümü'nü* sevdim. Ölüm döşeğinde, "Belki de sürdürdüğüm yaşam sürdürmem gereken yaşam değildir?" diye hayıflanarak soran yargıç İvan İlyiç'in hayatını anlatan bu roman derinliğiyle beni fena çarpmıştı. Beni etki altına alan ve baş ucumdan eksik etmediğim bir diğer eser ise *Don Kişot*. Cervantes'in bu harika romanı tek başına olsa bile idealin peşinden giden imanlı bir adamın hikâyesini anlatır bize. Şövalye kitapları okuya okuya aklını yitiren Manchalı Don Kişot'un macerasını yer yer komik bulup güleriz, yer yer üzümlü düşünürüz ama bize öyle bir hikâye anlatır ki etkisinden kurtulamayız. Okurken hem eğlendiren hem düşündürülen kitaplardan biri de *Küçük Prens*'tir. *Küçük Prens* bize büyümenin ne olduğunu, büyürken neleri kaçırdığımızı anlatan harika bir kitaptır.

Okuma yolculuğumuzda bize eşlik edecek o kadar çok yazar ve kitap var ki hangisini anmalıyım diye düşünmeden edemiyorum. Birini yazsam diğerinin gönlü kırılacak sanki. Veya ona haksızlık etmiş olacağım. Kuşkusuz hepsi birbirinden önemli ve değerli yazarlar bunlar. İnsanlık tarihine izler bırakmış, okuyanların hem gönlünü hem zihnini zenginleştirmişlerdir. Onlara haksızlık etmemek için baş ucumda bulundurduğum birkaç isimden daha bahsederek bitireyim: Goethe, Balzac, Dickens, Hemingway, Gogol, Çehov, Cengiz Aytmatov, Sadık Hidayet, Necip Mahfuz, Zekeriya Tamir, Halide Edip Adivar, Memduh Şevket Esendal, Refik Halit, Tarık Buğra, Kemal Tahir... Türk ve dünya edebiyatının klasikleri hâline gelen yazarlar ve eserleri, okuma yolculuğumun köşe taşları olmuşlardır. Yakın dönemden isimlerle okuma yelpazesini genişletsem de belli aralıklarla yine bu isimlere müracaat eder, onların dinginliğine sığınırım.

Sonuç olarak, kitaplar insanlık için bir birikimdir. Dünden bugünü anlayabilmemizi sağlayan en verimli araçların başında kitaplar gelir. Bu yüzden kitaplarla ilişkimiz hiçbir zaman bitmeyecektir. Önemli olan bizim dilimizi, zihnimizi ve gönlümüzü besleyecek kitapları bulmak ve okumaktır. "Kitap benim has bahçemdi." diyen Cemil Meriç gibi, *hayat yolculuğumuzun sınır taşlarını* güzel kitaplardan örmeliyiz. Kitap bolluğu olan bir çağda yaşıyoruz. Bolluk içerisinde iyi kitaba ulaşmak da zor olabiliyor. Kötünün egemenliğinden sıyrılarak iyi olanı, nitelikli olanı bulmak da nitelikli okura kalıyor. Evet, okumak önemli, güzel bir eylem ama sadece okumak yetmez; iyi olanı, güzel olanı, nitelikli olanı okumak gerekir. Her elimize geçeni değil, bize bir şeyler katacak olan kitapları okumalıyız. Baş ucumuzda hayatın hengâmesinden uzaklaşarak nefes alacağımız kitaplar olmalı. Böylesi bir okuma bizi aydınlatır, böylesi bir okuma bizi kendimize getirir, böylesi bir okuma bizi geleceğe taşır.

KOKU ASILDIR

■ Hüseyin AKIN

Yaratıcı, evrende ne var ne yok hepsini yaratmış, bununla da kalmamış her birine kendi özelliğine uygun biçimde rayihalar katmıştır. Sanırsınız ki koku dışarıdan içeriye dâhil olan bir şeydir. Hiç öyle değil aslında. İçerinin iklim ve özelliklerinin dışarıya yansımış biçimidir koku. Yağmur sonrası toprak kokusu, yağmur ve toprakla ilgili koklayan kişiye ulaştırılan en taze bilgidir. Kokusu kötü, kendisi hoş ve güzel değildir hiçbir şeyin. Yağmur sonrası topraktan gelen koku burnumuzun hafızasındaki hilkate dair çok özel bilgilerin uyanmasını sağlar. Canlı ve uyanık her bilgi güzel kokar. Ölü ve de uykulu her mesajın verdiği koku kötüdür. Suyu doymuş bir toprak güzel kokarken canlılığını yitirmiş bir beden çürüyerek kötü kokmaya başlar. Burnumuza gelen koku, mesaj niteliğindedir. Biz bu kokuyu algı dünyamız ve yaşam biçimimize göre değişik imgelere dönüştürürüz. Fırından gelen koku, saman balyalarının kokusu, gübre kokusu, yeni demlenmiş tavşankanı bir çayın kokusu, her meyvenin kendine özgü kokusu, kahve ve salep kokusu, yeni bir kitabın dünyaya açılan sayfalarının kokusu her biri farklı tonlarda imgelerdir.

Hayatım boyunca ömrümün birçok hatırası kaybolmuştur, çocukluğumun kokuları hariç. Mola yerlerinde mandalina kokusu bunların en başında yer alır. Bu kokunun yaydığı esinti sanki beni asude bir bahar ülkesine götürmüştür. Olaylara olumlu bakmamın özünde biraz da burnuma o günlerden gelen mandalina kokusunun rolü vardır. Kokunun buharı ve de dumanı vardır. Bu yüzden ki insanın memleketi burnunun sınırlarını da aşarak gözünde tutmaya başlar. Kendi samimiyet ve asli niyetini saklayan her şey kokar; ama buradaki "koku" kötü kokudur. Saklanan, kendini gizleyen her art niyetin kokusu sonra çıkar. İnsanın nasıl bir sıcaklığı varsa kokusu da vardır. Yeni doğan bir bebeğin saç diplerinden gelen koku dünyaya ait bir koku olmasa gerek. Baudelaire'in ifadesiyle söyleyecek olursak: "Koku esastır, kişi aksesuar."

GURBET GELİNİ

■ **Habibe GÜLDEŞ**
Hattingen/ALMANYA

Aylardan eylüldü. Uçağımız Köln Havalimanına iniş yaptığında gece yarısıydı. Gözümün önünden gitmeyen bir an vardı. Bindığımız otobüsün arkasından ağlayan annemin silüeti âdeta çakılmıştı beynime. Gece zifiri karanlıktı oysa. Ama anne yüzü işte, ay gibi parlıyordu. Annem... Canım annemden, sıcak ailemden ilk uzun süreli uzak kalışımdı bu, vatandan ilk ayrılışımdı.

Artık ben de gurbetçiydim, diğer adı Almancı...Vatan topraklarında uzakta uyku girmemişti gözlerime. Uzun bir yolculuğun yorgunluğuna bir de hasretin ağırlığı çökmüştü

ilk geceden. Ara ara uykudan sıçrayarak uyanıyordum. Tekrar daldığımda annemi yatağımın başucunda beni teselli ederken buluyordum uykuyla uyanıklık arasında. Yüzü mütebessimdi.

Sabah uyandığımda ilk işim camdan dışarı bakmak olmuştu. Perdenin arkasından gördüğüm manzara o an ki ruh hâlimi yansıtıyordu âdeta. Koyu gri, boğucu ve nemli bir hava... Sokakta sıra sıra dizilmiş, birbirinin aynısı evler... Sokaklar sessiz, in cin top oynuyor ve ruhsuz mu ruhsuz gözümün değdiği her şey. Belki de bendim ruhu geride kalan, bedenimdi yalnızca Almanya'da olan. Ruhum ve bedenim ayrı mı düşmüştü? Artık evim burası mıydı? Oysa memleketteki mahallemiz, evimiz böyle sessiz ve ruhsuz değildi. Bahçesi kocaman üç katlı evde, büyük bir aile ortamında büyümüştüm. Şimdi bu hayalet şehirde ben griler giyinip yağmura mı öykünecektim? Başım dumanlıydı sisli hava misali. Kaç gece uyanıp kapıya koştum. Kaç defa çocuk sesi duydum ve pencereleri açtım. Ah, bir ben bilirim, bitmeyen saatleri, gurbette geçmek bilmeyen haftaları, ayları...

Eşimin ailesiyle akrabaydık. Şükürler olsun ki aile içi iletişimimiz güçlüydü ve huzur vardı hanemizde. Ya bir de hiç tanımadığım bir aileye gelin gitmiş olsaydım, aile bireylerini de Almanya gibi ilk defa

görmüş olsaydım? Belki de gurbete gelin gidenlerin en şanslılarındandım. Eşimin ailesi 1970'li yıllarda Almanya'ya gelenlerden. Elbette içinde bulundukları kültürden az da olsa etkilenmişler. Fakat buna rağmen göç eden ilk kuşak, dinini ve kültürünü çok iyi koruyabilmiş. Geniş aile olarak beraber oturmanın kültürü yaşatmaya olan etkisi yadsınamaz.

Kayınvalidemle yaşıt olan birçok kadın, ağız birliği etmişçesine aynı şeyleri anlatıyordu. Kendilerinin tek gözlü bir odada ve türlü zorluklarla çocuklarını büyüttükleri, geniş aile şeklinde yaşadıkları vs... Belki onlar için bu şekildeki bir yaşam tarzının haklı gerekçeleri vardı. Ailenin her bir ferдинin, gözleri önünde olmasını istedi büyükler, yanlış yollara sapmamaları için. Bir de para biriktirmeyi öncelidiler. Bu sebeple de katlandıkları bu sıkıntıları anlayabiliyordum. Fakat ben, aile kurmaya gelmişim. Para biriktirip köye dönmeye değil. Çocuklarım olacaktı. Okul, iş... Yani ben gitmeye değil, kalmaya gelmişim.

Bir yandan yeni ortama alışmaya çalışırken diğer yandan eş ve gelin olmanın sorumluluklarını da yerine getirmeye çalışıyordum. Kayınvalidem diğer tanıdığım kadınlara nispetle ufku açık bir kadındı. Hatta birçok yönüyle rol model aldığım bir hanımefendiydi. Mesela: "Evin hanımı olarak kültürel yemeklerimizi kendimiz

yapmalıyız." derdi. Hatta bir sabah güneş henüz doğmak üzereyken hobi bahçesi dedikleri bir yere gitmiştik. Bizim köy evlerine benziyordu bu küçük yapılar. İçinde mis gibi taze ekmeklerin piştiği tandır vardı. Avrupa'nın göbeğinde buna rastlamak beni oldukça şaşırtmıştı. O gün akşama kadar komşu kadınlarla beraber tandırda yufka açmıştık. Büyüklerimizin bu isabetli kararlarıydı aslında, bizi Avrupa'da biz yapan.

Almanya'da herhangi bir kuruma yahut alışverişe gitmek için yanımızda dil bilen birine ihtiyaç duyuyor olmak oldukça can sıkıcı bir durumdu. İlk nesil, bunun çok sıkıntısını çekmişti. Dil öğrenmem, sürücü belgesi almam konusunda telkinlerde bulunuyordu kayınvalidem. Onun yaşadığı zorlukları görmemem için bana yardımcı olmuştu, aynı senenin içinde hem dil belgesini almıştım hem de ehliyet sınavını kazanmıştım. Böylece onun omzundaki yük de hafıflemişti. Çünkü Almanya'da, ev işlerinin yanı sıra çocukları okula ve camiye bırakmak da annelerin göreviydi. Şartlar bunu gerektiriyordu. Almanya'da gelin olmak, anne olmak, Müslüman kadın olmak başlı başına büyük bir sorumluluktur. Ve bu sorumluluklarımız her gün artarak devam ediyordu. Bizler de her gün yeni şeyler öğrenerek yolumuza devam etmeliydik.

Dönüp geriye baktığımda, her gelinin benim kadar şanslı olmadığını görebiliyorum. Ne çok hikâyeler barındırıyordu

mahalledeki evler. Kaç gelinin gözyaşlarıyla küflenmişti işlemeli çeyiz yastıkları, kaç genç kızın hayal kırıklığıyla doluydu, her an vatana dönecekmiş gibi kilerde hazır duran bavulları?

Kimi gelin alışamadı gurbete kimi benimseyemedi bu yeni hayatı. Baba ocağından çıkıp gurbet gelini olmuş genç kızların hikâyeleriyle doluydu her bir oda.

"İmanın yarısını kurtarmak" olarak gördüğümüz evliliğin kutsallığı tartışılmaz lakin gençlerini evlendirecek olan ebeveynlerin bilinçlenmesi de elzem. Anne baba, kayınvalide ve kayınbabalara düşen, kendilerine emanet olan evlatları gibi, gelin aldıkları başka bir annenin evladına da emanet ve evlat olarak bakmaktır. Her neslin bir önceki kuşağa oranla daha bilinçlendiğine inandığım, dinimizin ve kültürümüzün birer elçisi olarak bulunduğumuz bu gurbet ellerde biz kadınlar, gelecek nesillere örnek ve önder olacağız inşallah. Ve zaman çok hızlı akıyor. Şimdi biz üçüncü kuşağın ithal gelinleri olarak kayınvalide olma yolundayız.

MİLLÎ MÜCADELE’NİN KADIN KAHRAMANLARI

■ Yusuf YILDIZ

Millî Mücadele’ye Giden Yol

İstiklal Harbi, “Bağımsızlık Savaşı” veya “Kurtuluş Savaşı” olarak da anılır. Mondros Mütarekesi’nin (30 Ekim 1918) hemen ardından başlayıp askerî açıdan Mudanya Mütarekesi’yle (11 Ekim 1922), siyasî açıdan ise Lozan Antlaşması’yla (24 Temmuz 1923) son bulur.

Osmanlı Devleti, 20. yüzyılın hemen başlarında üst üste girdiği veya girmek zorunda kaldığı savaşlar sebebiyle büyük toprak kayıpları yaşadı. Bundan daha önemlisi Anadolu’nun da işgal edilmesi sonucunda bağımsızlığını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. İstiklal Harbi süreci, hiç kuşkusuz maddi ve manevi pek çok kaybın yaşandığı bir dönem oldu.

Birinci Dünya Savaşı, özünde, 19. yüzyılda “düvel-i muazzama” adı verilen İngiltere, Almanya, Rusya, Fransa gibi dönemin büyük dünya güçlerinin aralarındaki sorunları ve

menfaat çatışmalarını savaş yoluyla çözüme kavuşturma çabalarının bir sonucuydu. Nihayetinde pek çok tarafında savaşlar ve yıkımlar yaşanırken Osmanlı Devleti de bu süreçten azami kayıpla çıkmak zorunda kaldı.

Millî Mücadele; fedakârlığın, azmin, gayretin, cehdin gözle görüldüğü bir dönemdir. Milletin topyekûn bir hâlde savaş ve mücadelenin tam da merkezinde olması hâlidir. Anadolu toprakları çok savaşlar gördü, çok mücadelelere şahitlik etti elbette. Fakat Millî

Şerife Bacı

Anadolulu Müslüman analar, her bir evladını birer aslan parçası, birer yalım ateş, birer cengâver ve birer kahraman olarak yetiştirmişlerdir.

Gördesli Makbule

Tayyar Rahmiye

Tarsuslu Kara Fatma

Mücadele Dönemi belki de bunların en soluk keseni, en cânsiperane olanı, en aman vermezi, belki de en çok ölüm kusanydı.

Bu mücadelenin içerisinde erkekler cephede her zaman olduğu gibi savaştı. Cenk meydanlarında aslanlar gibi kükredi. Şehadet nidalarıyla, tekbir sedaları birbiriyle karıştı, kaynaştı. Her bir nefer bir kahraman olup çıktı meydana. Ne bir adım geriye attılar ne de geride bıraktıkları Anadolu kadını, erkeklerinin tek bir adım olsun geri atmasına müsaade etti.

Kadının Olmadığı Hiçbir Savaş Kazanılmaz

Sosyolojik tarih okumalarımda dikkatimi çeken bir husus, içerisinde bizatihi kadının

olmadığı neredeyse hiçbir hareketin başarıya ulaşmadığıdır. Kadının var olduğu hiçbir cephe kaybedilemez. Kadının dışlandığı hiçbir toplum abat olmaz ve kadının yer almadığı hiçbir savaş kazanılmaz ve hiçbir hayat yaşanamaz.

İçerisinde kadının olduğu her fikir, her hareket genişler, gelişir ve yayılır. Mesela, Allah (c.c.) ve Resulü'ne (s.a.s.) ilk iman eden, bir kadındı. İslam'ı kabul eden bütün benliği ve varlığıyla İslam davasında var olan Resulullah'ın zevcesi Hz. Hatice'ydi. O, Müslüman kadının nasıl olması gerektiğinin rol modelliğini yapıyordu.

Anadolu'da Millî Mücadele Dönemi evvelinde olduğu gibi yine bu dönemde de bilinen ve bilinmeyen, görünen ve görünmeyen, duyulan ve duyulmayan yüzlerce kadın kahraman mevcuttu. Bu topraklarda kadınların yemek yapmanın, çamaşır yıkamanın, evi-ocağı-aşı çekip çevirmenin yanı sıra kutlu ve üstün bir vazifeleri daha vardı: Kahramanlar yetiştirmek.

Anadolu'lu Müslüman analar, her bir evladını birer aslan parçası, birer yalım ateş, birer cengâver ve birer kahraman olarak yetiştirirler. Ve bilirler ki bu aslan parçalarının ardında kendileri vardır. Anadolu kadını sinesinde imanla beraber, cesareti taşır ve aşılar.

Çete Emir Ayşe

Erkek Aslan Olur da Kadın Aslan Olmaz mı?

Sütçü İmam, Şahin Bey, Kara Yılan neyse Kara Fatma, Gördesli Makbule, Çete Ayşe (Emire Ayşe Aliye Hanım), Şerife Bacı da oydu. Bir ve beraberlerdi.

Öne düşen başları ve çöken omuzları kaldırmaya, zayıflayan inançları ve solan umutları yeniden yeşertmeye Anadolu kadını muktedir. Bunu bizatihi ve bilfiil başardı.

Millî Mücadele, kelimenin tam manasıyla karşılığını bulduğu bir dönemdir. Muharebe, manevra, strateji, taktikler ve kumandanlık örnekliği, fedakârlık, vatanperverlik, sabır, tevekkül, inanç, gayret, azim... Anadolu Müslüman kadınının Millî Mücadele'deki azmi ve fedakârlığı belki de bütün dünyada emsali görülmemiş, âdeta adı konulmamış, yazılmamış bir kadın destanıdır.

Cephede elinde silahla savaşınlardan cephe gerisinde ordusuna

Millî Mücadele;
fedakârlığın,
azmin, gayretin,
cehdin gözle
görüldüğü
bir dönemdir.
Milletin
topyekûn bir
hâlde savaş ve
mücadelenin tam
da merkezinde
olması hâlidir.

Kılavuz Hatice

lojistik destek verenlere, miting meydanlarında kalabalıkları Millî Mücadele'ye ikna edenlerden teşkilatlanarak dernek kuranlara, Türk kadınları, kurtuluş destanımızda hiç de hafife alınmayacak büyük işler yapmıştır. Bu kahramanların birçoğunun ise maalesef isimlerini bilemiyoruz. Burada sadece bildiğimiz, sembolleşmiş ve kahramanlaşmış Müslüman Anadolu kadınından birkaçını kısaca anmakla iktifa edeceğim.

Anadolu kadınları, Millî Mücadele döneminde her zamanki gibi boş durmaz ve bir cemiyet kurar: Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti. Bu cemiyet, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşit Hanım ve arkadaşları tarafından Sivas'ta kurulur.

Çok sürmeden Anadolu'nun muhtelif şehirlerinde Merkez'e bağlı olarak birçok şubeleri açılmıştır.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, her cuma günü toplanarak kadınları bilinçlendirmek amacıyla toplantılar yapıyordu. İlk toplantısında (28 Kasım 1919) Darüleytam Müdiresi Makbule Hanım konuşmasında şöyle der:

"Sükût etmeyeceğiz. Hatta erkeklerimiz etse bile biz etmeyeceğiz."

Makbule Hanım, bu ifadeyle mücadele süresince acziyet gösterilmemesi gerekliliğini çok net bir biçimde ifade ediyor.

Anadolu Müslüman kadınının şecaati ve hitabeti bir araya gelince ne harika sahneler ortaya çıkıyor. Melek Reşit

Antepli Yirik Fatma

Hanım, cemiyetin kuruluş aşamasında şu sözleri söyler:

“Bugün burada toplanmakta ki maksadımız, memleketimiz hakkında biraz görüşmek, dertleşmek, ağlaşmak, Cenab-ı Hakka yalvarmak, lazım gelirse vatanın müdafaası için ölüme bile katlanmaktır. Çünkü istiklâlini kaybeden bir millet en büyük rahata nail olsa bile artık o memleketin sahibi değildir, esiridir. Bir insan küçük bir evin hanımı olmayı elbet büyük bir evin hizmetçisi olmaya tercih eder. Hâlbuki memleketini kaybetmek, hizmetçilikten de esaretten de güçtür. İzmir’in muvakkat işgali esnasında bile dindaşlarımıza ne hakaretler yapıldığını görüyoruz. Hâlbuki biz istiklâlini muhafaza eden, parlak bir tarihe sahip olan bir milletiz. Hulâsa hemşirelerim, bizim için ya ölüm ya istiklâl!”

Halim Çavuş Meğrese Halime’ymiş!

Kastamonulu Halime Kocabıyık, Millî Mücadele

başladığı sırada yerinde durmaz, duramaz. Yüreği kıpır kıpır düşmana karşı mücadele etmek, onlara aman vermemek ister. Vatanın erleri gibi o da cephede düşmanla göğüs göğüse çarpışmak ister. Annesi, “Yapma kızım, gitme kızım!” dese de dinlemez.

Halime, savaş başladığında geçer aynanın karşısına. Erkek gibi tıraş olup saçını kazır. Hiç kimseye bir şey söylemeden askerlerin arasına karışır ve o artık Halim’dir. Uzunca süre cephede mühimmat taşır, yaralıların yardımına koşar, nerede ihtiyaç görse orada olur. Bir keresinde düşmanın açtığı ateş sonucu yaralanır ve bir ayağı sakat kalır. Gün gelir kadın olduğu anlaşılır ve o artık Halim değil Halime Çavuş’tur.

Fedâkarlık Nişanesi Şerife Bacı

1921 yılının son günlerinde Küre ve Ilgaz Dağlarından geçen İnebolu-Ankara yolu kapanmıştır. Bu arada yapılan cephe nakliyesi ağır aksak da olsa büyük fedakârlıklarla devam ettirilmeye çalışılır. Millî Mücadele’nin cepheleri genişledikçe cephe ihtiyacı da artıyordu. İşgal altındaki İstanbul’daki cephanelerden mühimmatlar kaçırılıyor, kayık ve motorlarla İnebolu’da kıyıya çıkarılıyor, buradan da Kastamonu üzerinden Ankara’ya ulaştırılıyordu. Şerife Bacı’nın destanlaşan hikâyesi de tam da burada yazılıyor.

Şerife Bacı, Kastamonu Seydiler ilçesindedir. İnebolu-Kastamonu hattında cephanelerin taşınmasında

Şerife Bacı da kağnısıyla hazır bulunur. Sırtında Elif bebeğiyle kar yağışının altında, kağnısına yüklediği cephaneyi karargâha ulaştırmak için yola koyulur. Kış ve şartlar alabildiğine zor ve çetindir. Şerife Bacı’nın tek niyeti cephaneler ıslanıp zarar görmesidir. Bu niyeti ve derdiyle çocuğunu cephanelerin arasına yerleştirmiş ve kendi üzerindeki battaniyeyi de onların üzerine örtmüştür. Yavrusu donmasını diye de ona sarılmış, ancak şiddetli soğuk yüzünden donarak şehit olmuştur. Şerife Bacı, Millî Mücadele’de Müslüman Anadolu kadınının gösterdiği fedakârlığın zirve nişanelerinden biridir.

Erleri cepheye gönderen, onlara hasret zor ve sıkıntılı zamanlara katlanan, yeri gelip ölen, yeri gelip ızdırap çeken, yeri gelip hatip olup meydanları inleyen, yeri gelip çeyizini mücadeleye bağışlayan ve yeri gelip canını feda eden Müslüman Anadolu kadını... Kimi söylesek diğeri aklımızda, gönlümüzde kalır. Hepsisi de bugün üzerinde gezindiğimiz topraklar üzerinde canlarını, mallarını, erlerini ve hayallerini feda ettiler.

Gördesli Makbule, Ayşe Hanım, Antepli Yirik Fatma, Tayyar Rahmiye, Hatice Hatun, Nazife Kadın, Tarsuslu Kara Fatma, Şükûfe Nihal, Binbaşı Emire Ayşe, Ayşe Çavuş, Kılavuz Hatice, Nezahat Onbaşı ve nicesi saygıya ve hürmete layık Anadolu kadını...

TELGRAF ÇİÇEĞİ

Çok fazla türü bulunan telgraf çiçeğinin en çok tercih edilen türleri, mor alacalı yaprakları ile “tradescantia zebrina”, beyaz alacalı yapraklarıyla göz kamaştıran “tradescantia alba wittata” ve pembe beyaz alacalı yapraklarıyla “tradescantia albiflora nanouk”dır. Ilıman iklimlerde çok yıllık bahçe bitkisi olarak kullanılsa da genelde gösterişli ve renkli yaprakları nedeniyle salon süs bitkileri arasında yerlerini alırlar. Renkli yaprakları ve hızlı büyümesi, yayılımcı-sarkıcı karakteristik özelliklerinden dolayı tercih edilen, genellikle iç mekânlarda askılı saksılarda yetiştirilen bitkinin çiçeklerinin ömrü, sadece bir gündür. Zaten bu bitkiler, iddialı olmayan çiçeklerinden ziyade yaprakları ve asma tabiatlı görüntülerinden dolayı tercih edilirler.

Saksı Değiştirme

Telgraf çiçeği, toprak yönünden fazla seçici bir bitki değildir. Sulama suyunu drene edebilecek hafif bir karışım yeterli olur. Toprak karışımında ponza, perlit veya dere mili bulunması, sulama suyunun kolay drene olmasına önemli katkı sağlayacaktır. Telgraf çiçeği uzayarak, sarkarak hızlı büyüme özelliğine sahip olduğundan hemen hemen her sene saksısı değiştirilmelidir.

Işık İsteği

Işık isteği bakımından telgraf çiçeği, son derece aydınlık yerleri tercih eder. Doğrudan güneş ışığı alan alanlarda bırakılmaları, telgraf çiçeğinin yapraklarındaki mor ve krem renklerinin solmasına neden olur, yaprakları yanar. Işık eksikliği ise onu çok çekici yapan yaprak renklerini kaybetmesine sebep olur, yapraklar yeşile döner. Bitkinize ne kadar parlak ışık verirsiniz, ışık ne kadar bol olursa, Telgraf çiçeğinin ürettiği çiçekler ve renkli yapraklar o kadar fazla ve parlak olur. Bunun yanında yarı gölge, filtreli güneş ışığı ve aydınlık ortamlar bu bitkinin hayatta kalması ve büyümesi için yeterlidir.

Sulama

Telgraf çiçeği, sulama konusunda nispeten sabırlıdır. İyi bir sulamanın ardından saksı tabağındaki suyun boşaltılması, kök çürüklüğüne maruz kalmaması açısından önemlidir. Tekrar sulamadan önce toprağın çoğunlukla kurumasını bekleyin. Genellikle toprak yüzeyinin birkaç cm derinlikte kuruması, sulama geldiğini gösterir. Kış aylarında dinlenme olduklarından daha az sulayabilirsiniz.

Sıcaklık

Telgraf çiçeği için en sağlıklı büyümeyi 10°C ile 29°C arasındaki iç ortam sıcaklıkları sağlar. Ilıman sıcaklık ortamlarını tercih eden bitki, kış aylarında en düşük 10 santigrat dereceye kadar dayanır, daha düşük sıcaklıkta deforme olur. Yaz aylarında da kış aylarında da direkt hava cereyanı, klima esintisi, kapı, pencere arası hava akımına maruz kalmamaları önemlidir.

Gübreleme

Telgraf çiçeği, organik içeriği yüksek bir toprakta dikili ise gübreleme gerektirmeyecek kadar dayanıklı bir bitki türüdür. Ancak yaşlı telgraf çiçeklerinizi, ilkbahar ve yaz aylarında herhangi bir sıvı iç mekân bitki gübresi ile besleyebilirsiniz.

Budama

Yerini sevdiği takdirde çok hızlı büyüme eğilimi gösteren bitkiniz için yılda bir kez saksı değişimi yapmak hemen hemen kaçınılmazdır. Mevcut saksısından bir boy büyük bir saksı kullanın ve taze saksı toprağı ile doldurun. Telgraf çiçekleri hızlı büyürler, bitkinin saplı ve cılız görünmesine neden olabilecek daha yaşlı yapraklar bırakırlar. Yaşlı yapraklar kahverengileşebilir ve yaşlandıkça ölebilir. Bitkinin taze görünmesini sağlamak için gerektiğinde bu zayıf yaprakları budayın. Bu dalları budamak, bitkinizi daha dolgun ve gür büyümesi için teşvik edecektir. Dallanmayı teşvik etmek ve dolgunluğu artırmak için yoğun budamadan çekinilmemelidir.

Çoğaltma

Telgraf çiçeğini çoğaltmanın birkaç yolu vardır. Budama artığı dalları 10-15 cm'lik çubuklar hâlinde taze toprağı daldırabilirsiniz. Düzenli sulama ile kısa sürede yeni sürgünler görmeye başlayacaksınız. Dilerseniz çeliklerinizi suda da köklendirebilirsiniz. Alternatif olarak 10-15 cm'lik çubukları nemli toprağı yatırıp üzerini 1 cm kadar nemli toprakla örerseniz, yaprak düğümleri toprağı temas ettiği yere kök salacaktır.

Hastalık ve Zararlılar

Telgraf çiçeklerinin ciddi böcek veya hastalık sorunu yoktur. Aşırı sulama neticesi kökte mantar gelişerek kök çürüklüğü oluşabilir. Yaprak bitleri, unlu bitler ve beyazsinekler saplarda ve yapraklarda sorun oluşturabilir. Onlardan kurtulmak için enfekte olmuş gövdeleri budayın ve bitkiye sirkeli su püskürtün. Her ne kadar kökten çözüm olmasa da iç mekân bitkilerinde insektisit (zararlı ilacı) kullanımına doğal bir alternatiftir.

Telgraf çiçekleri, bazı evcil hayvanlar için hafif derecede toksik olabilir. Ayrıca öz suyu da bazı ciltlerde çok önemli boyutta olmasa da alerjik etki yapabilir.

EL-EMÎN'İN ANNESİ HZ. ÂMİNE

■ Dr. Melek YILMAZ GÖMBEYAZ

Kur'an Kursu Öğreticisi/KOCAELİ

O, seçkin bir ailenin beğenilen ve imrenilen kızı idi; adı Âmine konmuştu. Günümüz diliyle, hepimizin bildiği, sık sık telaffuz ettiği "Emine"... Arapça "emn" kökünden türeyen ve özünde emniyet, güvenilirlik, doğruluk, sadakat, vefa gibi derin manalar ve güzellikler barındıran bir isim... Allahualem, daha küçük yaşlardan itibaren "el-emin" olarak anılacak olan son peygamberin annesinin adının "Emîne/Âmine" olması ne güzel bir hoşluktu.

Abdümenâf oğlu Vehb'in kızı Âmine... Arap kabileleri arasında en muteber konumdaki Kureyş'in asil genç kızlarından idi. Güzel hasletleriyle maruf olan, birçok ailenin talip olduğu bu genç kız, en az onun kadar saygın, parmakla gösterilen bir genç olan Abdullah b. Abdülmuttalib'le evlenecekti;

bir başka ifadeyle Allah (c.c.) onları birbirine nasip edecekti. Şöyle ki Mekke'nin önde gelen şahsiyetlerinden olan Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah, asaletinin yanı sıra, yakışıklı ve temiz yüzlü bir genç olarak öne çıkmış olup birçok ailenin kızlarını evlendirmek istediği, açıkça talip olduğu bir delikanlıydı. Kureyş gençlerinin en güzeli, en kâmil olduğu ifade edilen (Halebî, I, 51 vd.) Abdullah'ın, (Hz. Peygamber'e işaret eden) alındaki nurdan kaynaklanan güzelliği, onu görenleri cezbederdi. Hatta rivayete göre, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel'in kız kardeşinin, Abdullah'ın alındaki bu (nübüvvet) nurunu fark edip onunla evlenmek için ısrarcı olduğu, öyle ki bu uğurda Abdullah'a yüz deve teklif ettiği nakledilir (İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 169). Böylelikle bazı rivayetlerde Mekkeli kimi kızların ona âşık olduğuna değinilen

Abdullah'ın ise neticede Âmine ile evlenmeye karar verdiği belirtilir (Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 34).

Hasılıkelam, oğlu Abdullah'ın Âmine ile evlenmesini münasip gören Abdülmuttalib, Abdullah ile birlikte Âmine'yi aile büyüklerinden istemeye gitti; o sırada Âmine, babası veya amcasının evindeydi. Aileler arasında gerçekleşen bu görüşmeden sonra Abdullah ve Âmine'nin de istek ve kabulüyle nikâhları kıyıldı. Böylelikle bu iki temiz genci, âlemlere rahmet son peygamberin anne ve babası olma vasfıyla şeref yap kılacak olan izdivaç

H.z. Muhammed
(s.a.s.) ümmeti,
fahri kâinatın
annesi olması
hasebiyle Âmine'ye
muhabbet ve
hürmet beslemiş;
bunu da şiirlerde,
mesnevilerde en
güzel ifadelerle
dile getirmiştir.

gerçekleştirildi; değil mi ki bu nedenle o izdivaç, izdivaçların en hayırlısıydı, en müjde yüklüydü...

O dönemin ve toplumun geleneğine göre nikâhtan sonra üç gün kız tarafının evinde kalmalarının ardından Abdullah ve Âmine kendi evlerine yerleştiler. Ancak herkesin imrendiği bu iki gencin evliliği, aile saadeti sadece birkaç ay sonra Abdullah'ın Medine'ye yaptığı bir ziyaret veya ticaret ile ilgili seyahati esnasında vefat etmesiyle sona erdi. Âmine, o sırada ilk ve tek çocuğuna yani Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hamile idi; daha doğmadan babasızlığı tadan, imtihanı henüz anne karnında başlayan Allah Resulü'nün hamiliydi... O zamanın Arap toplumunda eşi vefat eden hanımların kısa süre sonra yeniden evlendirilmeleri uygun görülse de Âmine, genç yaşına rağmen, ölene dek bir daha evlenmedi.

Âmine'nin, hamileliğinin henüz ilk zamanlarında bir rüya gördüğü, rüyasında kendisine "ümmetin önderine hamile olduğunun müjdelendiğini söylediği" kaydedilir. Âmine, rüyanın devamında, doğum yaptığında çocuğuna "Onu her hasetçinin şerrinden, bir olan Allah'a havale ederim." şeklinde dua etmesinin ve onun adını "Muhammed" koymasının söylendiğini de belirtir (İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 169). Bir diğer rivayete göre ise Hz. Peygamber

Âmine, seçkin
bir ailenin
beğenilen
ve imrenilen
kızıydı. İsmi
gibi özünde
emniyet,
güvenilirlik,
doğruluk,
sadakat, vefa
gibi hasletler
barındırıyordu.

(s.a.s.), kendinden önceki peygamberlerin anneleri gibi kendi annesinin de onunla ilgili rüya gördüğünü belirtmiştir ki bu rüyada Dimaşk veya Busrâ saraylarını aydınlatacak kadar kuvvetli bir nurun görüldüğünden bahsedilmektedir (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 127, 128, V, 262). Ayrıca Âmine'nin, bu mübarek doğum esnasında ağrı ve sıkıntılarının Allah'ın inayetiyle kendisinden kaldırıldığı da ifade edilmiştir (Ali Himmet Berki-Osman Kesioğlu, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 36).

Gün geldi, vakit doldu; tüm zamanların en kutlu doğumu gerçekleşti. Âmine, Rebîülevvel ayının 12. gecesinde, miladi 20 Nisan 571 tarihinde, sabaha karşı, Fil Vakası olarak bilinen meşhur ibretlik olaydan 50 gün kadar sonra oğlunu dünyaya getirdi. O, eşinin desteği olmadan

geçirdiği hamilelik günlerinin nihayetinde sabrının meyvesine kavuştu, eşinin yokluğunun kalbinde açtığı yaraya âdeta merhem olacak olan yavrusunu kucağına aldı ve hemen müjdeyi kayınpederi Abdülmuttalib'e ulaştırdı. Abdülmuttalib, haberi alır almaz gelininin yanına gelerek muhtemelen buruk bir sevinçle onu tebrik etti; Âmine ona, hamileyken rüyasında çocuğuna "Ahmed" veya "Muhammed" ismini koymasının söylendiğini anlattı. Bunun üzerine Abdülmuttalib çocuğu kucağına alarak Kâbe'ye götürdü, Allah'a şükrettikten sonra ona Muhammed adını koydu (İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 61). Âmine, hayatının merkezine koyduğu oğlunun en güzel şekilde yetişmesi arzusunda idi. O, yavrusunu kısa bir süre emzirdikten sonra, etrafındaki diğer annelerin yaptığı gibi, Mekke'nin bebekleri olumsuz etkileyen havasından -biraz büyüyene kadar- uzak tutarak, birçok yönden daha sağlıklı ve güçlü bir şekilde büyüebilmesi için Halime adlı bir sütanneye emanet etti. Zaman zaman yavrusunu görerek hasret giderse de iki yılın sonunda emzirme süreci sona erdiğinde Âmine için yavrusuna kavuşma vakti gelmişti. Ancak gerek Halime ve eşinin bir süre daha çocuğun kendileriyle kalmasının iyi olacağı noktasındaki samimi ısrarları, gerek Âmine'nin, yavrusunun

bedensel ve ruhsal olarak süt kardeşleriyle birlikte hayli sağlıklı ve mutlu bir şekilde büyüdüğünü görmesi, gerekse o sırada var olan veba salgını nedeniyle onu tehlikeye atmak istememesi gibi sebepler zinciri neticesinde Âmine bir müddet daha yavrusundan ayrı kalmaya razı oldu. Dört yaşına geldiğinde artık oğluna kavuşan Âmine, evladiyla dolu dolu vakit geçirmenin mutluluğunu yaşamaktaydı. Bu süreçte yaklaşık iki yıl

sonra -Hz. Peygamber (s.a.s.) altı yaşına gelmişti ki- Âmine onunla beraber, yanlarına yardımcıları Ümmü Eymen'i de alarak, hem Medine'deki akrabalarını hem de eşinin mezarını ziyaret etmek üzere Medine'ye gitti. Burada bir ay kadar kaldıktan sonra Mekke'ye dönüş yolunda Ebvâ adlı yere vardıklarında Âmine hastalandı ve eşi gibi genç yaşta vefat etti.

Âmine, vefatı yaklaştığında biricik oğluna doyamayacağını hissetmiş olsa gerek, ona sıkı sıkı sarılmış, öpüp koklamış ve yavrusuna veda edercesine bakarak şunları söylemişti: "Her yaşayan ölür, her yeni eskir. Her çok azalır. Her büyüyen fenâ bulur. Şüphesiz ben de

öleceğim ama devamlı yâd edileceğim; çünkü dünyaya hayırlı bir evlat bırakıyorum." (Câsim Avcı-Mevlânâ İdris, *Hiz. Muhammed'in Hayatı*, 26) Hasret, muhabbet, minnet, asalet kokan bu son sözlerinin ardından vefat eden Âmine, Ebvâ'da defnedildi. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s) sonraki yıllarda annesinin buradaki kabrini ziyaret ettiği, toprağını eliyle düzeltip gözyaşı ve özlemle onu andığı ve annesinin kendisine olan şefkatini, merhametini hiç unutmadığını söylediği nakledilir (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1, 116). Muhammed (s.a.s.) ümmeti de sırf fahr-i kâinâtın annesi olması hasebiyle Âmine'ye muhabbet ve hürmet beslemiş; bunu da güzel ifadelerle göstermiştir ki aşağıdaki mısralar bunlardan sadece bir tanesidir:

"Âmine Hâtun Muhammed ânesi,
Ol sadeften doğdu ol dürdânesi..."

(Süleyman Çelebi, *Mevlid-i Şerif Veladet Bahri'*nden)

Burada Âmine "sade"e, Hz. Muhammed ise "dürdâne"ye benzetilmiştir ki sade/sedef, içindeki inciyi çeşitli zahmet ve acılara rağmen muhafaza eden koruyucu kabuk kısmı; dürdâne ise binbir zahmetle oluşturulmuş, muhafaza edilmiş, kocaman, tek ve iri inci tanesi anlamlarına gelir. Hasılı görünen o ki Âmine, vefat ederken söylediği gibi, ardında bıraktığı tertemiz hayırlı evlat sayesinde daima yâd edileceğine dair beklentisinde yanılmamıştır.

ÜLSER

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Ülser Nedir?

Ülser, mide ya da onikiparmak bağırsağının (duodenum), sindirim sıvıları, mide asidi gibi tahriş edici vücut sıvıları tarafından tahrip edilmesi ve burada doku kaybı meydana gelmesidir.

Ülser, mideyi ve onikiparmak bağırsağını sindirim enzimlerinden koruyan mukus tabakasının azalması sonucu ortaya çıkar ve sindirim asitleri bu korunmasız tabakalara zarar vererek kanamalı, ağrılı yaralara yani ülser oluşumuna sebebiyet verir.

Nedenleri

En sık nedeni "helicobakter pylori" adı verilen bir bakteridir. Duodenal ülserlerde bu bakterinin varlığı yaklaşık olarak % 100 oranında bulunmuştur. Ancak bu bakterinin ülserin yanı sıra gastrit ve mide kanserine de neden olduğu bilinmektedir.

Ayrıca sigara-alkol tüketimi, bazı ilaçlar, dengesiz ve sağlıksız beslenme düzeni, aşırı tuz tüketimi, besinleri az ve kısa süre çiğnemek, uzun süre aç kalmak, mideyi fazla doldurmak, uykusuzluk sorunu, besinlerde hijyen hususuna dikkat etmemek, genetik faktörler, stres faktörü, kortizon içeren ilaçlar, fazla kafein tüketimi gibi nedenler ülseri neden olan faktörler arasında sayılabilir.

Komplikasyonları

Peptik ülser, eğer tedavi edilmezse çeşitli tıbbi komplikasyonlara yol açabilir. Bunlar arasında öncelikle iç kanama bulunur. İç kanama, anemiye yol açan yavaş kan kaybı ya da hastaneye yatmayı veya kan transfüzyonunu gerektirebilecek kadar ağır ve hızlı kan kaybı olarak ortaya çıkabilir. Şiddetli kan kaybının belirtileri arasında, siyah veya kanlı kusma ya da siyah veya kanlı dışkı görülebilir.

Mide duvarında veya ince bağırsak duvarında bir delik, yani perforasyon oluşabilir. Bu da bireyin karın boşluğunda ciddi ve ağır enfeksiyon riskine yol açar.

Ülser, yiyeceklerin sindirim sisteminden geçişini engelleyerek, bireyin kendisini tok hissetmesine, kusmasına ve iltihaplanma nedeniyle şişliğe veya mide içinde yara dokusu oluşması nedeniyle sindirim güçlüğüne yol açıp istemsiz kilo kaybına neden olabilir

Belirtileri

- Midede yanma ve ağrı (Midenin yanması, kazınması, kemirilmesi hissi ve hazımsızlık hâlidir. Genellikle öğün aralarında hissiyat artar. Duodenal ülserde, bazen hastayı gece uykusundan uyandıracak şekilde ağır seyredebilir.)

- Bulantı
- Kusma ile beraber gelen rahatlama durumu
- İştahsızlık
- Kilo kaybı
- Şişkinlik ve gaz sıkıntısı
- Sık acıkma
- Yemek yedikten sonra oluşan mide ağrısı

Teşhis ve Tedavi

Ülserin tanısı için üst sindirim sisteminin radyolojik tetkiki veya üst sindirim sistemi endoskopisi gerekmektedir. Endoskopiyle yemek borusu, mide ve onikiparmak bağırsağı görüntülenir. Gerekli olunan bir durum varsa biyopsiye başvurulabilir

Klinik, laboratuvar ve görüntüleme tetkikleriyle beraber ülser tanısı konulduktan sonra helicobakter enfeksiyonuna yönelik antibiyotik tedavisine başlanılır.

Ülser ilaçları ile beraber mide asitlerini azaltıp kişinin şikâyetlerini minimuma indirmek amaçlanır. Mide asidinin ülser üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak, iyileşmeyi hızlandırır.

Ülser Diyeti

Ülser tedavisinin bir parçası olarak ülser diyeti yapılmaktadır. Mide yanmasını tetikleyen besinler, mide salgılarını artıran her türlü yiyecek ve içecek bu dönemde kesinlikle tüketilmemelidir. Ekşi, soğanlı, acılı, baharatlı besinler sizin mide yanması şikâyetlerinizi tetikliyorsa bu besinlerden uzak bir beslenme düzeni olmalıdır.

Sigara kullanımı ülser oluşumunu hızlandırmaktadır. Bu yüzden sigara içen kişilerde iyileşme süreci uzayabilir. Aynı şe-

kilde alkol alımı da mukozanın doğal korumasını bozduğu için mide hastalıklarının tedavisini zorlaştırır. Özellikle akut ülserde alkol tüketiminden kesinlikle uzak durulmalıdır.

Ülserin Alarm Bulguları

Kanama: Üst sindirim sistemlerinde meydana gelen kanamaların en büyük nedeni ülserdir. Bazen hiç belirti gözükmeyen kişilerde bile ortaya çıkabilir. Kanama yaşayan kişilerin dışkısi siyaha yakın, kusmayla birlikte gelen mide sıvısı ise kahverengi olarak gözlemlenir. Başka bir belirtisi olmasa bile siyah renkli dışkı mevcutsa sağlık kurumuna acil olarak başvurmanız gerekmektedir.

Mide Delinmesi (Perforasyon): Mevcut ülserin derinliğinde artış olması, mide ve onikiparmak bağırsağının katmanlarının delinmesine işaret eder. Mide asidinin karın boşluğuna ulaşması sonucu şiddetli bir acı yaşanır, karın sertleşir ve hareket yeteneği çok kısıtlanır. Tedavisi genellikle ameliyat ile mümkündür.

Ülser Ağrısına Ne İyi Gelir? Ülserden Korunmak İçin Neler Yapmalı?

- Sağlıklı, planlı, programlı bir beslenme düzeni
- Kızartma, aşırı şekerli, tuzlu, yağlı besinlerden mümkün olduğunca uzak durmak
- Bol sıvı tüketimi
- Çay ve kahve tüketiminin azaltılması
- Hafif, buharda pişmiş yemeklerin tüketilmesi
- Daha az az, sık sık porsiyonlar
- Midenizin uzun süre boş kalmasını önlemek amacıyla ara öğünlerin ihmal edilmemesi

Mide ülserinden kurtulmak için bireyin kendiliğinden atabileceği birkaç adım mevcuttur. Buna göre birey, kullandığı ağrı kesicileri değiştirmeyi düşünebilir.

Stres, ülseri neden olmasa bile, ülserin belirtilerini ve semptomlarını kötüleştirebilir. Sigara, midenin koruyucu kaplamasına müdahale ederek mideyi ülser gelişimine daha duyarlı hâle getirebilir ve ayrıca mide asidini artırır. Bu nedenle sigara içmemek önemli bir adımdır. Benzer bir şekilde alkol tüketimi sınırlandırılmalıdır. Aşırı alkol kullanımı, bireyin mide ve bağırsaklarındaki mukoza zarını tahriş edip aşındırarak iltihaplanma ve kanamaya neden olabilir.

Bazı reçetesiz ve alternatif ilaçlar yardımcı olabilirken etkilerine dair kanıtlar eksiktir. Bu nedenle ülserler için birincil tedavi olarak önerilmemektedir.

BULMACA

Hazırlayan: ALİ OSMANOĞLU

İyd-i fitır		Körpe çiçek		Kalıtımsal öge		Yüksekçe raf		Refik, refika		Bayramın habercisi olan gün		Silindirik, cam deney çubuğu	
Sağlık, sıhhat		Bir sure adı		Sarmal girinti				Bir hicri ay					
Münevver kent, Yesrib								Esas, asıl	Bir tatlı adı				
Şule					Güzel koku				Bir mevsim				
Güney Afrika plaka kodu					Yağmur								
Göre			Acı	Uzaklığı bulunan									
				Geri dönen				Altın				İkel bir silah	
												Peygamberin gelişi	
Eski dilde su		Kişi				Ek çizgisi		Bir tür yazı çeşidi	Birleşik Krallık plaka kodu				
		Garip, farklı							Sınırlı, kısaltması itd.				
Deneyisel		Ne yazık ki						Saf					
İnce dantel								Babanın kız kardeşi					
			Yüzeydeki tabakayı kaldırma	Ayak direme	"Yazık" anlamında bir ünlem				Selenyum simgesi				
Müsabakada olan						Hava ile şişirilen çocuk oyuncuğu	Bir binek hayvanı		Kâğıt yığını			Buton	
Doğru olmayan							Yüzyıl					Nikel simgesi	
					Razı olma, isteme								Parlayan, parlak
													Aldırış
Kabir						Dinleyici							İlave
						Yaşayan							
Sıcaklığı arttırmaya yarayan alet									Çok olmayan			Mitoloji	
Sıkıntı, çarpıntı	İlaç, deva			Ziyan, kayıp								İtibar edilen, saygın	
								Kur'an-ı Kerim'in 114 bölümünden her biri		Sıkı sıkı bağlama			Yargıç
												Bir deniz canlısı	
									Dal, bölük, takım				
									Yarışın aşamaları				
									Acelecilik				
										Hâlsiz, yorgun			
									Benin plaka kodu				
								Nefer	Bir deniz canlısı				
						Hayırlı işler							

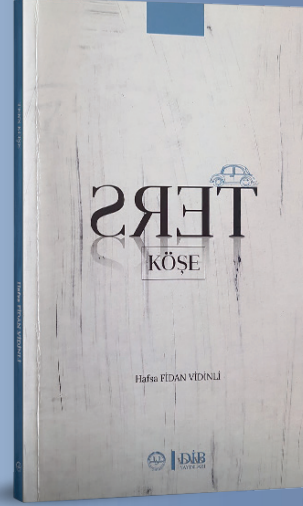

Bulmacanın çözümünü dergi.diyaret.gov.tr adresinde
yer alan dergimizin PDF dosyası içinde bulabilirsiniz.

Üflemlerli bir çalğı	Nedeni bilinmeyen hastalık		Vücuda iğne batırılarak yapılan tedavi							
	Eğik olmayan									
			Verimsizlik, başarısızlık							
Duman lekesi	Yapmaktan emir									
	Kur'an-ı Kerim'in ilk emri									
	Akıllı									
Keskin olmayan bıçak						İlave olarak yazılan	Bir sure adı		Derece, kerte	29 Mayıs 1453
				Gözlem		Harflerden ve rakamlardan oluşan karakter dizisi	Normalden büyükçe olan			
Bir Hristiyan töreni							Bir sure adı			
							Besleme, bakma			
Millet	Gürültü, patırtı		Birikme, toplanma					Diş hekimi kısaltması		
		Mersin'in bir ilçesi	Otomobil yarışı		Yarar					
			Kâğıt tutturmaya yarar		Gülbüz, sıhhatli			Genişlik		
			Yazıcı mürekkebi					Konforlu		
			Bir sure adı					Sınır		
			Temel içeceğimiz				Ceylan			
Bir hastalık	Baca isı						Durum			
	Hangi kişi				Hangi şey?		Düşman			
					Sakıncalı durum		Bir gıda maddesi			
	İşaret, emare		Kızıl renkli bir maden		Kabul etmeme			İnanç ve itikâat esasları		
					Etiket			Bağışlama		
Müstesna		İki dizeden oluşan şiir terimi						Sıkıştırarak yassılaştırma		
	Boşanma						Yaşlı, yetişkin			
	Oksitlenme						Kırmızı, kızıl			
		Masal dağı				Serbest bırakma				
		Uzaklık ünlemi				Tutma organımız				
				Bir söz sanatı						
	Helozonik						Hitit			

TERS KÖŞE

■ Zeynep ÇELİK

Yazmak, duygu ve düşünceleri kelimelere dökmek, hiç tanımadığın insanlarla aranızda harflerden köprüler örmek keyifli olduğu kadar meşakkatli bir uğraştır. Bir cümleyi kurarken olası onlarca kombinasyon arasından en estetik olanı, meramınızı en doğru anlatacak şekli bulup çıkarmak için büyük emek ve çaba sarf etmek gerekiyor. Muhatabınızı göz önünde bulundurduğunuzda ne kadar çok insana ulaşmak isterseniz dilinizi o kadar rafineleştirmek, etkileyici ama basit bir anlatımı tercih etmek üzere kalemini açıyorsunuz. Hafsa Fidan Vidinli, *Diyanet Aile Dergisi*'nde kaleme aldığı "Ters Köşe" yazılarını bu hassasiyetle yürüterek okurlara her ay farklı bir pencereden seslendi. Dergide neşredilen yazılar bir araya gelerek okurların istifadesine sunuldu. Kitapta yer alan her yazı gündelik hayatın içinden gelen farklı bir duyumsayışın izlerini taşıyor.

"Hırpani"de doğum ve ölümün insanları bir çırpıda hizaladığı fakat hayatın insana kelimeler ve rüyalar bahsettiği anlatılıyor. Düş göremeyecek kadar yoksul ve aslında yoksun olan insanların da çaresizliğine ayna tutuluyor. Bir başka yazıda balondan korkan çocukların

dünyalarına doğru bir seyre çıkılıyor: "Burkina Faso, Afrika'da bir ülke. 'Mutlu insanlar ülkesi' anlamına geliyor ismi." Fakat ismiyle müsemma bir ülke değil maalesef. Balonun ne olduğunu bilmeyen, o basit fakat eğlenceli oyuncakla henüz tanışmayan çocukların dünyası, okuru hayrete düşürüyor.

"Annelerin Oksijen İhtiyacı" ise şu hakikati fısıldıyor kulağımıza: Mutlu nesiller ancak mutlu kadınların elinde yetişir. Zira anneler sahip oldukları merhametle evine, çocuklarına karşı fedakârlık yaparken kimi zaman kendi ihtiyaçlarını öteleyerek bir süre sonra nefessiz kalabiliyor. Bağımlı çocuklar yetiştirme tehlikesi de maalesef kapıda bekliyor. "Güzel Bizim Kalsın"da çevre bilincinin, vatan sevgisinin daha çocuk yaşta nasıl yeşertileceğinin ipuçları veriliyor. "Makosen"le geçmişe doğru tatlı bir yolculuğa çıkılarak şehir hayatının insana kaybettirdiği pek çok erdeme dikkat çekiliyor. Eser birbirinden farklı konularla farklı zaman ve mekânlarda akıp giderken okur da hayatı bütün veçheleriyle görme imkânı buluyor. Kâh bir otobüs yolculuğunda kâh doğa yürüyüşünde kâh ise arkadaşlarla içilen sıcacık bir çayın buğusunda...

sizin kanalınız

Bir KASABA HİKAYESİ

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DİKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: $\frac{3}{4}$

HD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: $\frac{3}{4}$

SD YAYIN

Pazar | 21.30

YENİ BÖLÜM

DIYANET TV

Digitürk - 68. kanal

4A - 49. kanal

business - 104. kanal

555 - 555. kanal

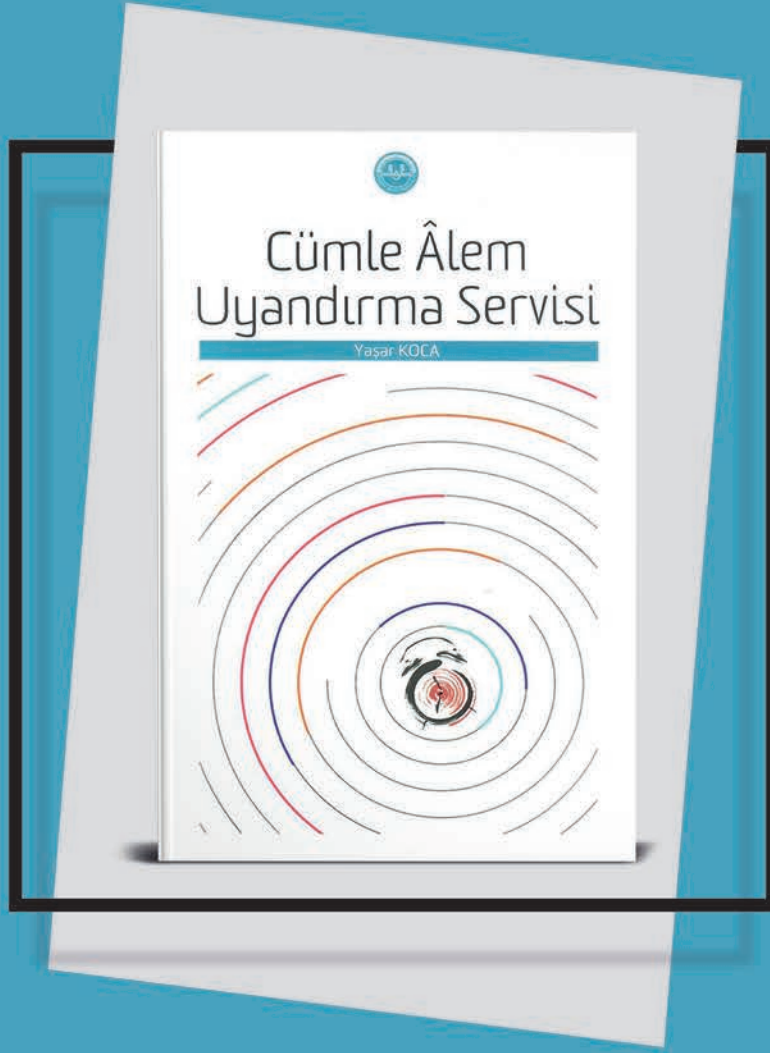
TV* - 133. kanal

diyanettv

diyanettv

diyanettv

diyanettv

yayinsatis.diyaret.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

Fiyat: 10 ₺